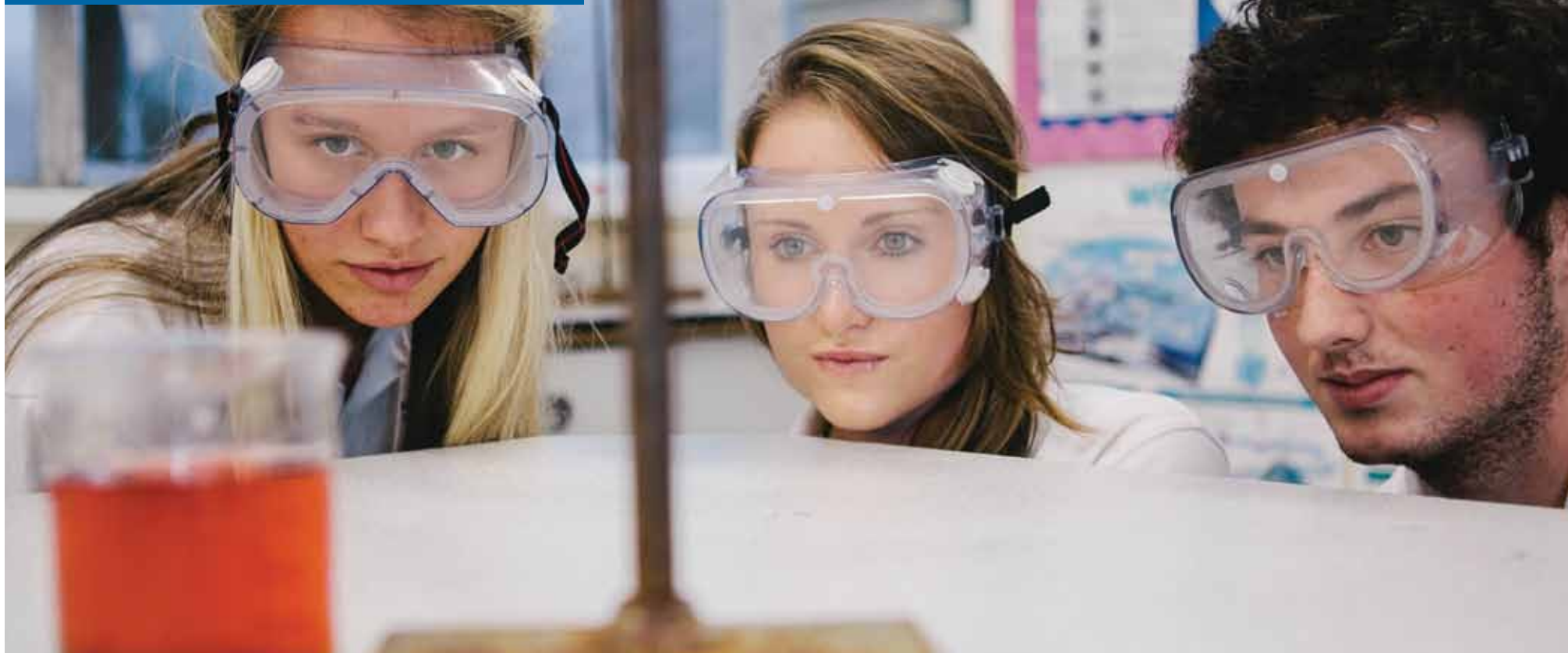

Adran 3: Adroddiad sector

Adroddiad Blynyddol 2011-2012

Cynnwys

Ysgolion cynradd

Perfformiad a rhagolygon	1
Gweithgarwch dilynol	1
Deilliannau	2
Darpariaeth	4
Arweinyddiaeth a rheolaeth	6

Ysgolion uwchradd

Perfformiad a rhagolygon	8
Gweithgarwch dilynol	8
Deilliannau	9
Darpariaeth	11
Arweinyddiaeth a rheolaeth	13

Ysgolion arbennig a gynhelir

Perfformiad a rhagolygon	15
Gweithgarwch dilynol	15
Deilliannau	16
Darpariaeth	17
Arweinyddiaeth a rheolaeth	18

Ysgolion arbennig annibynnol

Perfformiad a rhagolygon	19
Gweithgarwch dilynol	19
Deilliannau	20
Darpariaeth	21
Arweinyddiaeth a rheolaeth	22

Ysgolion annibynnol

Perfformiad a rhagolygon	23
Gweithgarwch dilynol	23
Deilliannau	24
Darpariaeth	25
Arweinyddiaeth a rheolaeth	26

Colegau arbenigol annibynnol

Deilliannau	27
Darpariaeth	27
Arweinyddiaeth a rheolaeth	28

Unedau cyfeirio disgyblion

Perfformiad a rhagolygon	29
Gweithgarwch dilynol	29
Deilliannau	30
Darpariaeth	31
Arweinyddiaeth a rheolaeth	32

Lleoliadau i blant dan bump oed

Perfformiad a rhagolygon	33
Gweithgarwch dilynol	33
Deilliannau	34
Darpariaeth	35
Arweinyddiaeth a rheolaeth	36

Gwasanaethau addysg awdurdodau

lleol ar gyfer plant a phobl ifanc	
Perfformiad a rhagolygon	37
Gweithgarwch dilynol	37
Deilliannau	38
Darpariaeth	39
Cymorth i wella ysgolion	39

Cymorth ar gyfer anghenion dysgu

ychwanegol a chynhwysiant addysgol	40
Hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol a lles	41
Mynediad a lleoedd ysgol	42
Arweinyddiaeth a rheolaeth	43

Sefydliadau addysg bellach

Perfformiad a rhagolygon	44
Gweithgarwch dilynol	44
Deilliannau	45
Darpariaeth	46
Arweinyddiaeth a rheolaeth	47

Dysgu yn y gwaith

Perfformiad a rhagolygon	48
Gweithgarwch dilynol	48
Deilliannau	49
Darpariaeth	50
Arweinyddiaeth a rheolaeth	51

Dysgu oedolion yn y gymuned

Perfformiad a rhagolygon	52
Gweithgarwch dilynol	52
Deilliannau	53
Darpariaeth	54
Arweinyddiaeth a rheolaeth	55

Addysg a hyfforddiant cychwynnol i athrawon

Deilliannau	57
Darpariaeth	58
Arweinyddiaeth a rheolaeth	58

Cymraeg i oedolion

Deilliannau	59
Darpariaeth	60
Arweinyddiaeth a rheolaeth	61

Dysgu yn y sector cyfiawnder

Deilliannau	62
Darpariaeth	62
Arweinyddiaeth a rheolaeth	63

Ysgolion cynradd

Yn Ionawr 2012, roedd 1,412 o ysgolion cynradd yng Nghymru. Mae hynny'n golygu bod 23 o ysgolion yn llai nag ym mis Ionawr 2011. Roedd 262,144 o ddisgyblion yn yr ysgolion cynradd yn Ionawr 2012, sy'n fwy na'r flwyddyn flaenorol pan oedd 259,189 o ddisgyblion. Dyma'r ail flwyddyn yn olynol i nifer y disgyblion cynradd godi. Eleni, fe wnaethon ni arolygu 218 o ysgolion cynradd.

Perfformiad a rhagolygon

Mae perfformiad presennol ychydig dan dri chwarter o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni'n dda neu'n well. Mae hyn chwe phwynt canran yn is na'r llynedd. Mae perfformiad 3% o'r ysgolion cynradd yn rhagorol, ac mae perfformiad ychydig dros chwarter yn ddigonol. Mae perfformiad presennol un ysgol yn anfodhaol.

Y rhagolygon gwella yw mesur o hyder yr arolygwyr yng ngallu'r ysgol i ysgogi ei gwelliant ei hun yn y dyfodol. Mae rhagolygon gwella 6% o'r ysgolion cynradd yn rhagorol. Mae'r rhagolygon yn dda neu'n well mewn pedair o bob pum ysgol gynradd. Mae hyn bum pwynt canran yn uwch na'r flwyddyn flaenorol. Digonol yw rhagolygon 17% o'r ysgolion cynradd, ac mae rhagolygon 4% yn anfodhaol.

Yn achos llawer o ysgolion lle mae'r perfformiad presennol yn ddigonol ond bod y rhagolygon gwella'n dda, mae pennaeth neu dîm o arweinwyr cymharol newydd yn rhoi mentrau priodol ar waith i sicrhau gwelliant.

Gweithgarwch dilynol

Mae nifer yr ysgolion cynradd a gafodd gais gennym am astudiaethau achos o arfer ragorol wedi codi i 30 eleni, o 20 y llynedd. Eleni, fe wnaethon ni gynnwys ysgolion a oedd wedi cael eu barnu gennym yn 'rhagorol' mewn un neu fwy o'r dangosyddion ansawdd.

Eleni, fe wnaethon ni enwi 48% o'r ysgolion cynradd yr oeddem wedi eu harolygu i gael ymweliadau dilynol oherwydd pryderon am ddeilliannau'r arolygiad. Mae'r ffigwr dri phwynt canran yn uwch na'r llynedd. Mae cyfran yr ysgolion y mae gofyn i Estyn eu monitro wedi codi o 18% i 26% eleni.

Eleni, fe wnaethon ni enwi 7% o'r ysgolion y gwnaethom eu harolygu fel ysgolion sy'n peri pryder oherwydd arweinyddiaeth a safonau gwael. Mae'r ffigwr ddau bwynt canran yn uwch na'r llynedd.

O'r ysgolion yr oedd angen monitro gan Estyn arnyn nhw'r llynedd, mae 77% wedi sicrhau gwelliannau. Nid oes angen unrhyw weithgarwch dilynol arnyn nhw. Mae 61% o'r ysgolion yr oedd angen i'r awdurdod lleol eu monitro wedi gwneud gwelliannau hefyd. Cawsant eu tynnu o'r categori gweithgarwch dilynol pellach.

Nid yw'r un o'r ysgolion a gafodd eu rhoi yn y categori mesurau arbennig y llynedd nac eleni wedi sicrhau'r gwelliannau sy'n angenrheidiol cyn eu tynnu o'r categori.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

¹ Ysgolion sy'n peri pryder yw'r ysgolion hynny sy'n cael eu rhoi mewn categorïau lle mae gofyn rhoi 'mesurau arbennig' ar waith neu fod 'angen gwelliant sylweddol' arnyn nhw.

Deilliannau

Mae safonau ychydig dan dri chwarter o'r ysgolion yn dda neu'n well. Eleni, dim ond digonol yw safonau ychydig dros chwarter o'r ysgolion a gafodd eu harolygu. Yn llawer o'r ysgolion yma, mae cyfradd cynnydd disgyblion y gwahanol grwpiau blwyddyn yn amrywio gormod. Nid yw disgwyliadau'r staff o'r hyn y gall eu disgyblion ei gyflawni'n ddigon uchel yn ychydig dros chwarter o'r ysgolion. O ganlyniad, nid yw'r disgyblion yn cyflawni gystal ag y gallen nhw.

Mewn lleiafrif sylweddol o'r ysgolion cynradd, nid yw'r disgyblion mwyaf galluog yn gwneud digon o gynnydd. Er bod y mwyafrif yn mynd ymlaen i gyflawni'r lefel a ddisgwylir ar gyfer eu grŵp blwyddyn, nid oes digon o'r disgyblion yma'n cyflawni'r lefelau uwch yn yr asesiadau ar ddiwedd y

Cyfnod Sylfaen a chyfnod allweddol 2. Y ffaith nad yw'r athrawon yn gosod tasgau sy'n eu herio'n ddigon da yw'r rheswm pennaf dros weld hyn yn digwydd. Rheswm arall yw nad yw'r athrawon yn eu herio a'u cynorthwyo i wneud y cynnydd y gallen nhw ei wneud.

Yn 2012, cyflawnodd 83% o'r disgyblion y lefel a ddisgwylir mewn Saesneg neu Gymraeg, mathemateg a gwyddoniaeth ar ddiwedd cyfnod allweddol 2. Mewn llawer o'r ysgolion, mae'r disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol neu'r rhai sy'n dysgu Saesneg fel iaith ychwanegol yn gwneud cynnydd da o'u manau cychwyn.

Dim ond mewn ychydig iawn o'r ysgolion y mae'r safonau'n rhagorol. Yn yr ysgolion

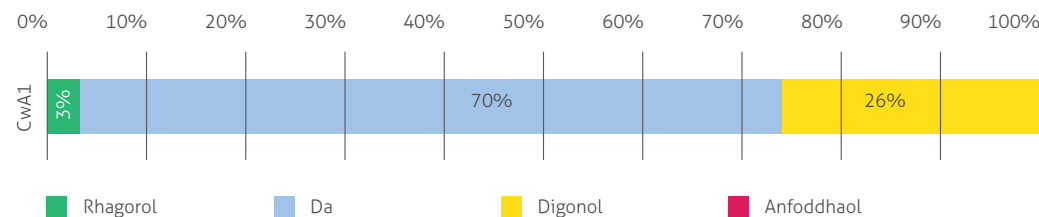
yma, mae'r holl ddisgyblion bron yn gwneud cynnydd gwell na'r disgwyl o gymharu â'u cyrhaeddiad ar adeg eu derbyn i'r ysgol. Yn y nifer bach yma o'r ysgolion, mae'r mwyafrif o'r disgyblion yn datblygu ac yn defnyddio'u medrau llythrennedd, rhifedd a meddwl yn arbennig o dda, ac yn cyrraedd safon uchel ym mhob rhan o'r cwricwlwm.

Mewn dros bedair o bob pump o'r ysgolion, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn y Cyfnod Sylfaen yn gwrando'n ofalus ac yn siarad yn hyderus. Mae eu geirfa'n cynyddu. Mae llawer o'r disgyblion yn darllen testunau priodol yn eithaf cywir. Maen nhw'n deall y testun yn dda ac yn defnyddio'u gwybodaeth am ffoneg i weithio allan unrhyw eiriau anghyfarwydd. Mewn tua phedair o bob pum ysgol, mae disgyblion y Cyfnod Sylfaen

yn dysgu medrau da mewn rhifedd a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu. Nid yw disgyblion dros un o bob pum ysgol yn defnyddio'u medrau rhifedd yn ddigon da ym mhob maes dysgu.

Yng nghyfnod allweddol 2, mae llawer o'r disgyblion yn siarad yn glir ac yn cyfrannu'n effeithiol at drafodaethau. Maen nhw'n gallu esbonio'u syniadau. Mae disgyblion tua phedair o bob pump o'r ysgolion yn dysgu medrau priodol yn eu gwersi Saesneg a mathemateg. Ond, mewn tua dwy o bob pum ysgol, nid yw'r disgyblion yn mynd ati'n ddigon da i ddatrys problemau nac i ddefnyddio rhesymeg fathemategol. Nid ydyn nhw chwaith yn defnyddio'u medrau gwybodaeth a chyfathrebu uwch ym meysydd eraill y cwricwlwm.

Ffigur 3.1: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Mae mynd ati i roi sylw i'r cyswllt rhwng anfantais a pherfformiad gwael yn dal yn broblem. Mae deilliannau'r disgyblion yn dda neu'n well yn tua phedair o bob pump o'r ysgolion cynradd a gafodd eu harolygu eleni lle mae gan lai na 24% o'u disgyblion hawl i gael prydau ysgol am ddim. Dim ond yn achos tua hanner o'r ysgolion y mae mwy na 24% o'u disgyblion â hawl i gael prydau ysgol am ddim, y mae hyn yn wir. Yn ychydig o'r ysgolion sydd â'r canrannau uchaf (dros 32%) o ddisgyblion â hawl i gael prydau ysgol am ddim, mae'r disgyblion yn gwneud cynnydd da iawn. Yn yr ysgolion yma, mae cyswllt clir rhwng gallu'r ysgol i ddatblygu medrau cymdeithasol, ymddygiad a bywyd y disgyblion, a'i gallu i helpu'r disgyblion i wneud cynnydd cyson wrth ddysgu medrau llythrennedd, rhifedd a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu.

Eleni, fe adroddon ni fod angen i 40% o'r ysgolion cynradd godi eu safonau mewn Saesneg neu Gymraeg iaith gyntaf. Mae safonau ysgrifennu'r disgyblion yn benodol yn peri pryder o hyd. Yn y Cyfnod Sylfaen, mae lleiafrif o'r disgyblion yn gwneud camgymeriadau sillafu ac atalnodi sylfaenol, neu maen nhw'n cael trafferth ffurfio llythrennau. Yn dros chwarter o'r ysgolion, mae medrau ysgrifennu gwan gan leiafrif sylweddol o'r disgyblion yng nghyfnod allweddol 2. Nid ydyn nhw'n trosglwyddo'r medrau gramadeg a sillafu maen nhw wedi'u dysgu mewn sesiynau iaith i'w gwaith ysgrifennu yn y pynciau eraill heb gymorth yr athro. Nid ydyn nhw'n gallu mynd ati ar eu pennau eu hunain i roi trefn ar eu gwaith ysgrifenedig. Ac nid ydyn nhw'n gallu

ysgrifennu darnau hir i wahanol bwrpasau, fel esbonio sut aethon nhw ati i wneud ymchwiliad gwyddonol.

Yn tua phedair o bob pump o'r ysgolion, mae'r disgyblion cyfnod allweddol 2 yn defnyddio'u medrau darllen yn briodol yn y rhannau eraill o'r cwricwlwm. Ond, mewn un o bob pum ysgol, mae gormod o'r disgyblion yn darllen ar lefel sy'n is na'u hoed cronolegol. Nid yw lleiafrif o'r disgyblion yn gwneud digon o gynnydd o ran dod i ddeall y pethau maen nhw'n eu darllen.

Nid oes fawr ddim newid wedi bod o ran safonau'r disgyblion mewn rhifedd. Mewn tua phedair o bob pum ysgol, mae'r disgyblion yn dysgu medrau priodol yn eu gwersi mathemateg. Ond prin yw gallu disgyblion tua dwy o bob pum ysgol i ddatrys problemau ac i ddefnyddio'u rhesymeg fathemategol ym meysydd eraill y cwricwlwm.

Yn y mwyafrif o'r ysgolion, mae'r disgyblion yn cychwyn yn dda wrth ddysgu siarad a gwranddo yn Gymraeg. Yn y Cyfnod Sylfaen, mae mwyafrif o'r disgyblion yn gwneud cynnydd da yn ystod sesiynau grŵp cyfan, ac mae ganddyn nhw agwedd gadarnhaol at siarad Cymraeg. Mae'r safonau yng nghyfnod allweddol 2 yn gwella'n araf, ond mewn lleiafrif sylweddol o'r ysgolion, nid yw'r disgyblion yn parhau i ddatblygu eu medrau Cymraeg yn ddigon da. Yn yr ysgolion yma'n aml, nid yw'r athrawon yn neilltuo digon o amser i wella medrau Cymraeg ail iaith y disgyblion, ac nid oes gan lawer o'r athrawon ddigon o hyder i addysgu Cymraeg,

yn enwedig i ddisgyblion hŷn cyfnod allweddol 2. Nid yw disgyblion un o bob deg ysgol hyd yn oed yn gwneud cynnydd rhagorol wrth ddysgu medrau Cymraeg fel ail iaith. Mewn ysgolion prin iawn, mae bron pob disgybl yn deall ei waith Cymraeg yn dda, ym mhob rhan o'r cwricwlwm. Yn yr achosion eithriadol yma, mae'r disgyblion yn dysgu defnyddio dewis eang o batrymau brawddegau'n gywir ac yn effeithiol. Erbyn diwedd cyfnod allweddol 2, mae bron pob un o'r disgyblion yn darllen yn gywir ac yn darllen a mynegi'r un pryd.

Mae ansawdd lles y disgyblion yn dda neu'n well yn y mwyafrif o'r ysgolion cynradd. Mae bron pob un o'r disgyblion yn teimlo'n ddiogel yn yr ysgol ac mae eu hymddygiad yn dda ar y cyfan. Mae'r mwyafrif o'r disgyblion yn gwranddo'n astud ac maen nhw'n frwdfrydig. Yn yr ychydig iawn o ysgolion rhagorol, mae bron pob un o'r disgyblion yn llawn cymhelliant ac yn dangos diddordeb brwd mewn dysgu.

Mae bwlch mawr o hyd rhwng cyfraddau presenoldeb ysgolion mewn ardaloedd lle mae amddifadedd cymdeithasol ar ei waethaf, a'r cyfraddau mewn ardaloedd heb lawer o amddifadedd. Mewn llawer o ysgolion, mae cyswllt pendant rhwng canran y disgyblion sy'n cael prydau ysgol am ddim, lefelau absenoldeb, a deilliannau'r disgyblion ar ddiwedd cyfnod allweddol.

Ym mhob ysgol bron, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn deall pwysigrwydd gweithredu er mwyn bod yn iach. Mae llawer ohonyn nhw'n cymryd rhan yn rheolaidd

mewn gweithgareddau corfforol ac yn mynd i weithgareddau allgyrsiol er mwyn cadw'n heini.

Yn llawer o'r ysgolion, mae cyngorau'r ysgol yn gweithio gyda'r gymuned leol. Maen nhw'n dod at ei gilydd i godi arian at elusennau lleol, ac mae mwy a mwy yn gweithio gyda swyddogion cymunedol i wella diogelwch a glendid yr ardal o amgylch yr ysgol. Ond dim ond mewn ychydig o'r ysgolion y mae'r disgyblion yn chwarae rôl bwysig yn y broses o arfarnu agweddau ar fywyd yr ysgol neu yn y dasg o wneud penderfyniadau ar y ffyrdd o wella safonau a darpariaeth. Yn rhai o'r ysgolion, mae'r disgyblion yn monitro cynnydd yn erbyn targedau sydd wedi'u cytuno yn y cynllun datblygu ysgol, ac yn arfarnu cynnydd eu cyfoedion.

Ym mhob ysgol bron, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ystyriol o'i gilydd, o staff ac o ymwelwyr, ac yn eu trin â pharch. Mae llawer ohonyn nhw'n derbyn cyfrifoldeb dros eu gweithredoedd eu hunain ac yn datblygu'r medrau sy'n eu galluogi i weithio'n gynhyrchiol gyda phobl eraill.

Yr iaith Gymraeg yn arwain y ffordd

Mae Ysgol Comins Coch yn arwain y ffordd yn y gwaith o addysgu Cymraeg fel ail iaith. Mae'r disgyblion yn datblygu eu medrau drwy raglen drochi ddwys a drwy wneud gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg yn eu pynciau eraill.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr [astudiaeth achos](#).

Darpariaeth

Mae'r ddarpariaeth at ei gilydd yn dda neu'n well yn ychydig dros bedair o bob pump o'r ysgolion cynradd yr arolygon ni.

Mae llai na thri chwarter o'r ysgolion yn cynnig profiadau dysgu sy'n dda neu'n well. Yn y mwyafrif o'r ysgolion, mae'r cwricwlwm yn gynhwysfawr, yn gytbwys ac yn berthnasol, ac yn ateb y gofynion statudol. Yn y Cyfnod Sylfaen, er bod y gwaith cynllunio'n briodol ar y cyfan, nid yw darpariaeth y mwyafrif o'r ysgolion i'r plant chwech a saith oed yn estynedig ac yn barhaus. Yng nghyfnod allweddol 2, mewn tua dwy o bob pum ysgol, nid yw'r athrawon yn addasu eu cynlluniau'n ddigon da i ddiwallu anghenion pob disgybl. Yn y mwyafrif o'r ysgolion yma mae'r athrawon yn dibynnu gormod ar ddefnyddio cynlluniau masnachol. Yn rhy aml mae pob un o'r disgyblion, beth bynnag yw ei allu, yn gwneud yr un gwaith.

Mae tua thri chwarter o'r ysgolion yn cynllunio'n briodol er mwyn datblygu medrau'r disgyblion yn y gwersi Saesneg, mathemateg a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu. Maen nhw'n cynnig cyfleoedd defnyddiol i'r disgyblion ddefnyddio'u medrau darllen a'u medrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu ym mhob rhan o'r cwricwlwm. Ond, yn tua chwarter o'r ysgolion, mae'r cynllunio ar gyfer datblygu medrau'r disgyblion, yn enwedig cynllunio ar gyfer y disgyblion mwy galluog, yn dal yn wan. Nid oes digon o gyfleoedd yn y gwersi Saesneg a mathemateg ac mewn amryw o wahanol feysydd pwnc i'r disgyblion ddefnyddio a datblygu eu medrau darllen a rhifedd i'r lefel sy'n briodol. Mae'r ysgolion prin iawn hynny sy'n cynnig darpariaeth ragorol yn defnyddio dull holi sy'n helpu'r disgyblion i ddefnyddio eu medrau'n annibynnol ym mhob agwedd bron ar eu

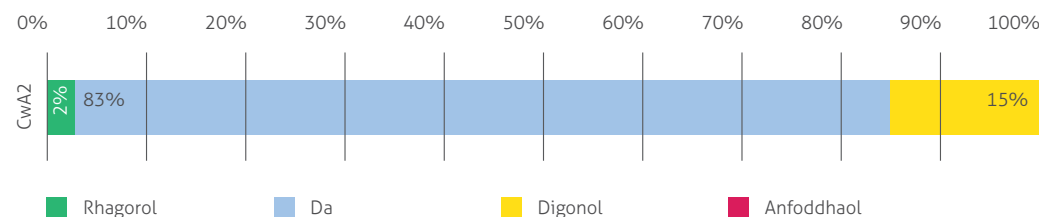
dysgu. Yn yr ysgolion yma, mae'r disgyblion a'r staff yn trafod y medrau y mae angen eu defnyddio wrth astudio testun, ac mae'r disgyblion eu hunain yn dod i benderfyniad ar y ffyrdd y bydd y tasgau'n cael eu trefnu a'u cyflwyno.

Yn y rhan fwyaf o'r ysgolion, mae'r ddarpariaeth ar gyfer Cymraeg fel ail iaith yn dda yn y Cyfnod Sylfaen. Nid yw'r ddarpariaeth wedi cael ei datblygu gystal yng nghyfnod allweddol 2. Mae'r rhan fwyaf o'r ysgolion yn rhoi pwyslais da ar ddatblygu gallu'r disgyblion i ddeall hanes a diwylliant Cymru. Ond mewn lleiafrif o'r ysgolion, nid yw profiadau'r disgyblion mewn Cymraeg fel ail iaith yn datblygu digon ar eu dysgu blaenorol. Nid yw'r ysgolion yn neilltuo digon o amser i addysgu Cymraeg fel ail iaith.

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn mynd ati'n dda i ddatblygu ymwybyddiaeth y disgyblion o faterion amgylcheddol a materion y byd. Mae'r disgyblion yn mynd ati'n rheolaidd i amcangyfrif eu hól troed byd-eang, ac maen nhw'n cymryd rhan mewn gweithgareddau masnach deg. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn cynnig cyfleoedd addas i'r disgyblion ddysgu am addysg ar gyfer datblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang mewn dewis eang o wahanol bynciau.

Mae'r addysgu'n dda neu'n well mewn tua phedair o bob pum ysgol. Erbyn hyn mae'r rhan fwyaf o athrawon wedi dod i ddeall dull gweithredu'r Cyfnod Sylfaen yn dda. Maen nhw'n cydbwysu'n dda'r gweithgareddau dan arweiniad oedolion a'r gweithgareddau mae'r plant yn eu hysgogi. Yng nghyfnod allweddol 2, mae gwybodaeth llawer o'r athrawon am eu pynciau'n dda ac mae'r athrawon a'r plant yn rhannu'r un amcanion

Ffigur 3.2: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

dysgu clir. Ond mewn lleiafrif o'r ysgolion yma, nid yw disgwyliadau'r athrawon o'u disgyblion yn ddigon uchel, yn enwedig o ran yr hyn y gall y disgyblion mwy galluog ei gyflawni mewn darllen, ysgrifennu a rhifedd. Yn yr ysgolion prin hynny lle mae'r addysgu'n rhagorol, mae'r holl athrawon bron yn gofyn cwestiynau treiddgar sy'n annog y disgyblion i feddwl yn ofalus ac yn rhesymegol. Mae'r gwersi'n symud yn eu blaenau'n ddigon cyflym ac mae disgwyliadau'r staff o bob un o'r disgyblion yn uchel. Yn tua un o bob pump o'r ysgolion, nid yw'r addysgu fawr gwell na digonol. Yn llawer o'r ysgolion yma, mae'r gwersi'n symud yn eu blaenau'n rhy araf ac mae gormod o ddefnydd cyson o daflenni gwaith. Er bod y rhain yn mynd â sylw'r disgyblion, nid ydyn nhw'n eu helpu i gymhwyso'u medrau'n llawn nac i ddysgu'n annibynnol.

Mae diffygion i'w gweld yn y gwaith o asesu cynnydd y disgyblion yn gywir mewn tua dwy o bob pum ysgol. Mae diffygion hefyd wrth ddefnyddio'r data sy'n deillio o'r broses asesu. Mae'r gweithdrefnau safoni, cymedroli ac olrhain yn briodol yn llawer o'r ysgolion. Ond mewn lleiafrif o'r ysgolion, nid yw gwaith marcio'r athrawon yn pennu'r camau nesaf y dylai'r disgyblion eu cymryd, ac nid oes digon o'r disgyblion yn cael eu cynnwys yn y broses o asesu eu cynnydd eu hunain. Mae gormod o'r ysgolion yn

methu â defnyddio canfyddiadau'r broses asesu'n gyson ar draws yr ysgol wrth bennu'r targedau ar gyfer gwella. Nid ydyn nhw chwaith yn cadw at y polisi asesu mae'r ysgol wedi cytuno arno. Mae pob ysgol bron wedi rhoi trefniadau priodol ar waith i roi gwybodaeth i'r rhieni, ac mae'r mwyafrif o'r ysgolion yn defnyddio deilliannau'r broses asesu fel sail i'r gwaith o gynllunio at y dyfodol.

Mae bron pob ysgol yn mynd ati'n effeithiol i hybu iechyd a lles y disgyblion. Mae hybu datblygiad cymdeithasol, moesol, ysbrydol a diwylliannol y disgyblion yn un o gryfderau pob ysgol bron. Yn ychydig o'r ysgolion, mae'r ddarpariaeth ar gyfer addysg bersonol a chymdeithasol y disgyblion wedi cael ei datblygu'n dda ym mhob un o feysydd y cwricwlwm, ac mae hyn yn helpu'r disgyblion i ddysgu medrau cymdeithasol a medrau bywyd.

Mae bron pob ysgol yn cymhwyso'i pholisi rheoli ymddygiad yn gyson. Mae'r mwyafrif o'r ysgolion wedi rhoi trefniadau priodol ar waith i wella presenoldeb y disgyblion. Ond, yn achos rhai o'r ysgolion, prin yw effaith y strategaethau yma.

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion wedi rhoi gweithdrefnau da ar waith i adnabod yn gynnar y disgyblion hynny sydd angen cymorth ychwanegol. Mae llawer o'r ysgolion

yn cynnig ymyriadau priodol sy'n helpu'r disgyblion yma i ddal i fyny â'u cyd-ddisgyblion. Nid yw lleiafrif o'r athrawon yn helpu'r disgyblion wrth addysgu'r dosbarth cyfan i atgyfnerthu'r medrau maen nhw wedi'u dysgu mewn rhaglenni ymyrryd. Mae pob un bron o'r ysgolion yn atgyfeirio'r disgyblion yn briodol at wasanaethau arbenigol sy'n gallu cynorthwyo disgyblion sy'n agored i niwed a'u teuluoedd.

Mae pob ysgol bron wedi rhoi polisiâu a gweithdrefnau boddhaol ar waith i amddiffyn lles y disgyblion. Yn yr ysgolion prin hynny lle nad yw'r gweithdrefnau wedi cael eu datblygu'n ddigonol, at ei gilydd nid yw'r staff wedi derbyn hyfforddiant yn ddiweddar ac nid ydyn nhw'n gwybod sut mae ymateb i ddatgeliad.

Mae'r holl ysgolion bron yn sefydlu ethos cynhwysol sy'n sail i holl feysydd gwaith yr ysgol. Y canlyniad yw eu bod nhw'n creu diwylliant o onestrwydd lle mae pawb yn parchu ei gilydd. Mae pob disgybl yn cael ei werthfawrogi a'i drin yn deg. Er hynny, nid yw'r penaethiaid a'r athrawon wedi rhoi sylw llawn eto i farn y disgyblion ar eu profiadau dysgu. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion wedi rhoi trefniadau da ar waith i helpu'r disgyblion i ddysgu am amrywiaeth.

Mae'r mwyafrif o'r ysgolion yn defnyddio'r adnoddau a'r lle sydd ar gael yn dda. At ei

gilydd mae'r ysgolion yn cynnal a chadw eu hadeiladau i safon addas, ac mae'r mwyafrif ohonyn nhw'n creu amgylcheddau dysgu sy'n ddeniadol ac yn ysgogol. Mae adeiladau ychydig dros 5% o'r ysgolion mewn cyflwr gwael a'r cyfleusterau toiled yn annigonol. Mae ychydig iawn o'r ysgolion yn defnyddio'r ardaloedd awyr agored a'u hamgylchedd lleol yn rhagorol. Ond mae ychydig o ysgolion yn dal i fethu â chynnig digon o brofiadau yn yr awyr agored i ddisgyblion y Cyfnod Sylfaen.

Yr awyr agored gwych

Drwy weithio gyda nifer o bartneriaid strategol, mae **Ysgol Gynradd Gymunedol Tafarn-sbeit** wedi llwyddo i dreialu prosiect 'Ysgol Awyr Agored'. Nod y project yw datblygu gwybodaeth y plant am yr awyr agored yn eu hardal, ac i feithrin synnwyr o falchder ynddi, perchenogaeth ohoni a'r gallu i'w mwynhau.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae gwaith arwain ychydig dan bedair o bob pump o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni'n dda neu'n well. Yn yr ysgolion prin hynny lle mae'r gwaith arwain yn rhagorol, mae'r tîm o uwch-arweinwyr wedi sefydlu diwylliant cadarn o wella. Yn yr ysgolion yma, mae pob aelod o'r staff yn deall sut mae cynnal a gwella safonau. Maen nhw'n gweithredu gyda'i gilydd gyda'r nod o gyflawni'r blaenoriaethau mae'r ysgol wedi cytuno arnyn nhw.

Mae llawer o'r ysgolion yn dadansoddi data'n dda ac yn eu defnyddio'n briodol i osod targedau gwella i'r ysgol gyfan. Mae cyswllt clir mewn tua dwy o bob tair ysgol rhwng blaenoriaethau'r ysgol ar gyfer gwella a'r ffordd y mae'r arweinwyr yn rheoli perfformiad y staff.

Mae uwch-reolwyr yn y rhan fwyaf o ysgolion yn mynd ati i roi sylw i berfformiad athrawon unigol sy'n amlwg yn anfodddhaol. Maen nhw'n rhoi targedau, hyfforddiant a chymorth priodol ar waith, ac maen nhw'n monitro cynnydd yr athrawon yn rheolaidd. Ond mewn gormod o'r ysgolion, nid yw'r penaethiaid yn mynd ati'n ddigon cadarn i roi sylw i

berfformiad addysgu sydd o safon ddigon cyffredin. Nid ydyn nhw chwaith yn cynnig digon o gymorth i'r athrawon hynny y mae eu gwaith prin yn ddigonol, nac yn eu herio digon.

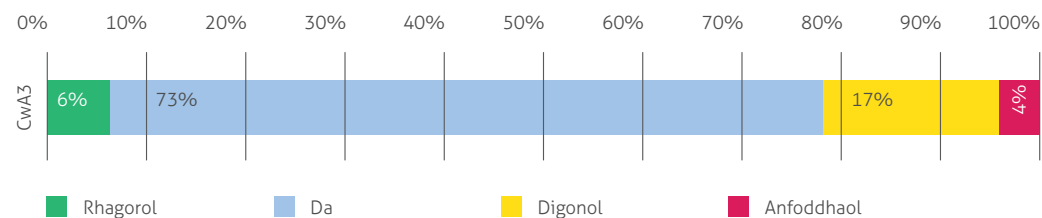
Mae'r rhan fwyaf o gyrff llywodraethol yn cynorthwyo'r pennaeth yn briodol, ac yn ei helpu i osod cyfeiriad strategol yr ysgol. Mae llawer o'r gyrff llywodraethol yn gwybod i ba safon mae'r ysgol yn perfformio, ac maen nhw'n deall y broses o'i chymharu ag ysgolion tebyg. Ond nid yw llywodraethwyr tair o bob deg ysgol yn defnyddio'r wybodaeth yma i herio'r ysgol o safbwynt y safonau mae'n eu cyflawni. Roedd mwy o argymhellion gwella eleni i lywodraethwyr yr ysgolion cyfrwng Cymraeg nag i lywodraethwyr yr ysgolion cyfrwng Saesneg.

Mae dwy o bob tair ysgol wedi rhoi trefn dda neu well ar waith i wella ansawdd. Mae gan yr ysgolion yma brosesau effeithiol a systematig o hunanarfarnu sy'n cynnwys pob aelod o'r staff, y disgyblion, y rhieni a'r llywodraethwyr. Mae'r uwch-reolwyr yn defnyddio gwahanol fathau o dystiolaeth berthnasol sy'n cynnwys craffu ar gynlluniau ac ar waith y

disgyblion, ac arsylwi gwersi. Yn y mwyafrif o'r ysgolion yma, mae cynllun gwella'r ysgol yn gosod cyfeiriad clir ar gyfer gwella, ac mae cyswllt da â'r meysydd i'w datblygu sydd dan sylw yn yr adroddiad hunanarfarnu.

Yn y traean o'r ysgolion lle nad yw'r hunanarfarnu fawr gwell na digonol, nid yw'r uwch-reolwyr yn canolbwyntio digon ar safonau'r disgyblion. Yn llawer o'r ysgolion yma dim ond disgrifio'r hyn mae'r ysgol yn ei wneud y mae'r adroddiad hunanarfarnu. Nid yw'n arfarnu cyflawniad y disgyblion, nac yn craffu ar effaith darpariaeth yr ysgol ar ddysgu. Nid yw llawer o uwch-reolwyr yr ysgolion yma'n defnyddio canlyniadau'r broses fonitro i osod targedau gwella clir y gallwn ni eu mesur. Mae ychydig iawn o'r ysgolion yma wedi penodi penaethiaid newydd yn ddiweddar, sydd wrthi'n cyflwyno trefniadau gwell.

Figur 3.3: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion wedi sefydlu cysylltiadau da ag ysgolion eraill yr ardal i weithio ar broiectau penodol. Yn yr ychydig iawn o ysgolion hynny lle mae arferion yn rhagorol, mae pob un o'r athrawon yn gweithio ar y cyd ag athrawon o ysgolion eraill i wella ansawdd y ddarpariaeth. Mae'r ysgolion yma wedi hen sefydlu diwylliant o gydweithio'n fewnol ac yn allanol, ac mae'r athrawon yn rhannu arfer arloesol.

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn gweithio'n dda gyda'r rhieni a'r gymuned leol. Mae ychydig o ysgolion wedi creu partneriaethau â busnesau lleol a sefydliadau cenedlaethol, ac mae'r rhain yn cyfrannu'n rhagorol at y gwaith o wella deilliannau'r disgyblion. Mae pob ysgol bron wedi hen sefydlu trefniadau pontio sy'n helpu'r disgyblion yn ystod y cyfnod o drosglwyddo i'r cam nesaf yn eu haddysg. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn dechrau cydweithio mwy ag ysgolion eraill eu clwstwr i safoni a chymedroli gwaith y disgyblion ac wrth asesu eu gwaith ar ddiwedd cyfnod allweddol.

Mae pob ysgol bron wedi creu systemau priodol i reoli eu cyllid. Mae llawer o'r ysgolion yn mynd ati'n dda i gysylltu eu gwariant â'r blaenoriaethau yng nghynllun gwella'r ysgol. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn defnyddio'u hadnoddau'n dda i wella safonau a'r ddarpariaeth i ddisgyblion. Ond nid yw uwch-reolwyr tua chwarter o'r ysgolion yn mynd ati'n ddigon da i fonitro effaith penderfyniadau gwario ar safonau.

At ei gilydd mae'r uwch-reolwyr yn defnyddio staff yn briodol er mwyn manteisio ar eu medrau a'u harbenigedd. Mae'r mwyafrif o'r ysgolion yn cynnig cyfleoedd datblygiad proffesiynol da i'r staff, yn enwedig o safbwynt y flaenoriaeth genedlaethol i wella medrau llythrennedd disgyblion. Ond nid yw uwch-reolwyr tua un o bob tair ysgol yn mynd ati'n rheolaidd i fonitro effaith yr hyfforddiant. Mae hyn yn golygu nad yw'r rheolwyr yn rhoi sylw i anghysonderau yn arferion y gwahanol ddsbarthiadau yn yr un ysgol, ac nad yw cynnydd y disgyblion yn gyson. Yn achos tua chwarter o'r ysgolion, nid yw safonau'r disgyblion fawr gwell na digonol.

Y farn eleni oedd bod chwarter o'r ysgolion yn cynnig gwerth am arian nad oedd yn well na digonol. Yn yr ysgolion yma:

- mae cynnydd a safonau'r disgyblion yn amrywio gormod;
- mae'r canlyniadau ar ddiwedd cyfnod allweddol yn cymharu'n wael â chanlyniadau ysgolion tebyg eraill; neu
- nid yw'r trefniadau hunanarfarnu'n canolbwyntio'n ddigon da ar y safonau mae'r disgyblion yn eu cyflawni.

Blaenoriaeth i'r Gymraeg fel ail iaith

Mae gan **Ysgol Gynradd Gymunedol Plascrug** weledigaeth glir ac mae wedi ymrwymo'n gadarn i ddwyieithrwydd y staff a'r disgyblion fel ei gilydd. Un rhan o'r strategaeth yw rhoi pwyslais arbennig ar ddatblygiad proffesiynol parhaus yr athrawon. Mae'r athrawon yn cael cyfleoedd i fynychu cyrsiau hyfforddi i wella'u medrau llafar Cymraeg drwy gyrsiau sabothol, y brifysgol leol a grŵp cymorth ysgol.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Ysgolion uwchradd

Roedd 221 o ysgolion uwchradd yng Nghymru ym mis Ionawr 2012, sef un yn llai nag ym mis Ionawr 2011. Mae nifer y disgyblion yn yr ysgolion uwchradd wedi bod yn gostwng bob blwyddyn er 2004. Roedd 198,015 o ddisgyblion yn yr ysgolion uwchradd ym mis Ionawr 2012, gostyngiad o 3,215 ar y ffigwr ym mis Ionawr 2011. Eleni, fe wnaethon ni arolygu 35 o ysgolion uwchradd.

Perfformiad a rhagolygon

Mae perfformiad 46% o'r ysgolion yn dda neu'n well, ac mae perfformiad 14% yn rhagorol. Mae cyfran yr ysgolion lle mae'r perfformiad yn rhagorol yn ddigon tebyg i'r llynedd, ond mae'r perfformiad presennol yn dda mewn cyfran lawer is o ysgolion. Y llynedd, roedd perfformiad bron hanner yr ysgolion a gafodd eu harolygu'n dda, ond eleni dim ond yn tua un o bob tair ysgol y mae'r perfformiad yn dda. Dim ond digonol yw'r perfformiad yn 40% o'r ysgolion uwchradd, ac mae'n anfodhaol yn 14% o'r ysgolion. Mae'r ffigwr yn uwch na'r flwyddyn flaenorol.

Mae'r rhagolygon gwella'n rhagorol yn 23% o'r ysgolion. Mae'r gyfran yma ar gyfer rhagolygon rhagorol yr un fath â'r llynedd, ond mae canran yr ysgolion â rhagolygon da wedi gostwng eleni o 61% i 34%. Dim ond digonol yw'r rhagolygon gwella yn 40% o'r ysgolion uwchradd.

Yn y mwyafrif o'r ysgolion lle mae'r rhagolygon yn rhagorol, mae eu perfformiad presennol yn rhagorol hefyd. Yn yr ysgolion yma, mae'r arweinwyr yn gosod disgwyliadau uchel iawn ar gyfer pob agwedd ar waith eu hysgolion ac maen nhw wedi sefydlu diwylliant o atebolrwydd. Daethom i'r casgliad mai da yn unig yw perfformiad yr ysgolion eraill lle mae'r rhagolygon yn rhagorol o achos mai dim ond yn ystod y blynyddoedd diwethaf y mae eu rhagolygon wedi bod yn rhagorol, er bod eu perfformiad yn gwella ac yn rhagori ar y disgwyliadau. Nid yw'r ysgolion yma wedi dangos eto eu bod yn gallu cynnal eu rhagoriaeth.

Dim ond mewn lleiafrif o'r ysgolion lle mae'r rhagolygon yn dda y mae eu perfformiad presennol yn dda hefyd. Dim ond perfformiad digonol sydd yn y mwyafrif arall o'r ysgolion lle mae'r rhagolygon yn dda. Efallai mai'r ffaith fod pennaeth newydd yn yr ysgol sy'n gyfrifol am hyn, neu fod

y gwelliannau'n rhai diweddar neu heb gyrraedd y lefel eto sy'n cyfiawnhau barnu bod eu perfformiad yn dda.

Gweithgarwch dilynol

Eleni, fe ofynnwn ni i wyth ysgol am astudiaeth achos o arfer ragorol. Ym mhump o'r wyth ysgol, rydym wedi barnu bod eu perfformiad presennol a'u rhagolygon gwella'n rhagorol. Ein barn oedd bod rhagolygon y tair ysgol arall yn rhagorol.

Roedd angen ymweliadau dilynol ar tua 40% o'r ysgolion uwchradd y llynedd. Roedd angen ymweliad monitro gan Estyn ar chwech, a gofynnwn ni i'r awdurdod lleol i adrodd ar gynnydd chwe ysgol arall. Mae pob un o'r ysgolion a gafodd eu monitro gan yr awdurdod lleol neu gan Estyn wedi gwella gymaint fel nad oes angen rhagorol o fonitro arnyh nhw.

Eleni, mae angen ymweliad dilynol ar 54% o'r ysgolion uwchradd, sy'n gynnydd ar y ffigwr ar gyfer y llynedd. Er bod nifer yr ysgolion uwchradd a fydd yn cael eu monitro gan yr awdurdod lleol wedi gostwng o chwech i dair, mae cynnydd sylweddol (o chwech i un ar bymtheg) wedi bod yn nifer yr ysgolion y bydd Estyn yn eu monitro.

Eleni, cododd nifer yr ysgolion uwchradd sydd angen gwelliant sylweddol o un i bump. Mae un ysgol yn y categori mesurau arbennig.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgareddau dilynol'.

Deilliannau

Mae safonau'n dda neu'n well at ei gilydd yn llai na hanner yr ysgolion a gafodd eu harolygu. Maen nhw'n rhagorol yn tua un o bob saith o'r ysgolion, ond maen nhw'n anfoddfaol yn yr un gyfran o ysgolion.

Yn yr ysgolion lle mae'r safonau rhagorol, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd sylweddol o safbwynt gwybodaeth, dealltwriaeth a medrau yn y gwersi. Nid oes unrhyw wahaniaethau mawr ym mherfformiad y grwpiau gwahanol o ddisgyblion fel bechgyn a merched, disgyblion sydd â hawl i gael prydau ysgol am ddim a disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol. Yn yr ysgolion yma'n arbennig, mae medrau llythrennedd y disgyblion wedi'u datblygu'n dda ac maen nhw'n eu defnyddio'n hynod o effeithiol. Mae'r

disgyblion yn hyderus ac yn ystyriol wrth ymateb ar lafar yn y gwersi, sy'n helpu i atgyfnerthu eu dealltwriaeth. Maen nhw'n darllen yn rhugl ac yn llwyddo i ddethol a dadansoddi gwybodaeth. Mae llawer o'r disgyblion yn creu darnau ysgrifenedig hir sy'n ystyrlon ac wedi'u trefnu'n dda. Mae eu sillafu, eu hatalnodi a'u gramadeg yn gywir ar y cyfan. Yn yr ysgolion yma, mae'r perfformiad yn yr arholiadau allanol yn rhagorol o gymharu â lefelau perfformiad cymharol ysgolion tebyg eraill. Mae hyn yn arbennig o wir yn y cyfrannau sy'n cyrraedd trothwy lefel 2, gan gynnwys mathemateg a Saesneg neu Gymraeg fel iaith gyntaf yng nghyfnod allweddol 4. Mae perfformiad wedi bod yn gyson uchel yn y meysydd yma ers rhai blynyddoedd.

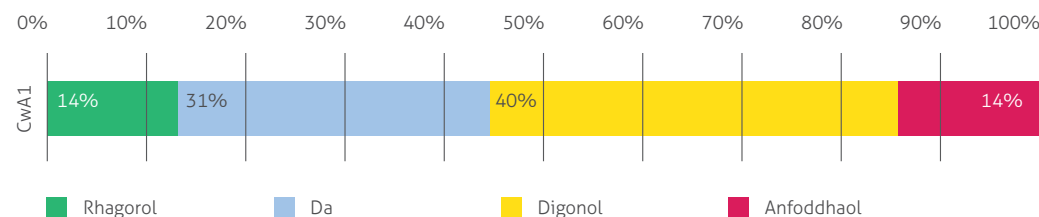
Eleni, roedd y safonau'n dda at ei gilydd mewn llai o ysgolion na'r llynedd. Yn yr ysgolion lle mae'r safonau'n dda, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da yn y gwersi. Mae llawer yn gallu cofio'u gwaith blaenorol yn dda, ac maen nhw'n defnyddio'r gwaith yma'n dda i wella'u dealltwriaeth. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn siarad yn glir ac yn gwrandao'n astud, ac mae llawer yn darllen yn dda ac yn defnyddio strategaethau addas i ddethol gwybodaeth neu i ymateb yn briodol i'r testun. Mae llawer o'r disgyblion yn ysgrifennu darnau ystyriol sy'n enwi'r nodweddion allweddol, ac maen nhw'n dewis cynnwys addas i ategu eu hesboniadau a'u dadleuon. Mae llawer o'r disgyblion yn ysgrifennu'n gywir, ond mae

Dull cyfannol o wella presenoldeb

Mae **Ysgol Gymunedol Cefn Hengoed** wedi defnyddio dewis da o wahanol strategaethau a dull amlasiantaeth o weithio, ac mae hynny wedi gwella presenoldeb y disgyblion yn fawr.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Ffigur 3.4: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

rhai'n gwneud gormod o wallau sillafu a gwallau atalnodi weithiau. Nid yw ychydig o'r disgyblion mwy galluog yn yr ysgolion yma'n gwneud gymaint o gynnydd ag y dylen nhw, yn enwedig o ran datblygu medrau darllen ac ysgrifennu ar lefel uwch. Mae medrau rhifedd llawer o'r disgyblion yn addas, ac maen nhw'n eu cymhwyso'n dda mewn pynciau eraill fel gwyddoniaeth a daearyddiaeth. Yn yr ysgolion yma, mae perfformiad yn arholiadau allanol cyfnod allweddol 4 yn gwella at ei gilydd, ond nid yw wedi llwyddo eto i sicrhau patrwm sy'n gyson uchel am nifer o flynyddoedd.

Yn yr ysgolion lle'r ydym wedi barnu bod y safonau'n ddigonol, mae cynnydd y mwyafrif o'r disgyblion yn y gwersi'n amrywiol ond yn deg. Er bod llawer o'r disgyblion yn gwrando'n dda ac yn siarad yn glir yn y dosbarth, nid yw lleiafrif sylweddol ohonyn nhw'n darllen ac yn ysgrifennu'n ddigon da. Nid yw'r disgyblion yma'n dangos bod eu dealltwriaeth o'r hyn maen nhw wedi'i ddarllen yn gadarn. Mae'r darnau maen nhw'n eu hysgrifennu'n aml yn fyr, yn defnyddio ychydig o wahanol arddulliau a phwrpasau, ac yn cynnwys gormod o gamgymeriadau sillafu, atalnodi a gramadeg. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion sydd ag anghenion dysgu ychwanegol yn gwneud y cynnydd y byddai rhywun yn ei ddisgwyl, ond mewn llawer o'r ysgolion lle mae'r safonau'n ddigonol, nid yw'r disgyblion sydd â hawl i gael prydau ysgol am ddim yn perfformio'n dda. Yn llawer o'r ysgolion yma hefyd, mae medrau rhifedd y disgyblion yn wan neu nid ydyn nhw'n eu cymhwyso'n dda ym mhob rhan o'r cwricwlwm. Mae'r bechgyn yn tanberfformio mewn lleiafrif o'r ysgolion lle mae'r safonau'n ddigonol. Er bod perfformiad yn yr arholiadau'n gwella'n gyffredinol yn yr ysgolion yma, mae'r safon yn dal yn is nag y dylai fod o gymharu â lefelau perfformio ysgolion tebyg.

Mae'r safonau'n anfodhaol at ei gilydd yn tua un o bob saith o'r ysgolion a gafodd eu harolygu. Prif ddiffygion yr ysgolion yw'r cynnydd araf mae lleiafrif sylweddol o'r

disgyblion yn ei wneud yn y gwersi, a medrau llythrennedd gwan y disgyblion. Nid yw'r disgyblion yn hyderus wrth ymateb ar lafar ac mae eu hatebion yn aml yn rhy fyr ac yn hunanymwybodol. Nid oes digon o ddatblygu wedi bod o fedrau darllen, ysgrifennu a rhifedd lleiafrif o'r disgyblion, ac nid ydyn nhw'n defnyddio'r medrau yma'n dda yn eu gwersi yn y rhannau eraill o'r cwricwlwm. Mae cyfraddau perfformio pob un o'r ysgolion yma'n llawer is na'r gyfradd mae ysgolion tebyg yn ei chyflawni yn arholiadau allanol cyfnod allweddol 4. Roedd eu cynnydd yn y cyfnodau allweddol blaenorol yn wael hefyd.

Mae'r safonau mewn Cymraeg fel ail iaith yn dda mewn ychydig o ysgolion ac maen nhw'n gwella yn y mwyafrif ohonyn nhw. Mae'r safonau'n arbennig o gadarn yn yr ysgolion hynny lle mae safonau rhagorol at ei gilydd. Ond mae Cymraeg fel ail iaith yn faes pwysig y mae angen ei wella yn tua un o bob pum ysgol.

Mae'r safonau mae'r disgyblion yn eu cyflawni yng Nghymhwyster Bagloriaeth Cymru'n amrywio'n fawr o ddisgybl i ddisgybl ac o ysgol i ysgol. Er enghraifft, mae'r safonau mewn ymchwiliadau unigol yn gallu amrywio o lefel llwyddo i lefel uchel iawn. Mae llawer o'r amrywio yn y safonau'n dod yn sgil y gwahanol ffyrdd mae'r gwahanol ysgolion yn mynd ati i gynllunio ac i gyflwyno'r ddarpariaeth. Mae hefyd yn deillio o'r amrediad eang yng ngallu'r disgyblion sy'n astudio'r Fagloriaeth, yn enwedig ar lefel 3.

Mae bron pob un o'r disgyblion yn teimlo'n ddiogel yn yr ysgol a'u bod yn cael cefnogaeth dda. Mae'r rhan fwyaf yn dweud bod yr athrawon yn delio'n briodol ag achosion o fwlio. Mae llawer o'r disgyblion yn deall pa mor bwysig yw byw'n iach, ac maen nhw'n cymryd rhan mewn dewis da o weithgareddau corfforol. Mae'r mwyafrif o'r disgyblion hefyd yn datblygu medrau bywyd a medrau cymdeithasol pwysig. Rhai o'r ffyrdd mwyaf cyffredin o wneud hyn yw cymryd rhan mewn gweithgareddau yn y gymuned leol;

derbyn cyfrifoldebau, er enghraifft, pan fydd disgyblion hyn yn gweithredu fel 'cyfeillion' i'r disgyblion iau; a gwirfoddoli. Mae'r disgyblion yn aml yn gwneud y gweithgareddau yma fel rhan o'u gwaith ar gyfer Bagloriaeth Cymru.

Mae ymddygiad yn dda yn y mwyafrif o'r ysgolion. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwrtais, yn dod ymlaen yn dda â'i gilydd ac mae eu hagwedd at ddysgu, yr ysgol a'i gilydd yn dda. Yn yr ysgolion lle mae lles yn rhagorol yn gyffredinol, yr elfennau amlwg yw safonau uchel yn ymddygiad y disgyblion a pharodrwydd rhagorol i ddysgu. Er bod ymddygiad yn gyffredinol dda mewn lleiafrif o'r ysgolion, mae rhai o'r disgyblion naill ai'n treulio gormod o amser â'u sylw ar rywbeth heblaw eu tasgau, neu maen nhw'n tarfu rhywfaint.

Mae disgyblion y rhan fwyaf o ysgolion yn cyfrannu at benderfyniadau ar agweddau ar amgylchedd yr ysgol, y trefniadau bwyta'n iach a'r gwaith o lunio polisïau gwrthfwlio. Mae'r disgyblion yn cael mwy a mwy o gyfle i ddweud eu barn am y pethau y byddan nhw'n eu dysgu, ac ar y broses o ddysgu. Bydd hyn yn digwydd drwy arolygon rheolaidd a grwpiau ffocws, a drwy helpu i arsylwi gwersi fel rhan o gynlluniau fel 'Gwerthuswyr Ifanc'. Ond rhaid dweud mai dim ond mewn lleiafrif o'r ysgolion yr oedd y math yma o gyfraniad yn nodwedd amlwg. Nid yw disgyblion chwarter o'r ysgolion yn dylanwadu llawer iawn ar y gwaith o ddatblygu prif bolisïau a chynlluniau'r ysgol. Nid oes gan ychydig iawn o ysgolion ddisgybl-lywodraethwyr cyswllt.

Mae presenoldeb yn dda neu'n dda iawn yn y mwyafrif o'r ysgolion yr arolygon ni'r llynedd, ond dyma'r agwedd wannaf ar les y disgyblion. Nid yw presenoldeb yn ddigon da yn ychydig o dan un o bob tair ysgol. Yn yr ychydig iawn o ysgolion hynny lle'r oeddem wedi barnu mai dim ond digonol yw'r ysgolion at ei gilydd, presenoldeb gwael oedd y prif faes sydd angen ei wella.

Darpariaeth

Mae'r ddarpariaeth yn dda neu'n well at ei gilydd yn bron i ddwy o bob tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu. Ein barn oedd bod y ddarpariaeth yn dda eleni mewn llai o ysgolion na'r flwyddyn flaenorol.

Mae'r profiadau dysgu'n dda neu'n well yn ychydig dros ddwy o bob tair ysgol. Yng nghyfnod allweddol 3, mae'r ysgolion i gyd yn bodloni'r gofynion statudol. Mae cwricwlwm llawer o'r ysgolion yn defnyddio trefniadau pontio sydd wedi'u cynllunio'n ofalus i adeiladu'n dda ar brofiadau cyfnod allweddol 2. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn cynnig dewis eang o gyrsiau cyffredinol a galwedigaethol yng nghyfnod allweddol 4 ac yn y chweched dosbarth. Yn chwarter o'r ysgolion, mae dewis gwell o gyrsiau wedi arwain at welliannau yn y deilliannau. Ond mae cyfyngiadau'r amserlen yn rhai o'r ysgolion yn cwtogi ar ddewisiadau'r disgyblion yng nghyfnod allweddol 4. Nid yw'r ysgolion yn cynllunio dilyniant yn ddigon gofalus i'r pynciau yng nghyfnod allweddol 2.

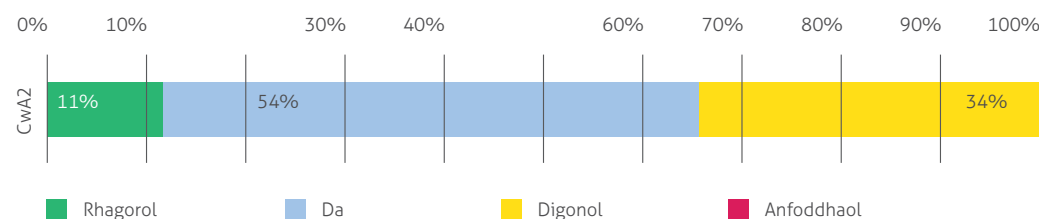
Mae pedair o bob pump o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni'n cynnig cymhwyster Bagloriaeth Cymru yng nghyfnod allweddol 4 neu yn y chweched dosbarth. Mae traean o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n cynnig cymhwyster Bagloriaeth Cymru yng nghyfnod allweddol 4 ac yn y chweched dosbarth fel ei gilydd. Mae myfyrwyr yn gallu elwa mewn sawl ffordd ar Fagloriaeth Cymru. Drwy astudio craidd Bagloriaeth Cymru, mae'r mwyafrif o'r disgyblion yn gwella'u medrau hanfodol ac maen nhw'n dod i ddeall llawer o wahanol feysydd yn well. Yn eu plith mae menter, gwleidyddiaeth a materion cyfoes na fydden nhw wedi'u hastudio fel arall. Yn benodol, mae'r gwaith ymchwilio unigol yn helpu llawer o'r disgyblion i ddatblygu rhai o'r medrau ymchwilio a dadansoddi y byddan nhw eu hangen mewn addysg bellach, addysg uwch a swyddi. Mae cymryd rhan mewn gweithgareddau yn y gymuned a phrofiad gwaith yn codi hyder y disgyblion ac yn gwella'u medrau cymdeithasol.

Mae dros hanner o'r ysgolion wedi rhoi trefniadau da ar waith i ddatblygu medrau. Mae'r dull cyson o ddatblygu medrau ysgrifennu ym mhob pwnc sydd i'w weld yn rhai

o'r ysgolion yn helpu i godi safonau llythrennedd. Yn bron un ysgol o bob tair, mae diffygion yn y gwaith o gydlynu a monitro medrau llythrennedd a rhifedd y disgyblion. Nid yw adrannau pwnc tua chwarter o'r ysgolion yn addasu gwaith yn ddigon da i gynorthwyo'r disgyblion i ddatblygu eu medrau ysgrifennu a'u medrau darllen ar lefel uwch. Nid oes digon o gyfleoedd i ddisgyblion rhai ysgolion i ymarfer a gwella'u medrau llythrennedd a rhifedd mewn pynciau heblaw am Saesneg/Cymraeg neu fathemateg.

Mae darpariaeth un o bob pum ysgol ar gyfer y Gymraeg yn nodwedd gadarn, ac mae mwy a mwy o ddisgyblion yn sefyll arholiadau llawn y cwrs. Ond nid yw disgyblion mewn ychydig o ysgolion cyfrwng Saesneg yn cael digon o gyfleoedd sydd wedi'u cynllunio i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r gwersi ar yr amserlen. Mae'r addysg ar gyfer datblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang yn dda yn y mwyafrif o'r ysgolion. Mae tua chwarter o'r ysgolion yn trefnu cysylltiadau rhyngwladol buddiol er mwyn helpu'r disgyblion i ddeall dinasyddiaeth fyd-eang.

Figur 3.5: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Mae'r addysgu'n dda neu'n well at ei gilydd yn llai na hanner o'r ysgolion a gafodd eu harolygu. Yn yr ychydig o ysgolion hynny lle mae'r addysgu'n rhagorol, mae'r ychydig o addysgu'n gyson a'r disgwyliadau o'r hyn y gall y disgyblion ei gyflawni'n uchel. Mae'r athrawon yn trefnu tasgau cyffrous sy'n gofyn llawer gan y disgyblion ac sy'n herio'u meddyliau ac yn ymestyn eu dealltwriaeth. Maen nhw'n gofyn cwestiynau treiddgar ac yn arwain gwaith grŵp effeithiol er mwyn datblygu medrau llythrennedd a medrau meddwl y disgyblion yn dda. Ond yn dros hanner o'r ysgolion a gafodd eu harolygu, nid yw disgwyliadau lleiafrif o'r athrawon yn ddigon uchel, yn enwedig o ran y disgyblion mwy galluog. Nid ydyn nhw chwaith yn gosod gweithgareddau heriol sy'n cyfateb i anghenion a galluoedd y disgyblion. Yn ychydig o'r gwersi, nid yw'r athrawon yn mynd ati'n effeithiol i reoli ymddygiad sy'n tarfu rhywfaint.

Mae'r systemau ar gyfer asesu ac olrhain cynnydd y disgyblion yn dda yn llawer o'r ysgolion. Yn un o bob pum ysgol, mae'r system asesu'n rhy newydd iddi fod wedi dylanwadu ar y broses o wella safonau. Mae disgyblion y mwyafrif o'r ysgolion yn cael cyfleoedd rheolaidd i asesu eu gwaith eu hunain a gwaith y disgyblion eraill. Ond nid yw gwaith marcio tua hanner o'r ysgolion yn rhoi cyfarwyddiadau clir i'r disgyblion ynglŷn â gwella'u gwaith.

Nid yw'r athrawon yn gofalu bod y disgyblion yn adolygu eu sylwadau marcio nac yn ymateb iddyn nhw, yn enwedig o ran gwella cywirdeb eu gwaith ysgrifenedig.

Mae'r gofal, y cymorth a'r arweiniad yn dda neu'n well yn naw o bob deg o'r ysgolion. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn cynnig darpariaeth effeithiol sy'n sicrhau lles a datblygiad personol y disgyblion, ac maen nhw'n cynnig gwybodaeth a chyngor defnyddiol iddyn nhw. Mae llawer o'r ysgolion wedi sefydlu partneriaethau cadarn â dewis da o wasanaethau arbenigol gyda'r nod o fod yn gefn i'r disgyblion sy'n agored i niwed. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion wedi rhoi polisiau a gweithdrefnau priodol ar waith i amddiffyn y disgyblion. Mae llawer o'r ysgolion yn mynd ati'n effeithiol i gynorthwyo'r disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol. Er hynny, yn ychydig o'r ysgolion, nid yw'r disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol mewn dosbarthiadau prif ffrwd yn cael y cymorth sy'n angenrheidiol.

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn gymunedau gofalgari chynhwysol lle mae'r mwyafrif o'r disgyblion yn teimlo'u bod yn cael eu gwerthfawrogi. At ei gilydd maen nhw hefyd yn cael cyfle cyfartal i ddilyn holl feysydd y cwricwlwm. Mae'r agweddau yma'n nodwedd arbennig o gadarn mewn lleiafrif o'r ysgolion. Mae llawer o'r ysgolion yn gwneud defnydd

effeithiol o adnoddau dysgu sy'n diwallu anghenion y disgyblion a gofynion y cwricwlwm.

Mae'r rhan fwyaf o adeiladau a safleoedd yn cael eu cynnal a'u cadw'n dda, er bod diffygion yn ansawdd yr adeiladau yn dros un o bob tair ysgol. Yn rhannau allanol yr adeiladau y mae'r diffygion pennaf, ac mae'r toiledau mewn cyflwr gwael a'r cyfleusterau ar gyfer addysg gorfforol yn ddiffygiol. Yn un o bob pum ysgol, mae'r ddarpariaeth ar gyfer technoleg gwybodaeth a chyfathrebu a'r cyfleusterau chwaraeon yn dda iawn.

Balchder yn y Gymraeg yn dod â llwyddiant

Mae **Ysgol Gyfun Treorci** yn mynd ati i helpu'r disgyblion i ddatblygu eu medrau Cymraeg yn arbennig o lwyddiannus. Mae datblygu'r iaith yn rhywbeth mae'r ysgol gyfan yn ei wneud, ac mae'n cynnig darpariaeth o safon a threfniadau effeithiol yn ystod y cyfnod o drosglwyddo o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Ar y cyfan, mae'r arweinwyr a'r rheolwyr yn gwneud gwaith da neu well yn bron i dair o bob pump o'r ysgolion a gafodd eu harolygu. Eleni, roedd llai o ysgolion na'r llynedd lle'r oedd y gwaith arwain yn dda. Yn ychydig o ysgolion, mae'r farn gyffredinol ar gyfer y cwestiwn allweddol am arweinyddiaeth a rheolaeth yn is na'r farn ar gyfer y dangosydd ansawdd ar gyfer arweinyddiaeth. Un rheswm cyffredin dros weld hyn yn digwydd yw bod pennaeth newydd neu dîm newydd o arweinwyr wedi dechrau gwella rhai meysydd pwysig fel ymddygiad a phresenoldeb, ond bod safonau a gwerth am arian yn parhau'n ddigonol yn unig ac nid yw'r prosesau hunanarfarnu'n gyson eto. Oherwydd hynny, mae'r farn gyffredinol ar gyfer y cwestiwn allweddol yn is.

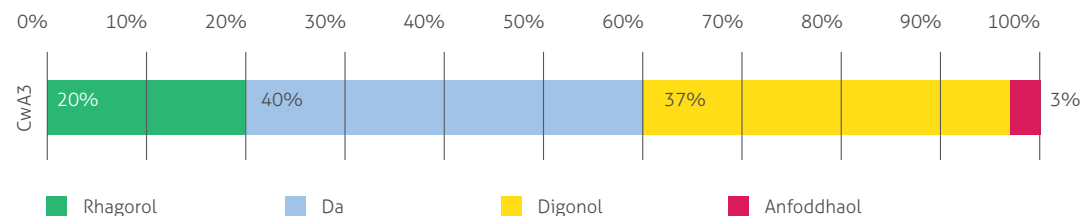
Mae gwaith arwain tri chwarter o'r ysgolion yn dda neu'n well. Mae'r gyfran o'r ysgolion lle'r oeddem wedi barnu fod y gwaith arwain yn rhagorol, wedi cynyddu eleni. Mae gwaith arwain rhagorol i'w weld yn ychydig dros chwarter o'r ysgolion. Mae gan yr ysgolion lle mae'r gwaith arwain yn rhagorol dîm effeithiol iawn o uwch-arweinwyr. Maen nhw'n cyflawni eu rôl fel rheolwyr llinell yn dda iawn. Maen nhw'n rhoi pwyslais pendant ar wella safonau ac addysgu, ac maen nhw'n cyfathrebu'n effeithiol â'i gilydd ac â'r aelodau eraill o'r staff. Yn ystod cyfarfodydd gyda'r staff maen nhw'n eu rheoli, maen nhw'n cytuno ar gamau gweithredu clir sy'n canolbwyntio ar y meysydd pwysicaf sydd i'w gwella. Maen nhw'n mynd ati i ddadansoddi data'n drwyadl er mwyn monitro perfformiad a

thargedu tanberfformiad i wella cyrhaeddiad, ymddygiad a phresenoldeb. Mae cysondeb i'w weld hefyd yn ansawdd arweinwyr canol yr ysgolion yma. Mae'r arweinwyr canol yn cael eu dal yn atebol yn llawn am eu meysydd cyfrifoldeb ac maen nhw'n gweithredu dan ddiwylliant o ymddiriedaeth a disgwyliadau uchel.

Yn llawer o'r ysgolion, mae'r arweinwyr yn gosod cyfeiriad clir sy'n rhoi pwyslais ar wella safonau ac addysgu. Mae diffiniad da ar y cyfan o rôl a chyfrifoldebau'r arweinwyr. Mewn lleiafrif o'r ysgolion lle mae'r gwaith arwain yn ddigonol yn unig, mae'r gwaith arwain canol yn anghyson. Nid yw trefniadau rheoli llinell yr ysgolion yma'n gadarn ac mae diffyg pwyslais a her yn y targedau rheoli perfformiad.

Mae llywodraethwyr llawer o'r ysgolion yn deall cryfderau'r ysgol a'r meysydd sydd angen eu gwella. Ond, yn ychydig o ysgolion, mae'r llywodraethwyr yn canolbwyntio gormod ar drafod yr agweddau mae'r ysgol eisoes yn eu gwneud yn dda. Nid ydyn nhw'n herio'r pennaeth o safbwynt y materion anoddach, yn enwedig materion fel arweinyddiaeth a pherfformiad. Er bod llywodraethwyr yr ysgolion yma'n gyfarwydd â'r gwahanol fathau o ddata sydd ar gael, nid ydyn nhw'n defnyddio'r data'n ddigon da i herio arweinwyr yr ysgol ac i sicrhau gwelliannau. Mae'r gyfran yma, sef 17%, yn is na'r 25% o ysgolion y llynedd lle'r oedd y llywodraethwyr yn methu â defnyddio'r wybodaeth am berfformiad yn dda i ddal yr ysgol yn atebol.

Ffigur 3.6: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Deialog broffesiynol effeithiol

Mae athrawon y gwahanol adrannau yn **Ysgol Bryngwyn** yn gweithio gyda'i gilydd mewn grwpiau o dri i helpu ei gilydd i wella ansawdd eu haddysgu.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Mae ychydig o ysgolion wedi rhoi trefniadau arbennig o gadarn ar waith i wella ansawdd. Mae adroddiadau hunanarfarnu'r gwahanol adrannau'n gyson iawn. Mae'r adroddiadau'n gynhwysfawr ac yn dadansoddi'r data'n drylwyr, ac maen nhw wedi'u seilio ar wahanol fathau o dystiolaeth. Mae'r trefniadau wedi galluogi'r ysgolion yma i wneud cynnydd sylweddol ers eu harolygiad diwethaf.

Er bod llawer o'r ysgolion yn casglu tystiolaeth uniongyrchol fel sail i'r broses hunanarfarnu, dim ond lleiafrif o'r ysgolion sy'n mynd ati'n rheolaidd ac yn systematig i arfarnu. Yn yr ysgolion yma, mae adroddiadau hunanarfarnu'r ysgol gyfan a llawer o adroddiadau hunanarfarnu'r adrannau'n gynhwysfawr ac yn enwi'r meysydd priodol sydd angen eu gwella.

Ond yn y tair bron o bob pum ysgol lle nad oedd y broses o wella ansawdd fawr gwell na digonol, nid yw'r arweinwyr yn casglu tystiolaeth uniongyrchol nac yn ei defnyddio'n effeithiol. Wrth arsylwi gwersi, nid oes pwyslais digon pendant ar effaith yr addysgu ar gynnydd y disgyblion. Y canlyniad yw nad yw'r adroddiadau hunanarfarnu a'r cynlluniau gwella'n rhoi digon o sylw i bob un o'r meysydd pwysig y mae angen eu gwella. Yn yr ysgolion yma, mae gormod o anghysondeb hefyd yn ansawdd y cynlluniau gwella'r ysgol gyfan a'r cynlluniau gwella adrannau. Nid yw'r cyswllt rhwng yr hunanarfarnu a'r cynllunio ar gyfer gwella'n ddigon clir, ac nid yw'r cynlluniau'n sôn am raddfeydd amser clir a deilliannau y mae'n bosibl eu mesur.

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn cynnig cyfleoedd gwerthfawr i'r staff i wneud gweithgareddau datblygu proffesiynol. Yn llawer o'r ysgolion mae'r rhain yn cysylltu'n briodol â'r targedau rheoli perfformiad. Mae llawer o'r ysgolion wedi gwneud cynnydd da o ran datblygu gweithgorau sy'n canolbwyntio ar flaenoriaethau cenedlaethol, yn enwedig llythrennedd a gwella ansawdd yr addysgu. Ond mae'n rhy gynnar ym mhob achos bron i asesu effaith y gwaith ar safonau.

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn gweithio'n effeithiol gyda'u partneriaid yn y gwaith o wella safonau a lles y disgyblion. Yn llawer o'r ysgolion mae'r gwaith o ddatblygu'r ddarpariaeth 14-19 gyda'r ysgolion partner a'r colegau yn dda neu'n well. Mae'n cynnig mwy o ddewisiadau i'r disgyblion ac yn galluogi'r arweinwyr i ddefnyddio adnoddau mewn ffordd fwy cost effeithiol. Mae'r mwyafrif o'r ysgolion wedi sefydlu trefniadau sicrhau ansawdd effeithiol, gan rannu gwybodaeth am bresenoldeb a gwybodaeth olrhain â darparwyr eraill fel mater o drefn. Mae hyn yn eu galluogi i ymyrryd pan na fydd y disgyblion yn gwneud digon o gynnydd, neu fod angen adolygu'r cyrsiau pan fo'r deilliannau'n wael. Mae'r mwyafrif o'r ysgolion wedi sefydlu partneriaethau sy'n gadarn at ei gilydd â'r rhieni a'r ysgolion cynradd. Ond yn yr ychydig ysgolion hynny lle nad yw gweithio mewn partneriaethau fawr gwell na digonol, nid yw'r gweithgareddau pontio'n cael eu cydlynu'n ddigon da gyda'r ysgolion cynradd, ac nid oes digon o ddatblygu wedi bod ar y cysylltiadau â'r rhieni.

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn monitro gwariant yn fanwl ac yn dyrannu adnoddau'n briodol i'r blaenoriaethau maen nhw wedi'u pennu. Er hynny, mae diffyg yng nghyllideb ychydig dros chwarter o'r ysgolion, ac mae

gan ryw 14% o'r rhain ddiffyg sylweddol sydd wedi casglu dros y blynyddoedd diwethaf. Ym mhob ysgol bron, mae'r staff yn cael eu defnyddio'n effeithiol. Ond yn ychydig iawn o'r ysgolion mae gormod o'r athrawon yn addysgu'r tu allan i'w meysydd arbenigedd, ac mae hyn yn amharu ar safonau.

Ar y cyfan, mae 46% o'r ysgolion yn cynnig gwerth da neu well am arian. Ond digonol yn unig ar y gorau yw gwerth am arian tua hanner o'r ysgolion. Yn yr ysgolion yma, nid yw'r safonau'n cymharu'n dda â safonau ysgolion tebyg. Nid yw lleiafrif o'r athrawon yn diwallu anghenion y disgyblion o bob gallu yn ddigon da. Ac nid yw'r gwaith hunanwerthuso a'r cynllunio ar gyfer gwella'n canolbwyntio ar y meysydd pwysig y mae angen eu gwella.

Ysgolion arbennig a gynhelir

Mae ysgol arbennig yn darparu ar gyfer disgyblion ag anghenion addysgol arbennig ar sail gwahanol anabledau dysgu neu anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiad. Awdurdodau lleol sy'n ariannu'r ysgolion arbennig a gynhelir. Ym mis Ionawr 2012, roedd 43 o ysgolion arbennig a gynhelir yng Nghymru. Roedd 4,254 o ddisgyblion yn cael eu haddysgu yn yr ysgolion arbennig ym mis Ionawr 2012, sef cynnydd o 4,181 ym mis Ionawr 2011.

Perfformiad a rhagolygon

Aethom ati eleni i arolygu chwech o ysgolion arbennig a gynhelir. Mae perfformiad pump o'r ysgolion yma'n dda ar y cyfan, ac mae perfformiad un yn rhagorol. Mae'r ffigurau yma'n debyg i rai'r llynedd pan oedd perfformiad pump o'r ysgolion yn dda ar y cyfan, perfformiad dwy'n rhagorol a pherfformiad un ysgol yn ddigonol. Nid oedd perfformiad presennol yr un o'r ysgolion yn anfoddfaol y llynedd nac eleni. Yn yr ysgolion hynny lle mae'r perfformiad presennol yn dda neu'n well, dyma'r ffactorau sy'n cyfrannu at ddeilliannau cadarnhaol ar gyfer y disgyblion: disgwyliadau uchel y staff; ansawdd da'r gofal a'r cymorth; a'r partneriaethau cadarn mae'r ysgolion wedi eu sefydlu â gwasanaethau arbenigol eraill.

Mae'r rhagolygon gwella'n dda ar y cyfan ym mhump o'r ysgolion, ac yn rhagorol yn un arall. Mae'r patrwm wrth farnu eleni'n llai cadarnhaol na'r llynedd, pan oedd y rhagolygon gwella'n rhagorol yn chwech o'r wyth o ysgolion a gafodd eu harolygu. Y ffactorau sy'n cyfrannu at ragolygon gwella rhagorol un o'r ysgolion yw: diwylliant o hunanarfarnu sydd wedi'i ddatblygu'n arbennig o dda; a defnyddio data manwl yn effeithiol iawn i adnabod anghenion ac i asesu cynnydd y disgyblion.

Gweithgarwch dilynol

Mae tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni'n rhagorol ar y cyfan. Mae'r tair wedi anfon astudiaethau achos i'w rhoi ar ein gwefan. Nid oes angen unrhyw weithgarwch dilynol yn y tair ysgol arall yr arolygon ni.

Mae un ysgol arbennig a gynhelir, a gafodd ei monitro gan Estyn y llynedd, wedi gwneud cynnydd da o safbwynt argymhellion yr adroddiad arolygu. Nid oes angen rhagorol o weithgarwch dilynol arni.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

Mae safonau pump o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n dda ar y cyfan. Mae safonau un ysgol yn rhagorol.

Mae'r holl ddisgyblion bron yn cyflawni safonau da, o ystyried eu galluoedd a'u hanghenion penodol. Mae pob un bron yn ennill cymwysterau priodol yng nghyfnod allweddol 4 ac yn y sector ôl-16.

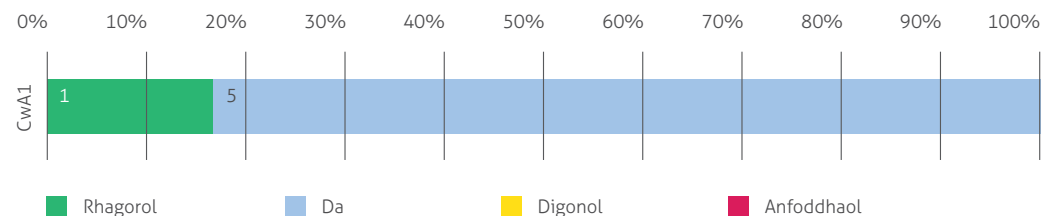
Mae disgyblion pob un o'r ysgolion yn gwneud cynnydd da o ran datblygu eu medrau llythrennedd a rhifedd, ac wrth gymhwyso'r medrau yma i wahanol sefyllfaoedd fel siopa a pharatoi prydau bwyd. Maen nhw'n rhoi eu barn ac yn rhyngweithio'n dda gyda'u cyd-ddisgyblion ac oedolion. Mae'r disgyblion â'r anghenion mwy cymhleth yn defnyddio technoleg gwybodaeth a chyfathrebu'n dda i'w helpu i gyfathrebu. Mae'r disgyblion mwy galluog yn defnyddio technoleg gwybodaeth a chyfathrebu'n dda i gyflwyno'u gwaith ac i ymchwilio ar y rhyngrwyd. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn dysgu geirfa sylfaenol yn y Gymraeg, yn ôl eu gallu a'u hanghenion. Maen nhw'n defnyddio'r eirfa honno'n briodol yn yr ystafell ddosbarth ac o amgylch yr ysgol.

Mae lles y disgyblion yn dda neu'n well ym mhob un o'r ysgolion a gafodd eu harolygu. Mae presenoldeb yr holl ddisgyblion bron yn dda, oni bai fod cyflyrau meddygol yn arwain at gyfnodau o absenoldeb. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymddwyn yn dda. Mae'r rheini sydd ag anawsterau ymddygiad yn dysgu i wella'u hymddygiad dros amser.

Mae'r mwyafrif o'r disgyblion yn teimlo'n ddiogel yn yr ysgol. Maen nhw'n deall sut mae bod yn iach ac maen nhw'n cymryd rhan mewn ystod o weithgareddau corfforol.

Yn yr holl ysgolion a gafodd eu harolygu, mae'r disgyblion sy'n aelodau o gyngor yr ysgol yn cyfrannu at benderfyniadau am fywyd yr ysgol. Mae hyn yn cynnwys trafod materion fel hylendid a maeth yng nghaffi'r ysgol, a recriwtio staff. Newidiodd ddisgyblion un o'r ysgolion drefn yr egwyl ginio er mwyn osgoi ciwio, gwella ymddygiad a gwneud i bethau redeg yn fwy hwylus.

Ffigur 3.7: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Mae'r ddarpariaeth yn dda ar y cyfan ym mhump o'r ysgolion a gafodd eu harolygu. Mae darpariaeth un ysgol yn rhagorol.

Mae pob un o'r ysgolion yn darparu cwricwlwm eang a chytbwys sy'n cynnig dewis o brofiadau dysgu sy'n diwallu anghenion y disgyblion. Ymhlith y profiadau mae cymryd rhan mewn digwyddiadau lleol yn y gymuned, a phrofiadau synhwyrdd i'r rhai sydd â'r anghenion mwyaf cymhleth. Yng nghyfnod allweddol 4 a'r sector ôl-16, mae'r disgyblion yn dilyn llwybrau dysgu priodol gan gynnwys Dyfarniadau'r Rhwydwaith Datblygu ac Achredu Cynlluniau Gwobrwyo (ASDAN) a modiwlau Agored Cymru. Mae'r disgyblion hefyd yn cael cyfleoedd i wneud profiad gwaith ac i wirfoddoli yn y gymuned. Ar y cyfan, mae'r ysgolion yn cynllunio'n briodol ar gyfer datblygu medrau llythrennedd, rhifedd a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu'r disgyblion. Nid yw ychydig o staff lleiafrif o'r ysgolion yn cynnig cyfleoedd addas rheolaidd i'r disgyblion i ddatblygu'r medrau yma ar draws y cwricwlwm.

Mae addysgu pump o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n dda, ac mae addysgu un ysgol yn rhagorol. Mae'r holl athrawon bron yn defnyddio dewis eang o wahanol arddulliau ac adnoddau addysgu, gan gynnwys technoleg gwybodaeth a chyfathrebu. Mae'r mwyafrif o athrawon yn mynd ati'n ofalus i gynllunio gwaith sy'n cyfateb i anghenion a galluoedd y disgyblion.

Mae'r holl ysgolion yn defnyddio data asesu'n dda wrth olrhain cynnydd y disgyblion. Mae disgyblion y mwyafrif o'r ysgolion yn cael eu cynnwys yn y gwaith o asesu eu cynnydd o'i gymharu â'u targedau unigol. Maen nhw'n deall sut y gallan nhw wella. Mae'r cynorthwyr cymorth dysgu'n gweithio'n dda er mwyn gwella dysgu, ymddygiad a lles y disgyblion.

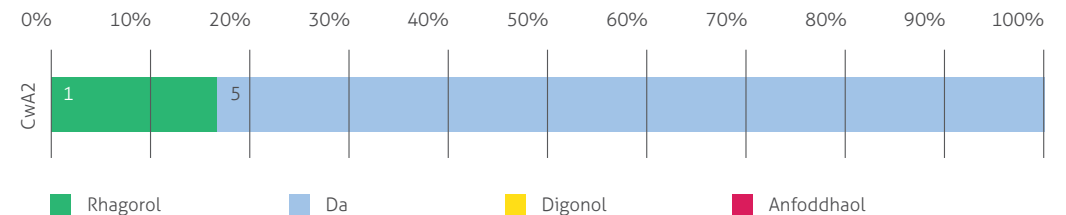
Mae'r gofal, y cymorth a'r arweiniad yn rhagorol ym mhedair o'r chwe ysgol a gafodd eu harolygu, ac yn dda mewn dwy ysgol. Pan fo'r y ddarpariaeth yn rhagorol mae dewis da o wahanol asiantaethau allanol a gwasanaethau arbenigol yn gweithio'n agos gyda'r ysgol i gynorthwyo pob un o'r disgyblion. Mae pob un o'r ysgolion wedi rhoi gweithdrefnau effeithiol ar waith i reoli ymddygiad y disgyblion.

Rôl bwysig i dechnoleg yn y dasg o helpu disgyblion i gyflawni'u potensial

Mae **Ysgol Arbennig Tŷ Gwyn**, Caerdydd, wedi buddsoddi mewn technoleg gwybodaeth a chyfathrebu newydd er mwyn helpu i wella medrau cyfathrebu'r disgyblion a chwalu'r pethau sy'n eu rhwystro rhag dysgu.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Figur 3.8: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae ansawdd y gwaith arwain a rheoli'n dda ym mhump o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni. Mae gwaith arwain a rheoli un ysgol yn rhagorol. Mae pennaeth ac arweinwyr eraill pob un o'r ysgolion wedi gosod gweledigaeth glir i'r ysgol, ac mae pob aelod o'r staff yn rhannu'r un weledigaeth. Mae'r cyrff llywodraethol yn cynorthwyo'r ysgolion yn dda, ond nid ydyn nhw'n gosod digon o her i'r mwyafrif o'r ysgolion.

Mae'r prosesau hunanarfarnu wedi'u sefydlu'n dda. Yn gyffredinol mae'r adroddiadau hunanarfarnu'n pennu ac yn blaenoriaethu'r meysydd sydd angen eu gwella, ac maen nhw'n cael eu cysylltu'n agos â chynlluniau gwella manwl. Ond nid yw adroddiadau hunanarfarnu tua hanner o'r ysgolion yn arfarnu'n ddigon trwyadl.

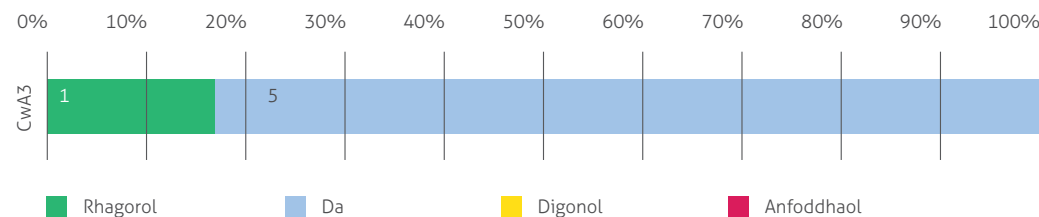
Mae systemau ar waith ym mhob un o'r ysgolion ar gyfer rheoli perfformiad. Mae'r athrawon yn cael adborth defnyddiol o arsylwadau rheolaidd yn yr ystafell ddosbarth, ac maen nhw'n deall y pethau mae angen eu gwneud i wella.

Mae pob un o'r ysgolion yn defnyddio data'n effeithiol i bennu anghenion unigolion a grwpiau o ddisgyblion, ac i fonitro'u cynnydd. Maen nhw'n defnyddio'r data yma'n dda er mwyn helpu'r ysgol i wella a gwella deilliannau'r disgyblion.

Mae gwaith partneriaeth hanner o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n rhagorol, ac mae gwaith y tair ysgol arall yn dda. Mae'r rhan fwyaf o ysgolion wedi gweithio'n agos gyda'r ysgolion arbennig eraill ac ysgolion y brif ffrwd ac wedi datblygu dewis da o fentrau. Yn eu plith mae cymorth a hyfforddiant i ysgolion y brif ffrwd; rhannu cyfleusterau arbenigol; cynnig mwy o gyfleoedd yng nghwricwlwm y disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol; a rhaglen mentora cyfoedion.

Mae medrau'r staff arbenigol yn arbennig o dda, ac mae'r ysgolion yn eu defnyddio'n effeithiol i gynorthwyo'r disgyblion o safbwynt eu hanghenion dysgu unigol. Mae dewis da o adnoddau yn llawer o'r ysgolion, ac mae'r ysgolion yn cyfateb y rhain yn dda i ddi-ddordebau a galluoedd y disgyblion. Roedd pob un o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n cynnig gwerth da neu well am arian. Yn yr achosion lle'r oedd y gwerth am arian yn rhagorol, roedd hyn yn deillio o ansawdd uchel iawn yr adnoddau a'r ffordd y mae'r staff yn eu defnyddio i gyflawni safonau rhagorol i'r disgyblion.

Figur 3.9: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Ysgolion arbennig annibynnol

Ym mis Ionawr 2012, roedd 32 o ysgolion arbennig annibynnol wedi'u cofrestru yng Nghymru. Maen nhw'n addysgu cyfanswm o tua 500 o ddisgyblion. Mae llawer o'r ysgolion yma'n rhai bach iawn sy'n addysgu llai na 15 o ddisgyblion sy'n dod yn bennaf o'r cartrefi plant sydd wedi'u cysylltu â'r ysgolion. Mae Estyn yn cynnal arolygiadau monitro blynyddol o'r holl ysgolion arbennig annibynnol am fod y disgyblion yn yr ysgolion yma'n agored iawn i niwed.

Yn ystod 2011-2012, agorodd tair o ysgolion annibynnol cofrestredig bach, ac fe gaeodd un ysgol arall. Ym mis Gorffennaf 2012, nid oedd gan saith o'r ysgolion sy'n gysylltiedig â chartrefi plant unrhyw ddisgyblion gan fod y plant sy'n byw ynddyn nhw'n cael eu haddysg mewn ysgolion lleol eraill.

Perfformiad a rhagolygon

Aethom ati eleni i arolygu pedair ysgol arbennig annibynnol. Mae perfformiad un o'r ysgolion yn rhagorol. Mae effaith staff yr ysgol honno ar ddeilliannau disgyblion y mae eu hymddygiad yn heriol iawn, yn gadarnhaol iawn yn y tymor hir. Mae perfformiad un ysgol yn dda, a pherfformiad dwy arall yn ddigonol.

Mae rhagolygon gwella tair o'r ysgolion yn dda neu'n well. Mae arweinwyr a rheolwyr yr ysgolion hynny wedi gosod gweledigaeth glir i'r ysgol, ac mae pob aelod o'r staff yn rhannu'r un weledigaeth. Mae'r ysgolion yma'n defnyddio hunanarfarnu'n effeithiol ac yn mynd ati mewn ffyrdd priodol i wneud gwelliannau. Nid yw arweinwyr yr un ysgol lle nad yw'r rhagolygon gwella fawr gwell na digonol yn canolbwyntio digon ar wella deilliannau'r disgyblion.

Wrth arolygu pob ysgol arbennig annibynnol, mae'r tîm arolygu'n ffurfio barn ar y graddau mae'r ysgol yn llwyddo i gydymffurfio â Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) 2003.

Gweithgarwch dilynol

Mae dwy ysgol arbennig annibynnol wedi llwyddo eleni i fodloni pob un o'r rheoliadau. Fe welon ni wendidau yn ansawdd yr addysg yn y ddwy ysgol arall, ac mae'r gwendidau hynny'n deillio'n bennaf o'r ffaith nad yw'r gwaith addysgu a chynllunio'n ddigon da. Byddwn yn ymweld eto â'r ddwy ysgol yma i wneud yn siŵr eu bod wedi gwneud y gwelliannau sy'n angenrheidiol i gadw'u statws cofrestredig.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

Mae disgyblion pob un o'r pedair ysgol arbennig annibynnol a gafodd ei harolygu eleni'n llwyddo i ennill dewis priodol o gymwysterau achrededig. Yn un o'r ysgolion lle mae'r safonau'n dda, llwyddodd pob un o ddisgyblion Blwyddyn 11 i ennill gwobr efydd Dug Caeredin ac amryw o wahanol gymwysterau TGAU a Sgiliau Hanfodol Cymru. Yn yr ysgolion lle'r oeddem wedi barnu bod y safonau'n rhagorol, mae'r disgyblion hŷn a mwy galluog yn ennill cymwysterau ASDAN am ddewis da o wahanol gyflawniadau yn y meysydd llythrennedd, rhifedd, medrau cymdeithasol a medrau bywyd, medrau corfforol ac addysg yn yr awyr agored.

Mae disgyblion un o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n gwneud cynnydd rhagorol o gymharu â'u cyrhaeddiad blaenorol. Mae pob un o'r disgyblion yma'n gwneud gwelliannau sylweddol o ran datblygu medrau cymdeithasol a chyfathrebu, ac maen nhw'n dod yn fwy annibynnol.

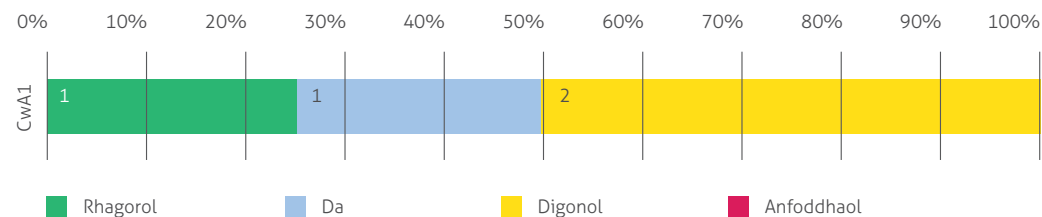
Roedd safonau un ysgol yn dda, ac mae ei disgyblion yn datblygu eu medrau darllen, ysgrifennu a rhifedd a'u medrau cymdeithasol yn dda. Ond digonol yn unig oedd safonau dwy ysgol. Nid yw eu disgyblion yn gwneud digon o gynnydd. Er enghraifft, nid yw'r disgyblion mwy galluog yn defnyddio priflythrennau nac atalnodau llawn yn briodol, ac nid ydyn nhw'n cyflwyno'u gwaith yn dda. Ar ben hynny nid oes digon o ddatblygu wedi bod ar fedrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu'r disgyblion. Mae disgyblion un ysgol yn cael camymddwyn a gwastraffu amser yn y gwersi, sy'n golygu nad ydyn nhw'n gwneud llawer o gynnydd.

Mae disgyblion dwy o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n cael cyfleoedd da i gyfleu eu barn. Ond nid yw lles disgyblion dwy ysgol arall yn well na digonol, neu mae eu lles yn anfoddhaol. Nid yw staff yr ysgolion yma'n holi'r disgyblion yn ddigon aml am eu bywydau yn yr ysgol nac am y problemau fel bwlio sy'n effeithio arnyn nhw.

Mae disgyblion y mwyafrif o'r ysgolion arbennig annibynnol yr aethon i'w gweld fel rhan o'n rhaglen fonitro flynyddol, yn gwneud cynnydd da sy'n cyfateb i'w galluoedd. Mae presenoldeb ac ymddygiad disgyblion yr ysgolion yma'n gwella dros amser ac maen nhw'n dda at ei gilydd.

Mae ymddygiad y disgyblion yn wael yn llai o ysgolion na'r llynedd. Un o'r rhesymau dros weld ffigur is yw'r ffaith nad yw rhai o'r ysgolion yn dal i weithredu.

Ffigur 3.10: Nifer yr ysgolion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Mae ansawdd darpariaeth y pedair ysgol arbennig annibynnol a gafodd eu harolygu eleni'n amrywio'n fawr.

Mae darpariaeth un ysgol yn rhagorol ar sail yr addysgu rhagorol sydd ynddi. Mae'r gwaith cynllunio'n cael ei gysylltu'n ofalus â'r asesiad trylwyr iawn o anghenion dysgu'r disgyblion unigol, ac mae hon yn arfer sydd i'w chanmol. Mae athrawon yr ysgol yma'n rheoli ymddygiad y disgyblion yn dda iawn ac yn gwneud yn siŵr eu bod yn cynnal diddordeb y disgyblion yn eu dysgu. Mae'r ysgol yn gweithio'n effeithiol gyda nifer o wasanaethau arbenigol i hybu iechyd a lles y disgyblion. Mae'r ysgol hefyd yn cynnig nifer o wahanol leoliadau gwaith priodol, mewn meysydd fel peirianeg, trin gwallt ac arlwy.

Mae cwricwlwm yr ysgol lle mae'r ddarpariaeth yn dda'n eang ac yn briodol, ac mae digon o adnoddau i ddiwallu anghenion dysgu'r disgyblion. Yn yr achosion lle nad yw'r ddarpariaeth yn well na digonol, mae'r cwricwlwm yn fwy cyfyng er ei fod yn dal yn briodol.

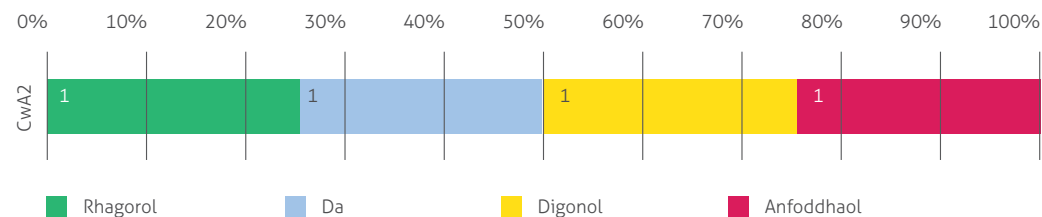
Mae pob un o'r ysgolion yn defnyddio dysgu yn yr awyr agored yn dda, ac yn cynnwys gweithgareddau fel dringo creigiau a gofalu am anifeiliaid. Yn yr achosion gorau, mae'r gweithgareddau yma'n gwneud llawer i godi hyder a gwella lles y disgyblion.

Mae darpariaeth un ysgol yn anfodddhaol. Nid yw disgwyliadau ei hathrawon yn ddigon uchel o'r hyn y gall y disgyblion ei gyflawni. Ar ben hynny, mae'r athrawon yn cyrraedd yn hwyr ac yn rhoi seibiant i'r disgyblion ar ôl cwblhau tasg fach yn hytrach na chadw pethau i fynd a chynnig gweithgaredd diddorol arall. Canlyniad hyn yw nad yw'r disgyblion yn cynnal trefn weithio dda.

Mae'r pedair ysgol wedi rhoi polisiau a gweithdrefnau priodol ar waith i ddiogelu'r disgyblion.

Mae'r mwyafrif o'r ysgolion arbennig annibynnol yr aethom i'w gweld fel rhan o'n rhaglen fonitro flynyddol, sydd ddim yn rhan o raglen arolygu ffurfiol Estyn, yn cynnig dewis da o gyfleoedd dysgu i'w disgyblion mewn amgylchedd addas. Ar y cyfan, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymddwyn yn dda ac yn mwynhau eu haddysg. Ond nid oes digon o ysgolion yn defnyddio'r broses asesu'n ddigon da wrth gynllunio rhaglen bwrpasol sy'n diwallu anghenion y gwahanol ddisgyblion ac yn codi cyrhaeddiad y dysgwyr yma sy'n agored i niwed.

Ffigur 3.11: Nifer yr ysgolion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae gwaith arwain un o'r ysgolion arbennig annibynnol yr arolygon ni'n rhagorol. Mae gwaith arwain un ysgol arall yn dda, a gwaith arwain y ddwy ysgol arall yn ddigonol yn unig.

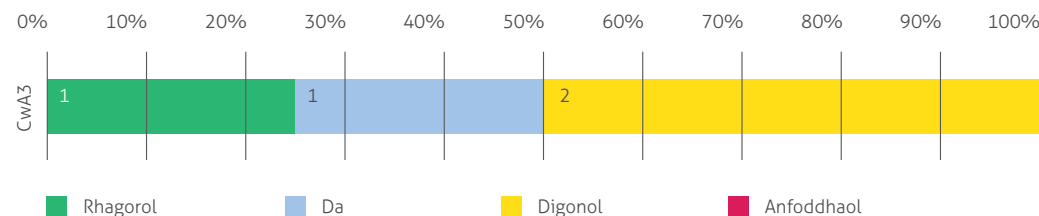
Pan fo'r gwaith arwain yn rhagorol mae'r rheolwyr yn gosod gweledigaeth glir i'r ysgol. Mae yno ddiwylliant lle mae'r staff yn herio'r ysgol ac yn eu herio'i gilydd, er mwyn codi safonau. Mae pob aelod o'r staff yn teimlo'u bod yn cael eu gwerthfawrogi, maen nhw'n cyfrannu at system drwyadl o hunanarfarnu ac yn cynllunio'n effeithiol i wella'r ysgol.

Mae'r un ysgol lle nad yw'r gwaith arwain a rheoli'n well na digonol, newydd gael perchennog newydd. Er bod cynlluniau gwella clir yn yr ysgol yma, nid oes digon o amser wedi bod eto i'r rhain ddechrau effeithio arni. Yn yr ysgol arall lle'r oeddem wedi barnu mai digonol oedd y gwaith arwain a rheoli, nid oes digon o bwyslais ar wella ansawdd yr addysgu er mwyn codi safonau.

Mae tair ysgol wedi mynd ati i ddatblygu partneriaethau da. Yn eu plith mae cysylltiadau â busnesau lleol sy'n cynnig profiad gwaith i'r disgyblion. Mae'r ysgolion yma hefyd wedi sefydlu cysylltiadau da ag ysgolion a cholegau'r ardal er mwyn cynnig mwy o gymwysterau i'r disgyblion. Ond nid yw un ysgol yn cynllunio'n ddigon da ar gyfer dyfodol y disgyblion sy'n gadael yr ysgol.

Mae'n dal yn ddyddiau cynnar ar waith hunanarfarnu dros hanner o'r ysgolion yr aethom i'w gweld fel rhan o'n rhaglen fonitro flynyddol. Nid yw'r ysgolion yma'n deall y broses yn ddigon da. Nid ydyn nhw'n pennu'r meysydd priodol i'w gwella er mwyn codi safonau'r ysgol. Er enghraifft, ychydig iawn o'r ysgolion yma sydd wedi rhoi systemau ar waith i reoli perfformiad eu staff neu i gynnig digon o hyfforddiant i'r staff i wella'u medrau.

Ffigur 3.12: Nifer yr ysgolion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Ysgolion annibynnol

Roedd 34 o ysgolion prif ffrwd annibynnol yng Nghymru ym mis Ionawr 2012.

Aethom ati eleni i arolygu pedair o ysgolion prif ffrwd annibynnol. Mae pob un o'r rhain yn ysgolion bob-oed sy'n darparu ar gyfer disgyblion y cyfnodau cynradd ac uwchradd fel ei gilydd.

Wrth arolygu pob ysgol annibynnol, mae'r tîm arolygu'n asesu i ba raddau mae'r ysgol yn cydymffurfio â Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) 2003. Llwyddodd bob un o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni i fodloni pob un o'r rheoliadau yma.

Perfformiad a rhagolygon

Mae perfformiad tair o'r ysgolion yn rhagorol ar y cyfan, a pherfformiad un arall yn dda. Mae disgyblion y tair ysgol lle mae'r perfformiad presennol yn rhagorol yn dangos diddordeb brwd ac maen nhw'n llawn cymhelliant. Maen nhw'n datblygu medrau sy'n eu paratoi'n effeithiol i ddysgu. Mae gwerthoedd clir a disgwyliadau uchel yn sail i bob agwedd ar fywyd yr ysgol ac maen nhw'n cyfrannu llawer at y perfformiad rhagorol yn yr arholiadau allanol yn ystod cyfnod allweddol 4 ac yn y sector ôl-16.

Mae rhagolygon gwella tair o'r ysgolion yn rhagorol ar sail y gwaith arwain strategol o safon, y synnwyr cadarn o ddiben, y disgwyliadau uchel a'r ymrwymiad i werthoedd ac amcanion mae pawb yn eu rhannu. Mae trefniadau hunanarfarnu trwyadl a threfniadau cynllunio'r broses wella wedi arwain at safonau sy'n gyson uchel a gwelliannau sylweddol yn ansawdd y ddarpariaeth. Dim ond digonol yw rhagolygon gwella un ysgol. Mae diffygion yn ei gwaith arwain ac yn ei gwaith o gynllunio ar gyfer gwella.

Gweithgarwch dilynol

Rydym wedi enwi dwy ysgol eleni fel rhai lle mae arfer yn rhagorol. Rydym wedi gofyn i'r ddwy ysgol am astudiaethau achos sy'n rhoi sylw i brofiadau dysgu, i waith gwella ansawdd a chyfeiriad strategol, ac i effaith y gwaith arwain.

Aethom ati eleni i gynnal arolygiadau monitro dilynol mewn tair ysgol oedd wedi methu â bodloni pob un o Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) yn eu harolygiadau'r llynedd. Fe welon ni fod pob un o'r ysgolion yma wedi cymryd camau priodol a'u bod wedi gwneud cynnydd da o ran cydymffurfio â'r rheoliadau. Mae dwy o'r ysgolion yn cydymffurfio'n llawn â'r rheoliadau erbyn hyn. Mae'r ysgol arall yn bodloni bron pob un o'r gofynion rheoleiddio.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

Mae safonau tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni'n rhagorol, ac mae safonau un ysgol yn dda.

Mae disgyblion pob un o'r ysgolion yn gwneud cynnydd sydd o leiaf yn dda, gan ennill gwybodaeth, dealltwriaeth a medrau ym mhob rhan o'r cwricwlwm. Mae llawer o'r disgyblion yn gallu cymhwyso'u gwybodaeth yn effeithiol mewn cyd-destunau newydd, gan ffurfio cysylltiadau, dehongli deunydd newydd a datrys problemau.

Mae disgyblion tair o'r ysgolion yn cyflawni safonau uchel iawn erbyn yr adeg y byddan nhw'n gadael yr ysgol. Mae eu canlyniadau yn yr arholiadau allanol yn rhagorol. Yn llawer o'r achosion, mae'r disgyblion yn cael eu paratoi'n arbennig o dda ar gyfer dysgu yn y dyfodol.

Mae llawer o ddisgyblion pob un o'r ysgolion yn cyfrannu'n dda at drafodaethau yn y gwersi. Maen nhw'n aml yn cyflwyno'u syniadau mewn ffordd hyderus ac aeddfed ac mewn iaith rugl ac effeithiol. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn darllen yn rhugl ac yn gywir erbyn diwedd cyfnod allweddol 2. Mae disgyblion y tair ysgol yn defnyddio'r medrau darllen yma'n effeithiol iawn i ddethol a dehongli gwybodaeth ac i ffurfio casgliadau.

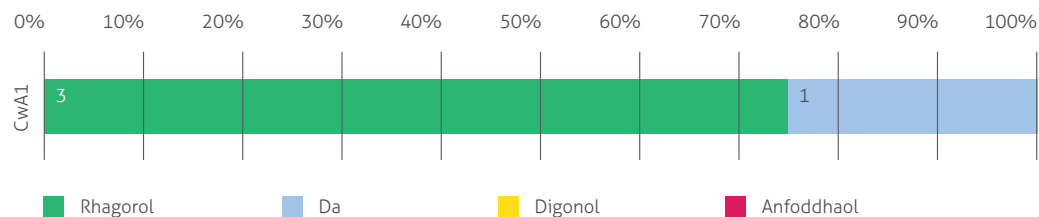
Mae disgyblion pob un o'r ysgolion yn datblygu eu medrau ysgrifennu'n annibynnol yn dda. Maen nhw'n ysgrifennu'n fwy a mwy effeithiol i amryw o wahanol bwrpasau a chynulleidfaoedd. Yn gyffredinol, mae disgyblion cyfnod allweddol 2 yn ysgrifennu'n dda, yn cyfleu syniadau bywiog ac yn defnyddio geirfa sy'n amrywiol ac yn ddiddorol.

Erbyn diwedd cyfnod allweddol 4, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ysgrifennu darnau hir mewn amryw o wahanol arddulliau, gan ddefnyddio iaith briodol a chyflwyno syniadau cymhleth yn effeithiol. Ond, yng nghyfnod allweddol 2, nid yw lleiafrif o ddisgyblion hanner o'r ysgolion a gafodd eu harolygu, yn ysgrifennu darnau hir yn ddigon da. Nid yw ychydig o'r disgyblion ym mhob un o'r cyfnodau allweddol yn cyflwyno'u gwaith yn dda. Maen nhw'n gwneud camgymeriadau sillafu yn aml.

Mae disgyblion tair o'r ysgolion yn cymhwyso'u medrau rhifedd yn sicr gan, er enghraifft, gyfrifo fformwlâu a dehongli siartiau a data. Mae medrau meddwl beirniadol a medrau datrys problemau disgyblion yr ysgolion yma wedi datblygu'n dda, ac maen nhw'n eu paratoi'n dda ar gyfer dysgu drwy gydol eu cyfnod yn yr ysgol.

Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion pob un o'r ysgolion yn bresennol yn rheolaidd. Maen nhw'n cynorthwyo ac yn parchu ei gilydd, ac yn dangos diddordeb brwd yn eu dysgu. Mae disgyblion pob un o'r ysgolion yn cyfrannu at y broses o benderfynu ar agweddau ar fywyd yr ysgol. Yn ychydig o'r achosion, mae'r disgyblion wedi dylanwadu ar y broses o benderfynu ar drefniadau'r cwricwlwm. Ond yn amlach na dim mae'r penderfyniadau wedi'u cyfyngu i bethau fel yr adeiladau, yr amgylchedd ac amrywiaeth ac ansawdd y bwyd sydd ar gael yn y ffreutur.

Figur 3.13: Nifer yr ysgolion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Mae darpariaeth tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n dda ar y cyfan, ac mae darpariaeth un ysgol yn rhagorol.

Mae pob un o'r ysgolion yn cynnig cwricwlwm cytbwys a chynhwysfawr sy'n bodloni Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) 2003. Mae cwricwlwm pob un o'r ysgolion yn mynd ati'n dda i ddatblygu'r hyn mae'r disgyblion yn ei wybod a'i ddeall. Mae'n sicrhau hefyd fod llawer o'r disgyblion yn cael eu herio drwy wneud gweithgareddau perthnasol sy'n atgyfnerthu ac yn ymestyn eu dysgu, gan eu paratoi'n dda ar gyfer y cam nesaf yn eu dysgu. Mae dewis da iawn o gyrsiau academiaidd ar lefel TGAU a Safon Uwch ar gael i ddisgyblion tair o'r ysgolion. At ei gilydd mae'r cysylltiadau rhwng adrannau cynradd a hŷn yr ysgolion a gafodd eu harolygu'n sicrhau parhad ym mhrofiadau dysgu'r disgyblion. Mae'r cysylltiadau yma'n cyfrannu llawer at y safonau uchel mae'r disgyblion yn eu cyflawni. Yn un o'r ysgolion, nid yw'r broses o gynllunio'r cwricwlwm o oed babanod hyd at y plant hŷn yn datblygu'n ddigon da bob amser ar ddysgu blaenorol y disgyblion.

Mae'r ysgolion at ei gilydd yn cynllunio'n broses o ddatblygu medrau'r disgyblion yn dda. Yn benodol, mae'r ysgolion yn cynnig cyfleoedd amrywiol iawn i'r disgyblion i ddatblygu eu medrau siarad, darllen a meddwl. Ond nid yw'r cyfleoedd sydd ar gael mewn dwy o'r ysgolion yn cael eu cynllunio'n ddigon da i ddatblygu medrau llythrennedd y disgyblion ym mhob rhan o'r cwricwlwm.

Mae tair ysgol yn cynnig dewis amrywiol iawn o weithgareddau allgyrsiol sy'n ehangu ac yn cyfoethogi profiadau dysgu'r disgyblion. Mae hon yn ffordd arbennig o dda o gyfrannu at eu datblygiad cymdeithasol a phersonol.

Mae addysgu tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n dda neu'n well. Yn yr un ysgol lle'r oeddem o'r farn fod yr addysgu'n rhagorol, gwybodaeth eang yr athrawon am eu pynciau, y disgwyliadau uchel iawn o'r disgyblion a'r gallu i herio'n drwyadl sy'n gwneud yr addysgu'n rhagorol.

Lle mae'r addysgu'n gyson dda, y nodweddion mwyaf cyffredin yw:

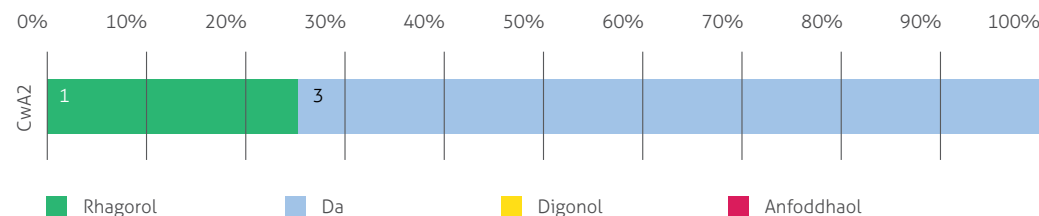
- bod yr athrawon yn cynnig esboniadau clir ac yn gofyn cwestiynau craff sy'n annog y disgyblion i feddwl yn ofalus am eu gwaith ac i wella'u dealltwriaeth;
- bod gweithgareddau dysgu ysgogol yn ennyn dychymyg a diddordeb y disgyblion; a
- bod adborth adeiladol yn helpu'r disgyblion i ddeall sut y gallan nhw wella.

Yn yr achosion lle mae diffygion i'w gweld yn yr addysgu, y ffaith nad yw'r athrawon yn herio'r disgyblion digon yw'r rheswm pennaf dros weld diffygion. Ar ben hynny, nid yw'r disgyblion yn cael digon o gyfleoedd i weithio'n annibynnol neu mewn grwpiau bach i wneud pethau fel gwaith ymchwil a datrys problemau.

Mae athrawon pob un o'r ysgolion yn monitro cynnydd y disgyblion yn ofalus. Mae athrawon tair o'r ysgolion, yn enwedig yn yr adrannau uwchradd, yn dadansoddi gwahanol ddata asesu i wirio bod y disgyblion yn cael eu herio digon i wella. Mae'r athrawon yn rhoi strategaethau ymyrryd priodol ar waith lle mae angen hynny.

Mae pob un o'r ysgolion wedi rhoi trefniadau gofal a chymorth effeithiol ar waith. Maen nhw'n hybu datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol y disgyblion yn dda.

Ffigur 3.14: Nifer yr ysgolion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae gwaith arwain a rheoli tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n rhagorol ar y cyfan. Digonol yw gwaith arwain a rheoli un ysgol arall.

Mewn dwy ysgol lle mae'r gwaith arwain yn rhagorol, mae'r arweinwyr:

- yn sefydlu gweledigaeth strategol glir ar gyfer yr ysgol ar sail disgwyliadau uchel, amgylchedd cefnogol a'r ymdrech i sicrhau rhagoriaeth;
- yn pennu blaenoriaethau clir ac yn gosod cyfeiriad cadarn i bob agwedd ar waith yr ysgol; ac
- yn hyrwyddo synnwyr cadarn o ddiben ac ymrwymiad yr ysgol gyfan i werthoedd ac amcanion mae pawb eu rhannu.

Yn yr achosion lle nad yw'r gwaith arwain yn well na digonol, nid oes diffiniad clir o rôl a chyfrifoldebau'r staff. Nid yw'r trefniadau rheoli perfformiad yn effeithio digon ar y dasg o wella'r ddarpariaeth a chodi safonau.

Mae perchnogion pob un o'r ysgolion yn helpu i osod cyfeiriad strategol yr ysgol ac yn goruchwyllo'i gwaith yn effeithiol. Maen nhw'n gwybod llawer am berfformiad yr ysgol ac yn cynnig her briodol.

Mae gwaith hunanarfarnu a chynllunio ar gyfer gwella tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n dda neu'n well. Mae trefniadau hunanarfarnu'r ysgolion yma'n drylwyr ac yn cynnwys dadansoddiadau manwl o berfformiad y disgyblion

ac ansawdd y dysgu. Mae'r trefniadau yma'n arwain at bennu blaenoriaethau datblygu clir, ac maen nhw wedi cyfrannu at welliannau mawr yn y safonau a'r ddarpariaeth.

Yn yr achosion lle mae'r trefniadau gwella ansawdd yn llai effeithiol, nid yw'r broses o arsylwi gwersi'n ddigon trwyadl. Nid yw'r rheolwyr yn dadansoddi data perfformiad yn gadarn. Oherwydd hyn, nid yw'r ysgol yn adnabod yn glir y meysydd i'w datblygu.

Mae tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu wedi sefydlu partneriaethau cadarn gyda chyrrff fel busnesau a mudiadau chwaraeon a diwylliannol yn yr ardal. Mae'r cysylltiadau yma'n cyfrannu'n fawr at y broses o wella cyflawniadau'r disgyblion ac at eu datblygiad personol a diwylliannol.

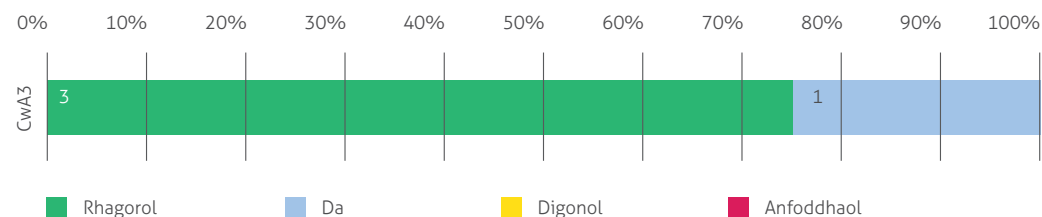
Mae pob un o'r ysgolion yn mynd ati'n ofalus i reoli materion ariannol, ac maen nhw'n cynllunio'n ddoeth ar gyfer datblygu yn y dyfodol. Mae tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu'n defnyddio adnoddau'n rhagorol. Maen nhw'n gofalu bod cyllid yn cael ei ddyrannu i flaenoriaethau sydd wedi'u disgrifio'n glir, ac yn cyflawni deilliannau rhagorol ar gyfer y disgyblion.

Uchelgais yw'r allwedd i gyflawni

Mae rhaglen fentora ar gyfer athrawon yn **Ysgol y Gadeirlan**, Caerdydd, wedi helpu i atgyfnerthu'r arferion addysgu ac i hyrwyddo arfer dda yn yr ysgol drwyddi draw. Ar ben hynny, drwy fynd ati i ddefnyddio data'n fwy effeithiol i herio'r disgyblion i gyflawni graddau TGAU uwch, a drwy olrhain eu cynnydd yn ofalus, mae'r disgyblion wedi dod yn fwy uchelgeisiol. Mae'r camau yma wedi galluogi'r disgyblion i ddeall eu potensial ac i arfarnu eu cynnydd yn fwy pendant.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Ffigur 3.15: Nifer yr ysgolion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Colegau arbenigol annibynnol

Mae colegau arbenigol annibynnol yn darparu addysg a hyfforddiant i ddysgwyr 18-25 oed sydd ag anawsterau dysgu ac anabledau. Roedd chwech o golegau arbenigol annibynnol yng Nghymru ym mis Ionawr 2012 o gymharu â thri ym mis Ionawr 2011. Cynhaliodd Estyn ymweliadau monitro mewn dau o'r colegau eleni. Yr ymweliadau monitro yma yw sylfaen y wybodaeth sydd yn yr adroddiad yma gan nad oedd Estyn wedi gwneud arolygiad llawn o unrhyw un o'r colegau arbenigol annibynnol yn ystod 2011-2012. Dim ond yn ddiweddar y cafodd tri o'r chwe choleg eu sefydlu, ac nid ydyn nhw wedi cael ymweliadau monitro nac arolygiad llawn eto.

Deilliannau

Mae deilliannau un o'r colegau'n dda iawn. Mae ychydig o'r dysgwyr yn symud ymlaen i golegau addysg bellach. Mae'r dysgwyr sydd ag anghenion mwy cymhleth yn datblygu'r medrau byw'n annibynnol y byddan nhw eu hangen i symud i leoliadau preswyl eraill. Mae'r dysgwyr yn datblygu eu medrau cyfathrebu dros amser, ac mae'r dysgwyr mwy galluog yn gwella'u medrau llythrennedd a rhifedd.

Mae dysgwyr y coleg arall yn dangos diddordeb ac maen nhw'n llawn cymhelliant. Pan fo hynny'n briodol maen nhw'n ennill cymwysterau mewn pynciau fel gwaith coed, garddio, technoleg gwybodaeth a chyfathrebu a choginio.

Mae ymddygiad dysgwyr y ddau goleg yn gwella dros amser. Maen nhw'n dysgu i reoli eu pryderon, yn gweithio mewn grwpiau ac yn cadw eu sylw ar y dasg drwy gydol y diwrnod yn y coleg. Mae'r dysgwyr yn gwneud penderfyniadau am fywyd y coleg drwy gyngor y myfyrwyr. Er enghraifft, mae dysgwyr un coleg wedi cymryd rhan yn y broses o ddatblygu polisi ar ddangos parch yn y coleg ac wedi helpu i baratoi cynlluniau ar gyfer system mentora cyfoedion.

Darpariaeth

Mae cwricwlwm cynhwysfawr a chytbwys ar gael i ddysgwyr un o'r colegau. Maen nhw'n cymryd rhan mewn dewis amrywiol iawn o weithgareddau allgyrsiol. Mae cynllun menter tîm yn gyfle da i'r dysgwyr ddod i ddeall byd manwerthu. Mae dysgwyr y coleg arall yn cymryd rhan mewn dewis amrywiol iawn o weithgareddau addas. Maen nhw'n mynd i sesiynau ymarferol mewn pynciau fel coginio, siopa a gweithio ar y fferm i ddysgu medrau cymdeithasol a medrau bywyd a fydd yn ddefnyddiol. Mae dysgwyr un o'r colegau'n cael cyfleoedd rhagorol i ddysgu technoleg gwybodaeth a chyfathrebu. Mae'r coleg yma'n cynnig darpariaeth dda hefyd i ddysgwyr Cymraeg iaith gyntaf, gan gynnwys gwneud gwaith asesu drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae ansawdd yr addysgu yn un o'r colegau'n dda. Mae'r athrawon yn creu cynlluniau gwersi a gweithgareddau sy'n cyfateb i alluoedd ac anghenion y dysgwyr unigol. Mae'r athrawon, y cynorthwywyr addysgu a'r staff preswyl yn gweithio'n dda gyda'i gilydd i ofalu bod pob dysgwr yn dangos diddordeb drwy gydol y sesiynau. Mae staff y coleg arall yn cynllunio sesiynau'n ofalus i ddiwallu anghenion y dysgwyr unigol. Ond nid ydyn nhw bob amser yn herio'r dysgwyr mwy galluog yn ddigon da, ac nid oes cysylltiad agos bob tro rhwng y cynlluniau gwersi a'r cynlluniau dysgu unigol.

Mae dewis da o wahanol arbenigwyr, gan gynnwys therapyddion lleferydd ac iaith, a seicolegwyr dysgwyr, ar gael yn y ddau goleg i gynorthwyo'r dysgwyr yn effeithiol.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae tîm arwain cadarn yn y ddau goleg, sy'n gosod gweledigaeth glir ar gyfer gwella ac sy'n canolbwyntio ar y safonau mae'r dysgwyr yn eu cyflawni.

Mae prifathro un o'r colegau'n gweithio'n effeithiol gyda chyrrff o'r gymuned leol a'r gymuned drwyddi draw er mwyn dod i ddeall anabledau dysgu'n well. Mae ymddiriedolwyr y coleg arall yn cynnig her briodol i'r coleg ac yn ei gynorthwyo i wneud y gwelliannau mae angen eu gwneud.

Mae prosesau hunanarfarnu'n dangos bod rheolwyr y ddau goleg yn deall yr hyn mae angen ei wneud i wella'r coleg. Mae'r colegau'n defnyddio data'n dda i gyfrannu at y cynlluniau gwella, ac mae hyn yn dechrau effeithio'n gadarnhaol ar yr addysgu a'r dysgu. Er enghraifft, mae rheolwyr un coleg yn cadw cofnodion manwl sy'n dangos i ble mae'r dysgwyr yn mynd ar ôl gadael y coleg. Mae'r arweinwyr yma'n rheoli adnoddau'n dda iawn. Mae rheolwyr y coleg arall newydd gyflwyno system rheoli perfformiad sy'n eu helpu i adnabod arfer dda ac i roi sylw i danberfformio.

Unedau cyfeirio disgyblion

Mae 41 o unedau cyfeirio disgyblion (UCDau) wedi'u cofrestru ar hyn o bryd yng Nghymru. Aethom ati eleni i arolygu saith UCD.

Perfformiad a rhagolygon

Mae perfformiad presennol pump o'r UCDau yn dda neu'n rhagorol, ac mae perfformiad dwy UCD yn ddigonol. Yn y pum UCD lle mae'r perfformiad yn dda neu'n rhagorol, mae'r safonau cyflawni'n dda neu'n well. Mae'r dysgwyr yn gwneud cynnydd da yn eu dysgu neu eu lles, ac mae'r addysgu o ansawdd da. Mae'r diffygion yn y ddwy uned arall yn cynnwys prinder cyfleoedd i astudio cwricwlwm priodol, diffyg cynnydd wrth ddatblygu medrau, presenoldeb gwael a diffygion wrth geisio ennyn diddordeb y dysgwyr.

Mae rhagolygon gwella dwy UCD yn dda, a rhagolygon un uned yn rhagorol. Dim ond digonol yw rhagolygon gwella tair UCD, ac mae rhagolygon gwella un uned yn anfoddfaol. Mae diffygion sylweddol yng ngwaith arwain a rheoli'r pedair UCD yma. Ymhlith y diffygion mae: methu â rhoi sylw i anghenion dysgu ychwanegol y disgyblion; methu â defnyddio data i adnabod sut mae gwella; a methu â monitro ansawdd yr addysgu a'r dysgu.

Gweithgarwch dilynol

Mae un o'r saith UCD a gafodd eu harolygu eleni wedi paratoi astudiaeth achos o arfer rhagorol sy'n disgrifio'i dull o gynnig cymorth ac arweiniad effeithiol i ferched ifanc sydd ar fin dod yn famau.

Mae gofyn i Estyn fonitro tair o'r UCDau a gafodd eu harolygu, ac mae angen gwelliant sylweddol ar un o'r unedau. Nid yw arweinwyr a rheolwyr yr unedau yma'n gofalu bob tro fod gwaith y disgyblion o ansawdd da, ac nid ydyn nhw'n defnyddio data na gwybodaeth o ysgolion y disgyblion fel sail i'r broses o gynllunio gwelliannau. Nid yw pob un o'r disgyblion yn cael addysg amser llawn na chyfle i ddilyn cwricwlwm cynhwysfawr. Nid yw eu presenoldeb yn dda chwaith. Canlyniad hyn yw nad yw'r disgyblion yn gwneud digon o gynnydd. Nid yw adeiladau tair o'r unedau'n addas i'w pwrpas.

Aethom ati'r llynedd i fonitro un UCD. Daeth yr uned yn ei blaen yn dda wrth roi sylw i'r argymhellion ar gyfer gwella, ac rydym wedi ei thynnu o'r categori gweithgarwch dilynol.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

Mae safonau a lles disgyblion pedair o'r UCDAu a gafodd eu harolygu'n dda. Mae safonau a lles disgyblion un o'r unedau'n rhagorol. Mae disgyblion yr UCD yma'n gwneud cynnydd da neu well o gymharu â'u cyflawniadau blaenorol. Yn benodol maen nhw'n gwella'u darllen, eu sillafu a'u medrau cymdeithasol, ac maen nhw'n ennill amryw o gymwysterau addas gan gynnwys cymwysterau TGAU. Mae'r mwyafrif o'r cymwysterau ar lefel 2. Mae'r disgyblion yn cymryd rhan mewn lleoliadau gwaith llwyddiannus sy'n eu helpu'n fawr i symud i goleg neu i hyfforddiant neu swydd. Mae disgyblion ôl-16 yr un UCD lle'r oedd y safonau'n rhagorol yn symud i addysg bellach neu swydd. Maen nhw hefyd yn dod i ben yn dda â'r cyfrifoldebau sy'n deillio o ddod yn famau.

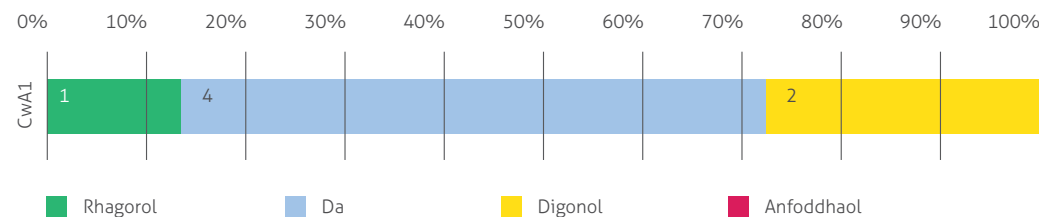
Mae disgyblion pob un o'r UCDAu yn dysgu i reoli'u hymddygiad yn well. Mae lawer o'r disgyblion, yn enwedig yng nghyfnod allweddol 3, yn mynd yn ôl i'w hysgol yn llwyddiannus.

Ond nid yw safonau a lles dwy o'r UCDAu yn well na digonol. Mae deilliannau un o'r UCDAu yma'n wahanol ar ddau safle'r uned. Cyfle i fynychu'n rhan-amser yn unig sydd ar un safle, ac nid yw'r disgyblion ar y safle yma'n ennill cymwysterau defnyddiol. Mae disgyblion y safle arall yn cael rhaglen amser llawn, a chyfle i ddilyn cwricwlwm amrywiol ac i ennill cymwysterau priodol. Nid yw disgyblion y ddwy uned yn datblygu eu medrau llythrennedd a rhifedd yn ddigon da ac nid ydyn nhw'n cyfrannu'n rheolaidd at benderfyniadau ar fywyd a gwaith yr unedau. Mae presenoldeb ychydig o ddisgyblion un o'r UCDAu yn wael iawn ac effeithiodd hyn ar y mesur o'r presenoldeb cyfartalog cyffredinol y llynedd, sef 77% yn unig. Mae presenoldeb y disgyblion yn yr UCD arall sydd heb fod yn cynnig digon o oriau o addysg, yn wael. Nid yw'r disgyblion yn dangos llawer o ddiddordeb yn y rhaglen. Nid ydyn nhw'n deall yn ddigon da pam bod angen bwyta'n iach a gwneud ymarfer corff.

“

“Mae disgyblion pob un o'r UCDAu yn dysgu i reoli'u hymddygiad yn well.”

Figur 3.16: Niferoedd yr unedau cyfeirio disgyblion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Mae darpariaeth pedair UCD yn dda, ac mae darpariaeth un uned yn rhagorol. Mae'r UCDAu yma'n cynnig cwricwlwm i'r disgyblion sy'n cyfateb yn gyffredinol i'w hanghenion. Mae'r disgyblion yn cael cyfleoedd da i ddatblygu eu medrau iaith Gymraeg. Mae'r mwyafrif o'r athrawon yn rheoli ymddygiad yn effeithiol ac mae eu gwybodaeth am eu pynciau'n dda. Maen nhw'n mynd ati'n ofalus i gynllunio gwaith sy'n cyfateb i alluoedd y disgyblion ac sy'n gwella'u medrau llythrennedd a rhifedd. Nid yw rhai o'r athrawon yn cynllunio'n ddigon da ar gyfer y medrau yma, yn enwedig rhifedd. Maen nhw'n defnyddio gormod o daflenni gwaith, mae cyflymder eu gwersi'n rhy araf, neu mae eu disgygliadau'n rhy isel o'r hyn y gall y disgyblion ei gyflawni.

Nid yw disgyblion y ddwy UCD lle nad yw'r ddarpariaeth yn well na digonol, yn cael y 25

awr o addysg amser llawn mae'r unedau'n cael eu hannog i'w darparu. Mae cwricwlwm un UCD yn gul, ac nid yw'n cynnig cyfle i'r disgyblion astudio gwyddoniaeth, technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, nac i astudio ar gyfer TGAU. Mae hyn yn atal cynnydd y disgyblion. Nid yw'r athrawon yn mynd ati'n ddigon da wrth baratoi eu gwaith i ddefnyddio gwybodaeth o ysgolion y disgyblion neu gynlluniau addysg unigol. Nid ydyn nhw'n canolbwyntio ar wella gallu'r disgyblion i greu perthynas â phobl eraill, nac ar wella'u gallu i ddeall pwysigrwydd byw'n iach.

Mae trefniadau chwech o'r saith UCD ym meysydd gofal, cymorth ac arweiniad yn dda. Pan fo'r trefniadau'n dda, mae'r uned yn gweithio'n dda gyda llawer o wahanol asiantaethau i gynnig i'r disgyblion y gefnogaeth maen nhw ei hangen. Mae'r

UCD yn mynd ati'n dda i adnabod ac i gynorthwyo'r disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol. Mae pob un o'r UCDAu wedi rhoi polisiâu a gweithdrefnau priodol ar waith i gadw'r disgyblion yn ddiogel.

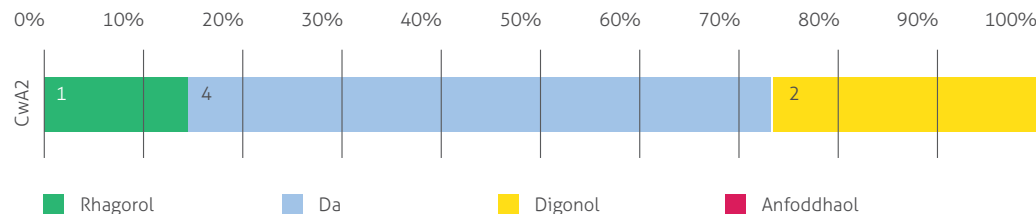
Mae trefniadau dwy o'r UCDAu o ran cyfleusterau toiled yn annerbyniol. Maen nhw'n golygu bod staff a disgyblion neu ferched a bechgyn yn rhannu toiled. Mae adeiladau anaddas mewn tair o'r unedau. Mae'r mwyafrif o'r UCDAu yn defnyddio'u hadeiladau'n dda. Pan fo lle'n brin, maen nhw'n defnyddio dewis o wahanol gyfleusterau oddi ar y safle i wella'r ddarpariaeth.

Strategaethau effeithiol i rwystro merched yn eu harddegau rhag beichiogi, ac i gynorthwyo merched beichiog yn eu harddegau

Mae **Uned Mamau Ifanc Cyfle** yn Wrecsam yn helpu i baratoi merched ifanc yn eu harddegau i ddod yn famau ifanc, ac yn eu cynorthwyo ar yr un pryd gyda'u haddysg. Mae Cyfle hefyd yn rhedeg rhaglen addysg i gyfoedion i ysgolion uwchradd yr ardal sy'n helpu'r disgyblion i ddeall goblygiadau a realiti magu plant yn ifanc, heb fod wedi cynllunio hynny.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Figur 3.17: Nifer yr unedau cyfeirio disgyblion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

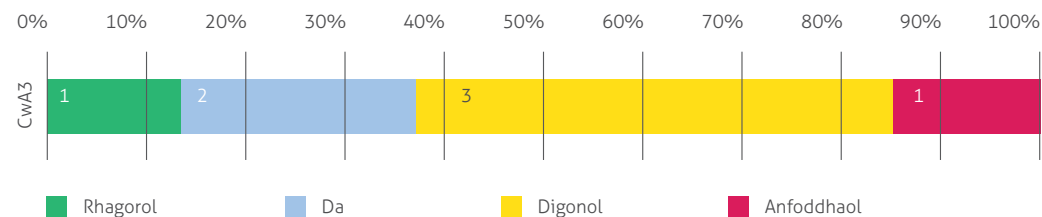
Mae rheolwyr y tair UCD lle mae'r gwaith arwain a rheoli'n dda neu'n well, yn gosod cyfeiriad clir i bob maes gwaith. Maen nhw'n defnyddio data'n dda i adnabod yr agweddau ar addysgu, dysgu a phresenoldeb sydd angen eu gwella. Mae'r rheolwyr yn gofyn i'r rhieni a'r gofawyr, y staff, y disgyblion ac aelodau'r gymuned am eu barn ar waith yr UCDau. Maen nhw'n defnyddio canlyniadau'r arolygon yma i greu cynlluniau datblygu manwl sy'n rhoi blaenoriaeth i'r meysydd sydd i'w gwella. Maen nhw'n mynd ati'n ofalus i wirio perfformiad y staff, ac yn gosod targedau heriol i ddiwallu anghenion staff unigol a'r UCD gyfan. Mae'r pwyllgorau rheoli'n adnabod yr UCD yma'n dda ac yn deall eu cryfderau a'r agweddau sydd angen eu gwella. Maen nhw'n herio'r rheolwyr a'r staff ac yn gofalu eu bod yn canolbwyntio ar wella'r deilliannau'r disgyblion.

Digonol yw ansawdd gwaith arwain a rheoli tair o'r UCDau, ac mae'n anfodddhaol yn un o'r unedau. Nid yw rheolwyr yr UCDau yma'n defnyddio data'n dda i adnabod y meysydd sydd angen eu gwella ac i osod targedau heriol. Nid oes dewis digon da o wahanol aelodau o'r tu allan i'r awdurdod ar y pwyllgorau rheoli. Oherwydd hyn, mae'n anodd dal yr UCD a'r awdurdod lleol yn atebol. Nid ydyn nhw'n canolbwyntio digon ar wella'r deilliannau ar gyfer y disgyblion.

Nid yw rheolwyr tair o'r UCDau yn gwirio'n rheolaidd pa mor dda mae'r staff yn gwneud. Nid ydyn nhw'n cynnal trafodaethau ffurfiol nac yn gosod a chofnodi targedau ar gyfer gwella. Canlyniad hyn yw nad yw pob un o'r disgyblion yn cael darpariaeth a chymorth o'r un ansawdd.

Mae pob un o'r UCDau yn gweithio'n dda gyda'u gwahanol bartneriaid, ac yn enwedig gyda'r rhieni. Canlyniad hyn yw bod llawer o'r UCDau yn diwallu anghenion y disgyblion ac yn ymestyn eu profiadau. Mae'r staff yn elwa'n gyffredinol ar weithio gyda staff ysgolion yr ardal, gan ddatblygu a rhannu eu harbenigedd. Ond er gwaetha'r gwaith da yma, nid yw'r UCDau bob amser yn gweithio'n ddigon agos gyda'u partneriaid addysg a hyfforddiant, fel yr ysgolion uwchradd lleol, yn y gwaith o gynllunio a rhannu adnoddau a sicrhau bod safon gwaith y disgyblion yn dda.

Ffigur 3.18: Niferoedd yr unedau cyfeirio disgyblion a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Lleoliadau i blant dan bump oed

Mae rhyw 700 leoliadau nas cynhelir sy'n darparu addysg i blant rhwng tair a phump oed yng Nghymru. Nid oes awdurdod lleol yn cynnal y lleoliadau yma. Mae nifer y lleoliadau nas cynhelir sydd wedi'u cofrestru gyda phartneriaethau lleol i ddarparu addysg yn amrywio. Mae'n dibynnu ar gael plant tair oed neu hŷn yn mynychu'r lleoliad, ac ar y trefniadau lleol i ariannu'r ddarpariaeth. Cynyddodd nifer y lleoliadau sy'n darparu addysg yn gyson rhwng 2004 a 2009, gan gyrraedd uchafswm o 780 o leoliadau yn 2008-2009. Er 2010, mae nifer y lleoliadau wedi dod i lawr o ryw 40 bob blwyddyn. Aethom ati eleni i arolygu 146 o leoliadau nas cynhelir. Mewn lleoliadau bach sydd â llai na chwech o blant tair oed yn dod yn rheolaidd, dim ond sôn am y ddarpariaeth a'r gwaith arwain y bydd yr arolygwyr yn eu hadroddiad. Pwrpas gwneud hyn yw'r rhwystro'r posibilrwydd o adnabod plant unigol o'r adroddiadau.

Perfformiad a rhagolygon

Mae perfformiad 86% o'r lleoliadau nas cynhelir yn dda. Mae perfformiad 14% o'r lleoliadau'n ddigonol. Pan fo'r arolygwyr yn gweld diffygion yn y perfformiad, diffygion yn y dysgu a'r addysgu yw'r rhain fel arfer, yn enwedig diffygion wrth gynllunio'r cwricwlwm ac asesu.

Mae rhagolygon gwella 91% o'r lleoliadau'n dda neu'n well, a rhagolygon 6% yn rhagorol. Digonol yw rhagolygon 9% o'r lleoliadau. Dros y ddwy flynedd diwethaf, gallu lleoliad i adnabod ei gryfderau a'i feysydd i'w gwella, ac i gynllunio ar gyfer gwella, yw prif ffactorau'r dasg o benderfynu pa mor dda neu beidio yw ei ragolygon gwella.

Gweithgarwch dilynol

Gofynnwyd i 19 o leoliadau eleni am astudiaeth achos o'u harferion rhagorol.

Mae angen ymweliadau monitro gan yr awdurdod lleol ar 21% o'r lleoliadau eleni, ac mae gofyn ymweliad monitro gan Estyn ar 15%. Y llynedd, roedd angen monitro gan yr awdurdod lleol ar 9% o'r lleoliadau, a monitro gan Estyn ar 8%. Mae'r mwyafrif o'r lleoliadau a gafodd eu rhoi yn y categori monitro gan yr awdurdod lleol wedi gwneud cynnydd da. Maen nhw wedi cael eu tynnu o'r categori gweithgarwch dilynol. Mae pob un o'r lleoliadau yr oedd gofyn i Estyn eu monitro wedi gwneud cynnydd da. Erbyn hyn, dim ond un sy'n dal yn y categori monitro gan Estyn.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

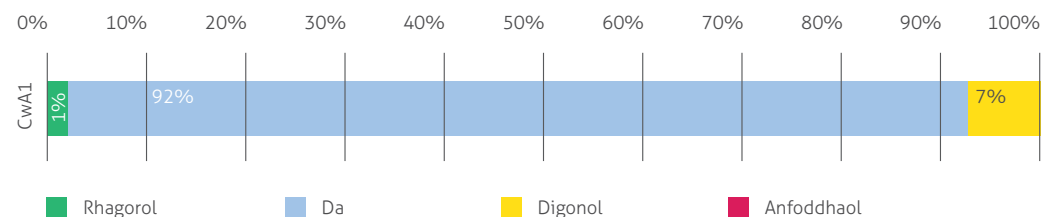
Mae'r rhan fwyaf o blant y lleoliadau a gafodd eu harolygu'n gwneud cynnydd da o ran eu medrau llythrennedd a rhifedd cynnar. O safbwynt eu medrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, mae cynnydd llawer o'r plant yn briodol ac weithiau'n dda.

Mae'r plant yn y rhan fwyaf o'r lleoliadau'n gwrandao'n dda, yn siarad yn glir ac yn mwynhau gwrandao ar storïau a rhannu llyfrau ag oedolion. Mae'r plant hŷn a mwy aeddfed yn dechrau deall pwysigrwydd ysgrifennu, fel ysgrifennu rhestr cyn ymweld â'r siop neu wrth anfon gwahoddiad i barti. Mae plant ychydig o'r lleoliadau'n adnabod eu henwau ar eu matiau ar y bwrdd bwyd ac ar arddangosiadau ar y wal. Mae llawer o'r plant yn defnyddio iaith fathemategol gywir yn ystod gweithgareddau chwarae ac maen nhw'n defnyddio cofrestrï arian a ffonau symudol yn hyderus wrth chwarae rôl. Mae medrau llawer o'r plant wrth reoli teganau sy'n rhedeg ar fatris neu lygoden cyfrifiadur yn dda hefyd.

Roeddem wedi tynnu sylw'r llynedd at bryderon am safonau'r plant mewn Cymraeg yn y lleoliadau cyfrwng Saesneg. Er bod safonau wedi gwella ar y cyfan, nid yw'r plant mewn dros un o bob tri lleoliad cyfrwng Saesneg yn gwneud digon o gynnydd mewn Cymraeg. Nid yw'r plant yn ddigon hyderus at ei gilydd i ddefnyddio Cymraeg y tu allan i'r sesiynau byr gyda'r grŵp cyfan, fel adeg cofrestru neu yn ystod gweithgareddau canu ar ddiwedd sesiwn. Nid yw'r plant yn defnyddio'r Gymraeg wrth chwarae neu ddysgu, oni bai fod oedolyn yno i'w hannog.

Mae'r holl blant bron yn teimlo'n ddiogel yn eu lleoliadau ac maen nhw'n mwynhau eu cyfnodau yno. Canlyniad hyn yw eu bod yn dod yn ddysgwyr mwy hyderus ac annibynnol.

Ffigur 3.19: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Mae darpariaeth tua naw o bob deg o'r lleoliadau'n dda. Mae llawer o'r lleoliadau'n trefnu dewis eang o weithgareddau diddorol a chyffrous sy'n cymhell bron pob un o'r plant i ddysgu.

Mae llawer o'r lleoliadau'n cynllunio'r cwricwlwm yn dda. Mae cynlluniau'r ymarferwyr yn ddigon manwl a hyblyg i addasu wrth i ddiddordebau'r plant newid. Mae'r ymarferwyr yn pennu medrau'n glir wrth gynllunio dogfennau, ac maen nhw'n rhoi sylw da iddyn nhw ym mhob maes dysgu. Ond mae gwendidau i'w gweld mewn bron chwarter o'r lleoliadau, mewn meysydd fel darpariaeth ar gyfer datblygu'r Gymraeg (yn y lleoliadau cyfrwng Saesneg), technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, a defnyddio'r awyr agored. Mae diffyg parhad a dilyniant i'w weld yn y gwaith cynllunio hefyd. Canlyniad hyn yw nad yw'r ymarferwyr

yn cynnig digon o her bob tro i'r plant mwy galluog. Nid yw'r ymarferwyr mewn lleoliadau cyfrwng Cymraeg bob amser yn canolbwyntio'n ddigon da ar ymestyn galluoedd y plant y mae eu medrau mewn Cymraeg iaith gyntaf yn dda.

Mae gwelliannau i'w gweld eleni o ran gallu'r ymarferwyr i ddeall sut mae plant yn dysgu a datblygu. Mae llawer o'r ymarferwyr yn dangos eu bod yn deall yn well ei bod yn bwysig bod plant yn dysgu drwy brofiadau uniongyrchol, a bod yr addysgu a'r ymyrraeth yn canolbwyntio ar y plant. Yn yr ychydig o leoliadau prin hynny lle mae gwendidau i'w gweld yn yr addysgu, nid yw'r ymarferwyr yn defnyddio'r dull holi'n ddigon da gan annog y plant i feddl drostyn nhw eu hunain. Ar ben hynny, mae'r asesiadau'n arwynebol.

Mae bron pob un o'r lleoliadau'n cynnig gofal, cymorth ac arweiniad o ansawdd da. Mae cyfnod ymsefydlu priodol yn helpu'r plant i ymgartrefu'n gyflym wrth drosglwyddo o'r cartref, i fwyta'n iach ac i wneud ymarfer corff yn rheolaidd. Mae'r ymarferwyr yn annog y plant i ailgylchu eu cartonau llaeth ac i gompostio ffrwythau.

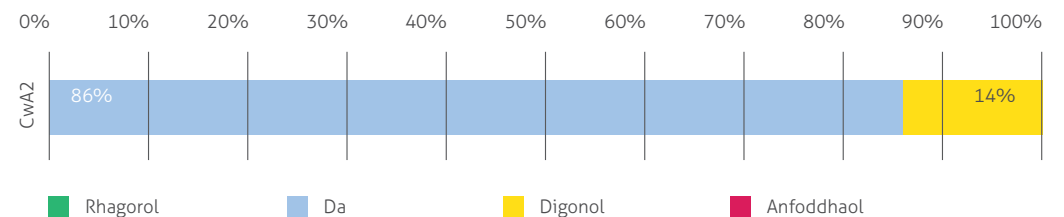
Mae'r amgylchedd yn y rhan fwyaf o leoliadau'n gynnes ac yn groesawgar, ac mae'r plant yn teimlo'n hapus ac yn ddiogel. Mae safon yr adnoddau'n dda ar y cyfan ac maen nhw'n gweddu i oedran a diddordebau'r plant. Ond mae lleiafrif o'r lleoliadau'n cael trafferth ariannu adnoddau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, sy'n rhwystro'r plant rhag gwneud cynnydd yn y maes yma.

Dull cyfannol o sicrhau lles

Mae **Cylch Meithrin Ynysybwl** yn Rhondda Cynon Taf yn defnyddio amryw o wahanol strategaethau i hybu lles y plant. Yn eu plith mae: cynnwys y rhieni a'r gymuned, a neilltuo amser i helpu'r plant i gyfleu eu hemosiynau mewn geiriau.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Ffigur 3.20: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae gwaith arwain 89% o'r lleoliadau y gwnaethon ni eu harolygu'n dda neu'n well. Yn y nifer bach iawn o'r lleoliadau lle mae'r gwaith arwain yn rhagorol, mae synnwyr clir o gyfeiriad a diben gan yr ymarferwyr, ac mae'r gwaith tîm yn effeithiol iawn ac yn cael blaenoriaeth. Mae'r arweinwyr yn rhoi pwyslais cadarn ar wella deilliannau, ac maen nhw'n barod i ddysgu ac i roi cynnig ar ffyrdd newydd o weithio. Yn yr ychydig o leoliadau lle nad yw'r gwaith arwain yn well na digonol, nid yw'r pwyllgor rheoli, y person cofrestredig na'r perchennog yn deall yn iawn a yw'r lleoliad yn perfformio'n dda. Nid ydyn nhw chwaith yn canolbwyntio digon ar safonau a lles y plant.

Er gwaetha'r darlun yma o waith arwain sy'n gadarnhaol ar y cyfan, un o'r meysydd cymharol wan yng ngwaith y lleoliadau yw gwella ansawdd. Mae'r darlun eleni ychydig yn waeth na'r llynedd. Yn dros dri chwarter o'r lleoliadau lle mae'r arfer yn dda neu'n rhagorol, mae gwybodaeth yr ymarferwyr am gryfderau'r lleoliad ac am y meysydd sydd i'w gwella'n dda. Mae ganddyn nhw gynlluniau manwl i gyflwyno gwelliannau. Yn bron chwarter o'r lleoliadau lle mae'r arfer yn ddigonol neu'n anfoddfaol, mae'r prosesau hunanarfarnu'n arwynebol a'r gwaith cynllunio'n wan. Nid yw'r lleoliadau yma'n mynd ati'n gadarn i arfarnu cynnydd y plant ac nid yw'r camau gwella'n cael digon o flaenoriaeth nac yn cael eu prisio'n iawn.

Mae gweithio mewn partneriaethau'n dda neu'n well yn y mwyafrif o'r lleoliadau. Mae'r berthynas â'r rhieni a'r gofalwyr yn dal yn un o'r prif gryfderau, ac mae'r lleoliadau'n cynnwys y rhieni a'r gofalwyr mwy a mwy yn addysgu eu plant. Mae'r lleoliadau'n gwella'r cysylltiadau ag ysgolion

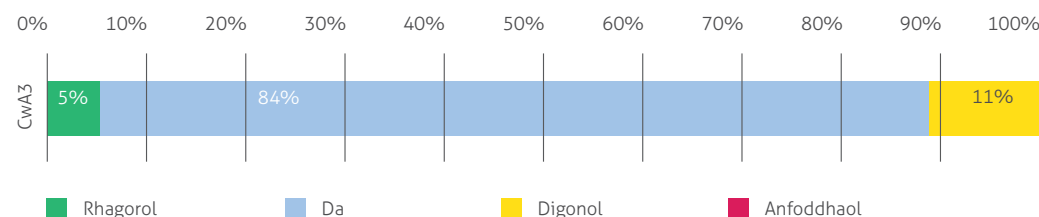
cynradd yr ardal yn raddol, er mwyn sicrhau parhad eu dysgu a rhannu adnoddau.

Mae arweinwyr y rhan fwyaf o'r lleoliadau'n rheoli adnoddau'n dda. Maen nhw'n defnyddio'u staff yn briodol i hybu dysgu'r plant, ac mae llawer o'r ymarferwyr wedi cael eu hyfforddi'n dda i gyflwyno'r cwricwlwm. Nid yw ymarferwyr lleiafrif sylweddol o'r lleoliadau cyfrwng Saesneg yn hyderus wrth ddefnyddio'r Gymraeg gyda'r plant. Nid ydyn nhw wedi cael eu hyfforddi'n dda yn y technegau i'w defnyddio wrth gynorthwyo plant i ddysgu Cymraeg.

Aethom ati'r llynedd i arolygu 58 o leoliadau bach sydd â llai na chwech o blant tair oed ar eu cofrestr. Mae lleoliadau bach yn llwyddo'n arbennig o dda i greu ethos teuluol cadarn, ac mae'r rhan fwyaf yn cynnig gofal o'r safon gorau. Er bod maint bach y lleoliad yn ychwanegu at safon y gofal yn aml, mae'n gallu bod yn anfantais hefyd. Mae bod â llai o ymarferwyr yn golygu bod mwy o waith i'w wneud, gan nad oes rhywun arall ar gael i ddirprwyo'r gwaith iddo. O ran hyfforddi'r staff a chadw eu gwybodaeth am fentrau'n ddiweddar, mae diffyg adnoddau i dalu am hyfforddiant a staff cyflenwi'n arwain at drafferthion pan nad oes unrhyw un ar gael i gymryd lle aelod o'r staff sy'n absennol.

Er gwaetha'r anawsterau yma, mae llawer o'r lleoliadau bach yn llwyddo i gynnig profiadau dysgu da i'r plant. Maen nhw'n defnyddio strategaethau addysgu effeithiol ac yn gwybod sut y gallan nhw wella. Ond mae gormod yn cael trafferth dod i ben â'r gofynion a'r disgwyliadau wrth ddarparu addysg gyflawn. Mae problemau sydd angen sylw'n codi mewn dros chwarter o'r lleoliadau bach yng nghyswllt y profiadau dysgu maen nhw'n eu darparu. Ac mae bron i un o bob tri lleoliad yn gweld hunanarfarnu'n dasg anodd. Mae diffygion yn ansawdd yr addysgu yn un o bob pum lleoliad. Ychydig iawn o'r lleoliadau sy'n gallu cynnig rhagoriaeth mewn unrhyw agwedd ar eu gwaith.

Figur 3.21: Canrannau'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth

---

Gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc

---

Perfformiad a rhagolygon

Aethom ati eleni i arolygu gwasanaethau addysg i blant a phobl ifanc wyth o'r 22 o awdurdodau lleol yng Nghymru. Dim ond mewn tri o'r awdurdodau y gwnaethon ni eu harolygu y mae perfformiad a'r rhagolygon gwella'n dda ar y cyfan. Yn yr awdurdodau lle'r oeddem o'r farn eu bod yn 'dda', mae'r gwaith arwain yn gadarn ac mae'r broses rheoli perfformiad yn ategu'r cynlluniau gwella. Digonol yw perfformiad tri awdurdod, ac mae perfformiad dau'n anfodddhaol. Mae safonau'r ddau awdurdod yma'n anfodddhaol, ac nid oes digon o'u hysgolion yn perfformio'n dda o gymharu ag ysgolion tebyg. Dim ond digonol yw rhagolygon gwella pedwar o'r awdurdodau yma, ac mae rhagolygon un yn anfodddhaol. Wrth edrych ar yr awdurdodau y mae eu rhagolygon gwella fawr gwell na digonol, nid yw'r awdurdodau wedi ymateb yn ddigon da i argymhellion yr arolygiadau blaenorol. Mae llawer o'r dysgwyr neu'r grwpiau o ddysgwyr yn yr ysgolion mae'r awdurdodau yma'n eu cynnal, yn methu â chyflawni gystal ag y dylen nhw. Ar ben hynny, nid yw'r awdurdodau'n arfarnu eu gwaith yn gadarn ac nid ydyn nhw'n eu dal eu hunain nac yn dal eu partneriaid yn atebol yn llwyddiannus.

Gweithgarwch dilynol

Roeddem wedi gofyn i ddau awdurdod eleni am astudiaethau achos o arfer ragorol ym meysydd arwain a gwella ysgolion.

Mae angen sylw pellach ar bump o'r wyth awdurdod a gafodd eu harolygu, gyda'r nod o'u helpu i wella. Mae angen rhoi mesurau arbennig ar waith yn un o'r awdurdodau, ac mae angen gwelliant sylweddol ar un arall. Mae safonau'r ddau awdurdod yma'n anfodddhaol.

Bydd Estyn hefyd yn monitro'r cynnydd yn erbyn yr argymhellion. Bydd hefyd yn monitro'r tri awdurdod arall lle nad oedd llawer o agweddau ar eu gwaith yn well na digonol, er mwyn asesu eu camau mwy cyffredinol i geisio gwella.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

Mae safonau tri awdurdod yn dda, mae safonau tri'n ddigonol ac mae safonau dau arall yn anfoddfaol.

Yn yr awdurdodau lle mae'r safonau'n dda:

- mae'r ysgolion yn perfformio'n dda o gymharu ag ysgolion tebyg eraill ar hyd a lled Cymru;
- mae'r bwlch rhwng perfformiad y bechgyn a pherfformiad y merched yn fach;
- mae'r cynnydd rhwng yr ysgolion cynradd a'r ysgolion uwchradd yn dda;
- mae sgorau darllen y disgyblion yn gwella wrth iddyn nhw symud drwy'r ysgol; ac
- mae llai a llai o ddisgyblion yn gadael yr ysgol heb gymhwyster.

Yn yr awdurdodau hynny lle mae'r safonau'n ddigonol neu'n anfoddfaol, mae gormod o'u hysgolion yn y 25% isaf o gymharu ag ysgolion tebyg yng Nghymru. Ar ben hynny, nid yw perfformiad yr awdurdodau yma'n dda o gymharu â meincnodau Llywodraeth Cymru ar gyfer perfformiad. Mae'r meincnodau hynny wedi'u seilio ar wahanol fathau o wybodaeth sy'n rhoi sylw i'w cydestun, fel yr hawl i gael prydau ysgol am ddim.

Yn y rhan fwyaf o'r awdurdodau, mae cyflawniadau'r disgyblion yn cael eu cydnabod yn sgil y cyfleoedd sydd ar gael yn yr ysgolion ac mewn lleoliadau'r tu allan i'r ysgol. Ond mae nifer y disgyblion yn aml yn isel.

Mae tri awdurdod wedi rhoi trefniadau da ar waith i hyrwyddo lles. Mae trefniadau pedwar awdurdod yn ddigonol, a threfniadau un yn anfoddfaol.

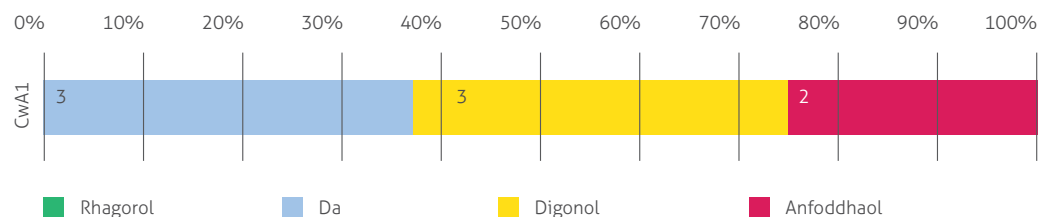
Yn yr awdurdodau sydd wedi rhoi trefniadau da ar waith i hyrwyddo lles:

- mae ymateb y disgyblion i'r cymorth, yr arweiniad a'r cyngor proffesiynol sydd ar gael, wedi bod yn dda. Mae hynny wedi gwella'u lles a'u deilliannau;
- mae presenoldeb y disgyblion yn yr ysgolion yn cymharu'n dda â'r presenoldeb mewn awdurdodau eraill sydd â chefnidir cymdeithasol ac economaidd tebyg; ac
- mae'r disgyblion yn dangos mwy o ddiddordeb, ac mae llai o ddisgyblion wedi'u gwahardd o'r ysgol.

Yn yr awdurdodau hynny lle mae lles yn ddigonol neu'n anfoddfaol, mae'r disgyblion yn colli gormod o ddiwrnodau yn yr ysgol. Nid yw cyfraddau presenoldeb a gwaharddiadau cyfnod penodol yn gwella'n ddigon cyflym.

Mae cyfran y disgyblion sy'n gadael Blwyddyn 11 heb fynd i addysg, hyfforddiant na swydd (NEET) yn gostwng yn y mwyafrif o'r awdurdodau a gafodd eu harolygu'r llynedd. Ond nid yw'r niferoedd yn gostwng yn ddigon cyflym mewn ychydig o'r awdurdodau.

Figur 3.22: Niferoedd yr awdurdodau lleol a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth - Cymorth i wella ysgolion

Mae'r gwasanaethau gwella ysgolion yn cynnig gwasanaethau cymorth, monitro, herio ac ymyrraeth i'r ysgolion er mwyn codi eu safonau a gwella'u gwaith arwain a rheoli.

Mae'r cymorth mae un awdurdod lleol yn ei gynnig i wella ysgolion yn rhagorol. Mae cymorth un awdurdod yn dda, cymorth pedwar yn ddigonol a chymorth un yn anfodddhaol.

Mae gan yr awdurdodau sy'n dda neu'n well wybodaeth fanwl am eu hysgolion, ac maen nhw'n herio'n gadarn ac yn ymyrryd yn effeithiol i dargedu gwelliannau yn y safonau, y ddarpariaeth a'r gwaith arwain. Pan fod angen ymyrryd, mae camau cynnar yr awdurdod yn arwain at wella pethau'n brydlon. Yn yr awdurdodau a gafodd eu barnu fel rhai da neu well, mae swyddogion

yn dal arweinwyr a rheolwyr yr ysgolion yn atebol. Maen nhw'n eu herio'n gadarn i gyflawni eu cyfrifoldebau.

Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau'n dadansoddi data ar berfformiad yn fanwl, gan adnabod achosion o danberfformio. Mae'r swyddogion yn gweithio hefyd i wella medrau ac i godi hyder y llywodraethwyr sy'n mynd ati i arfarnu data cyrhaeddiad y brif ffrwd ac yn herio perfformiad yr ysgolion. Ond nid yw'r swyddogion yn mynd ati'n ddigon da i gasglu a dadansoddi data ar allu pobl ifanc i ennill cymwysterau ffurfiol ac anffurfiol er mwyn cymharu deilliannau'r naill ddarparwr a'r llall.

Nid yw llawer o'r awdurdodau'n gwella perfformiad eu hysgolion yn ddigon cyflym nac yn ddigon trylwyr. Yn yr awdurdodau

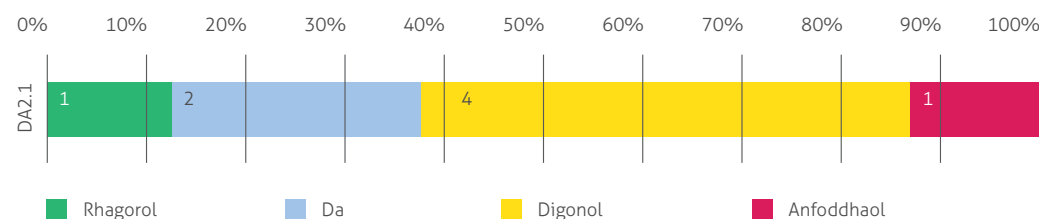
sydd heb fod yn well na digonol, nid yw'r gwasanaeth gwella ysgolion yn adnabod pob un o'r ysgolion sydd dan berygl o danberfformio. Canlyniad hyn yw nad yw swyddogion ychydig o'r awdurdodau'n gwybod am y problemau a ddaeth i'r amlwg yn ystod yr arolygiadau o'r ysgolion. Ychydig iawn yw'r awdurdodau sydd wedi defnyddio'u holl bwerau i roi sylw prydlon i achosion arwyddocaol o danberfformio.

Mae ansawdd gwaith swyddogion gwella ysgolion y mwyafrif o'r awdurdodau'n amrywio. Nid yw'r gwaith o reoli eu perfformiad yn ddigon trylwyr yn rhy aml. Nid yw'r uwch reolwyr a'r aelodau etholedig yn dal eu swyddogion yn atebol yn ddigon da.

Yn yr awdurdodau hynny sy'n ddigonol neu'n anfodddhaol, nid yw asesiadau'r athrawon ar ddiwedd pob un o'r cyfnodau allweddol yn cael eu safoni na'u cymedroli'n ddigon cywir i roi darlun clir o gyflawniadau'r disgyblion.

Cafodd yr holl awdurdodau eu cynnwys eleni mewn trefniadau i ddarparu gwasanaethau gwella ysgolion trwy bedwar consortiwm rhanbarthol.

Ffigur 3.23: Nifer y barnau a ddyfarnwyd yng Nghwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r cymorth ar gyfer gwella ysgolion (dangosydd ansawdd 2.1)?

Cymorth ar gyfer anghenion dysgu ychwanegol a chynhwysiant addysgol

Mae'r maes gwasanaeth yma'n cynnwys bodloni rheidrwydd statudol i ddarparu ar gyfer dysgwyr â gwahanol anghenion dysgu ychwanegol a chydlynu'r ddarpariaeth ar eu cyfer.

Mae gwasanaethau anghenion dysgu ychwanegol chwech o'r awdurdodau'n dda, ond digonol yn unig yw gwasanaethau dau awdurdod arall.

Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau'n paratoi'n dda cyn y diwygiadau statudol i faes anghenion addysgol arbennig. Maen nhw'n datblygu gwahanol ffyrdd o ddarparu a rheoli'r cymorth. Er enghraifft, mae pob awdurdod wrthi'n treialu cynlluniau datblygu unigol er mwyn cyfuno gwaith cynllunio'r gwahanol asiantaethau ac i fonitro'r cymorth sydd ar gael i bob dysgwr. Mae'r arwyddion cynnar yn awgrymu bod y

gwaith yma'n effeithiol ac yn llwyddo i hybu cyflawniadau'r dysgwyr.

Mae'r rhan fwyaf o awdurdod wedi pennu meini prawf y broses o gynnig cymorth ychwanegol, ac o'i dynnu'n ôl. Mae'r ysgolion a'r rhieni'n deall y meini prawf yma'n dda. Mae ychydig o'r awdurdodau'n cyfyngu yn ôl y galw ar yr amser sydd ar gael i gymorth ychwanegol. Drwy wneud hynny, mae'n bosibl cynnig cymorth sy'n hyblyg ac yn gost-effeithiol, gan dargedu'r adnoddau at y meysydd lle mae'r angen pennaf. Ond mae gormod o ysgolion yn gofyn am gymorth ychwanegol am fod diffyg hyder yno o hyd i dderbyn cyfrifoldeb dros y disgyblion yma.

Mae llawer o'r awdurdodau'n ail-drefnu pethau er mwyn gwella'r cydweithio rhwng eu gwasanaethau anghenion ychwanegol, y gwasanaeth gwella ysgolion a'r partneriaid

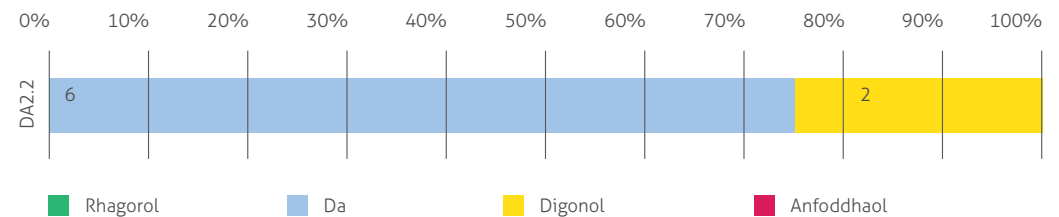
eraill. Yn y chwe awdurdod a gafodd eu barnu fel rhai da, mae'r cydweithio yma sydd ar waith yn helpu'r gwasanaethau i ddefnyddio'u harbenigedd yn well wrth gynllunio a monitro deilliannau'r dysgwyr, ac wrth dargedu'r adnoddau at y dysgwyr hynny â'r angen pennaf. Ond nid oes trosolwg strategol da yn y ddau awdurdod sydd heb fod yn well na digonol. Nid ydyn nhw'n gwybod i ba raddau mae eu gwasanaethau cymorth yn effeithiol, nac yn deall eu heffaith. Nid ydyn nhw'n gwybod i ba raddau mae pob un o'r dysgwyr yn dod yn eu blaenau, nac a yw'r ddarpariaeth yn cynnig y gwerth gorau am arian.

Yn yr ychydig o awdurdodau sy'n cynnig hyfforddiant a chymorth effeithiol, maen nhw'n llwyddo i ddatblygu gallu'r ysgolion i gynnig darpariaeth i'r disgyblion yn ôl eu hanghenion, heb ofyn am ragor o adnoddau.

Mae rhai o'r gwasanaethau arbenigol, fel y rheini ym meysydd awtistiaeth, dyslecsia a lleferydd ac iaith, yn mynd ati i asesu'n ofalus i ba raddau mae eu hyfforddiant a'u darpariaeth yn effeithiol. Maen nhw'n rhoi darlun clir o'u dulliau o wella deilliannau'r disgyblion. Ond, ar y cyfan, nid yw'r dulliau o asesu effaith yr hyfforddiant wedi cael eu datblygu'n dda.

Yn yr awdurdodau a gafodd eu barnu fel rhai sy'n cynnig cymorth anghenion dysgu ychwanegol da, mae anghenion y dysgwyr yn cael eu hadnabod yn gynnar. Mae hyn yn galluogi'r staff i gynllunio sut i'w helpu i drosglwyddo'n llwyddiannus o'r naill gyfnod yn eu haddysg i'r nesaf.

Figur 3.24: Nifer y barnau a ddyfarnwyd yng Nghwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r cymorth ar gyfer anghenion dysgu ychwanegol a chynhwysiant cymdeithasol (dangosydd ansawdd 2.2)?

Hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol a lles

Mae'r maes hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol a lles yn cynnwys gwasanaethau sy'n: hyrwyddo presenoldeb da; atal disgyblion rhag cael eu gwahardd o'r ysgol; cynorthwyo grwpiau o ddysgwyr sy'n agored i niwed; a gwasanaethau sy'n cynnig y mathau priodol o arweiniad a chynghor i bobl ifanc. Mae hefyd yn cynnwys y trefniadau i gadw pob dysgwr yn ddiogel.

O'r wyth o awdurdodau a gafodd eu harolygu, mae tri'n dda ac mae pump yn ddigonol yng nghyswllt ansawdd eu gwasanaeth cynhwysiant cymdeithasol a lles.

Mae'r awdurdodau at ei gilydd wedi rhoi strategaethau a phrosiectau priodol ar waith i helpu grwpiau sy'n agored i niwed i gael eu cynnwys. Ond nid yw'r mwyafrif o'r awdurdodau'n arfarnu'r mentrau yma'n ddigon effeithiol i sicrhau rhagor o welliannau er lles y dysgwyr. Yn benodol, nid yw effeithiau strategaethau gwella presenoldeb hanner o'r awdurdodau a gafodd eu harolygu wedi dod yn amlwg eto.

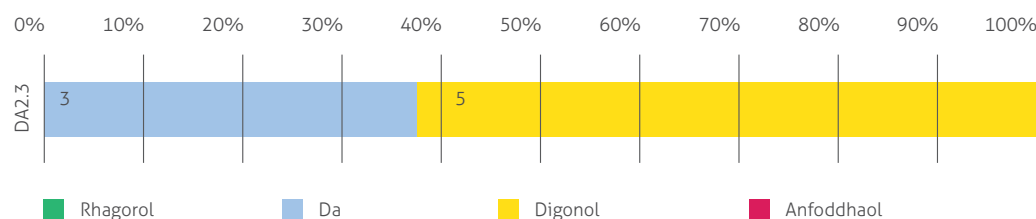
Mae cymorth presenoldeb ar ei orau pan fo'r swyddogion yn gweithio'n agos gyda'r ysgolion a'r gwahanol bartneriaid fel bod pawb yn gyfrifol am wella perfformiad. Yn yr awdurdodau a gafodd eu barnu fel rhai da, mae cydweithredu effeithiol rhwng yartneriaid statudol a

gwirfoddol wedi arwain at sefydlu timau amlasiantaeth ac amlddisgyblaethol sy'n canolbwyntio ar anghenion y dysgwyr a'u teuluoedd. Mae gwneud hyn wedi arwain mewn ychydig o achosion at gydlynw'r cymorth a'r ymyrraeth yn well, gyda'r nod o ddiwallu'r anghenion cymdeithasol ac addysgol a gafodd eu pennu. Mae gweithredu fel hyn wedi gwella cyfraddau presenoldeb a safonau'r disgyblion penodol yn yr ysgolion uwchradd. Ond nid yw wedi effeithio'n gadarnhaol eto ar yr ysgolion cynradd.

Mae llawer o'r awdurdodau'n atgyfnerthu eu dulliau o gyflwyno strategaethau rheoli ymddygiad ac o gynorthwyo. Yn y tri awdurdod a gafodd eu barnu fel rhai da, mae'r trefniadau yma'n helpu'r ysgolion a staff gwahanol asiantaethau i weithio gyda'i gilydd i helpu teuluoedd i wella gallu'r plant a'r bobl ifanc i ddysgu. Mae'r awdurdodau yma'n canolbwyntio'u cymorth ar anghenion unigolion penodol drwy helpu eu teuluoedd i osod ffiniau ac amseroedd mynd i'r gwely sy'n gyson. Maen nhw'n eu helpu hefyd i ddeall pam mae presenoldeb da yn yr ysgol yn bwysig. Mae llawer o'r awdurdodau hefyd yn gwella'u dulliau o ddefnyddio data i gynllunio gwasanaethau. Mae lleiafrif o'r awdurdodau'n cofnodi gwaharddiadau'n fwy cyson, ac yn gweithio'n well i atal y rhai sydd mewn perygl o gael eu gwahardd. Yn sgil hynny, mae llai o geisiadau am gymorth pan fo ymyriadau wedi bod yn aneffeithiol.

Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yr arolygon ni eleni wedi rhoi trefniadau diogelu priodol ar waith. Mae trefniadau addas hefyd i drefnu archwiliadau'r swyddfa cofnodion troseddol o staff newydd a'r staff presennol, a hefyd i hyfforddi'r staff. Ond nid yw pob awdurdod lleol wedi mynd yn ddigon pell i sicrhau bod partneriaid sy'n gwneud gwaith ar y cyd neu waith wedi'i gomisiynu wedi gwneud yr archwiliadau priodol o'u staff. Mae swyddogion lleiafrif o'r awdurdodau lleol yn mynd ati'n rhy araf i roi gweithdrefnau priodol ar waith i ddiogelu'r dysgwyr, neu i fynd ar drywydd honiadau neu broblemau eraill a ddaeth i'r amlwg. Mae rhai awdurdodau wedi methu â chynnal archwiliadau'r swyddfa cofnodion troseddol a heb wirio geirdaon. Yn yr achosion yma, nid yw'r drefn yn glir, ac efallai nad yw'r prif aelodau o'r staff, y llywodraethwyr ac arweinwyr yr ysgolion wedi cael hyfforddiant ymlaen llaw.

Ffigur 3.25: Nifer y barnau a ddyfarnwyd yng Nghwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda mae cynhwysiant cymdeithasol a lles yn cael eu hyrwyddo (dangosydd ansawdd 2.3)?

Mynediad a lleoedd ysgol

Mae'r maes gwasanaeth yma'n cynnwys derbyn disgyblion i'r ysgolion, cynllunio lleoedd ysgol a mynediad at addysg y blynyddoedd cynnar a gwasanaethau cymorth ieuencid. O'r wyth o awdurdodau lleol a gafodd eu harolygu, mae tri'n dda, mae pedwar yn ddigonol ac mae un yn anfodddhaol.

Mae tua hanner o'r awdurdodau a gafodd eu harolygu'n gwneud cynnydd da ac yn llwyddo i leihau nifer y lleoedd dros ben yn yr ysgolion. Mae nifer y lleoedd dros ben yn yr awdurdodau eraill yn parhau'n uchel, nid oes llawer o gytuno ar y camau a ddylid eu cymryd, ac mae cynnydd yn rhy araf. Mae strategaethau i foderneiddio ysgolion yn cael eu dal yn ôl a'u rhwystro o achos diffyg

cefnogaeth yr aelodau etholedig. Hyd yn oed pan fo gwaith cynllunio wedi mynd yn ei flaen i gael gwared ar leoedd dros ben, anaml iawn y mae dadansoddiad llawn ar gael o fanteision cwtogi ar y lleoedd hynny.

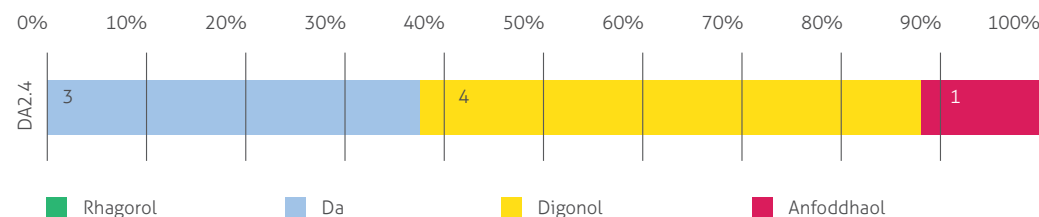
Mae gan yr awdurdodau a gafodd eu barnu fel rhai da ddigon o adnoddau a chyllid i gytuno ar gynlluniau ac i'w rhoi ar waith i wneud eu hysgolion yn addas i'w pwrpas. Mae cynlluniau awdurdodau eraill yn dibynnu ar sicrhau llawer o gyllid allanol, ac nid oes cynlluniau ariannol gan rai o'r awdurdodau. Mae'r posibilïadau, felly, o'u cyflawni'n brydlon yn ansicr.

Mae bron pob un o'r awdurdodau'n cynnig darpariaeth y blynyddoedd cynnar a darpariaeth chwarae sy'n ddigonol i ddiwallu'r galw. Mae ychydig o awdurdodau'n defnyddio lleoedd dros ben yn yr ysgolion cynradd yn dda i ddarparu lleoedd ar gyfer plant tair i bump oed.

Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau a gafodd eu harolygu'n cynnig dewis priodol o wasanaethau cymorth ieuencid. Ond mae cydlynu gwasanaethau cymorth ieuencid yn effeithiol yn dal yn her i'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol. Yn gyffredinol, mae'r partneriaid yn dod at ei gilydd i gytuno ar gynlluniau ond, yn ymarferol, maen nhw'n methu â chydlynu'r gwaith yma. Mae bylchau a dyblygu yn y ddarpariaeth sy'n golygu

gwerth gwael am arian. Ar ben hynny, nid oes gan y rhan fwyaf o'r awdurdodau ddarlun cyffredinol clir o ansawdd y gwasanaeth y mae pobl ifanc yn ei gael, nac o'r deilliannau. Canlyniad hyn yw nad yw'n glir i ba raddau mae'r deilliannau i blant a phobl ifanc yn cael eu gwella yn sgil gwaith y gwasanaeth ieuencid neu'r gwasanaethau cymorth ieuencid. Mae gwasanaeth ieuencid rhai o'r awdurdodau lleol yn cynorthwyo'r gwasanaethau cymorth ieuencid mwy cyffredinol, ac mae'r gwasanaeth ieuencid yn mynd ati'n dda i sicrhau ansawdd eu gwaith hefyd.

Figur 3.26: Nifer y barnau a ddyfarnwyd yng Nghwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda mae'r ddarpariaeth ar gyfer mynediad a lleoedd ysgol (dangosydd ansawdd 2.4)?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

O'r wyth o awdurdodau lleol a gafodd eu harolygu, mae gwaith arwain tri awdurdod yn dda, mae gwaith arwain pedwar awdurdod arall yn ddigonol, ac mae gwaith arwain un awdurdod yn anfodddhaol.

Pan fo'r gwaith arwain yn dda, mae'r awdurdodau'n gweithio'n agos gyda'u partneriaid strategol i roi eu gweledigaeth ar waith er mwyn gwella deilliannau'r dysgwyr. Mae cysylltiadau clir yn yr awdurdodau yma rhwng anghenion sydd wedi'u pennu a gwaith cynllunio strategol a gweithredol. Mae pwyslais cadarn hefyd ar ddeilliannau. Mae'r swyddogion yn fodlon gwneud penderfyniadau strategol anodd a chreu perthynas dryloyw a llwyddiannus gyda'u partneriaid pwysig a'r ysgolion.

Mae lleiafrif o'r awdurdodau yr oeddem wedi barnu eu bod yn dda neu'n rhagorol wedi cymryd camau priodol i resymoli'r broses gynllunio, ac maen nhw hefyd yn cysylltu amcanion strategol cyffredin ag amcanion eu prif bartneriaid. Ond mae camau hanner o leiaf o'r awdurdodau i gynnwys eu holl flaenoriaethau mewn un cynllun cydlynol yn rhy araf. Er gwaethaf gwaith cynllunio corfforaethol effeithiol cyfarwyddiaethau

tua hanner o'r awdurdodau, prin yw'r pwyslais ar wella deilliannau plant a phobl ifanc. Nid ydyn nhw'n deall yn glir chwaith sut mae gweithredu i sicrhau'r gwelliannau angenrheidiol.

Mae'r tri awdurdod, lle'r oeddem wedi barnu bod eu gwaith gwella ansawdd yn dda, wedi rhoi prosesau hunanarfarnu cynhwysfawr ar waith sydd wedi'u hen sefydlu. Maen nhw'n adnabod yn gywir y cryfderau a'r meysydd i'w gwella. Mae eu trefniadau rheoli perfformiad yn effeithiol ac yn cael eu defnyddio'n dda fel sail i waith cynllunio gwelliannau. Mae diwylliant o atebolrwydd yn y tri awdurdod, ac maen nhw'n dod yn eu blaenau'n dda wrth roi ar waith yr argymhellion o'r arolygiadau blaenorol.

Nid yw'r pum awdurdod nad oedd yn well na digonol, yn defnyddio hunanarfarnu'n gyson ym mhob un o'u gwasanaethau. Nid yw'r adroddiadau hunanarfarnu'n adnabod cynnydd anfodddhaol, ac nid oes proses drwyadl o ddadansoddi'n sail iddyn nhw. Mae'r adroddiadau'n aml yn methu gwneud llawer mwy na disgrifio ac nid ydyn nhw'n canolbwyntio'n ddigon manwl ar effeithiau'r gwasanaethau. Gan fod y swyddogion yn

methu â thynnu sylw at y materion yma yn eu hadroddiadau, nid yw'r aelodau etholedig yn dod i wybod am achosion o danberfformio. Canlyniad hyn yw nad yw'r aelodau etholedig yn gallu herio'r swyddogion yn iawn na'u dal yn atebol am berfformiad ysgolion a gwasanaethau.

Yn y tri awdurdod lle mae gweithio llwyddiannus mewn partneriaethau, mae'r partneriaid strategol yn pennu anghenion cyffredin ac maen nhw'n gweithio i geisio cyflawni deilliannau cyffredin. Mae'r partneriaid yn yr awdurdodau yma'n cytuno ar flaenoriaethau, yn cynllunio'n effeithiol ac yn dal ei gilydd yn atebol yn dda.

Yn y mwyafrif o'r awdurdodau, nid yw'r swyddogion yn arfarnu effaith partneriaethau ar y deilliannau i blant a phobl ifanc. Nid yw'r awdurdodau yma'n gwneud y defnydd gorau o'u hadnoddau a gwybodaeth arbenigol pawb i ennyn diddordeb y dysgwyr. Nid ydyn nhw'n mesur effaith cydweithredu nac yn asesu'r costau.

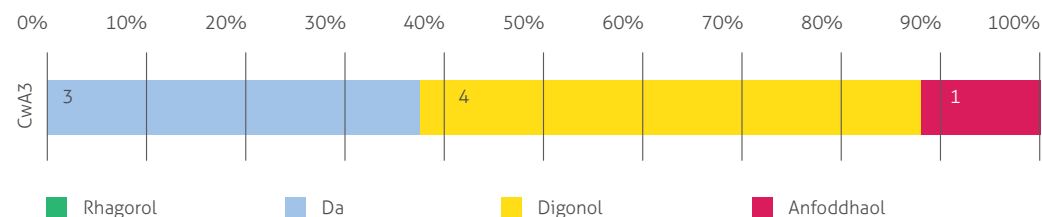
Yn y tri awdurdod lle'r oeddem o'r farn fod y gwaith arwain yn dda, mae cyswllt amlwg rhwng adnoddau a blaenoriaethau'r

cyngor. Yn yr awdurdodau yma hefyd, mae'r gwaith rheoli perfformiad cyffredinol yn effeithiol ac mae'r gwaith rheoli arian yn gadarn. Mae'r awdurdodau yma'n canolbwyntio ar wella gwerth am arian ac mae ganddyn nhw strategaethau ar waith i wella effeithiolrwydd cost eu gwasanaethau i'r ysgolion a'r gwasanaethau sy'n cael eu comisiynu'n allanol.

Yn y mwyafrif o'r awdurdodau lleol, mae'r swyddogion cyllid yn cynorthwyo'r ysgolion yn effeithiol, gan ofalu bod eu diffygion ariannol a'u gwargedion yn cael eu rheoli'n dda. Ond mae mwy a mwy o achosion i'w gweld o ddiffygion neu wargedion mawr yn casglu dros amser yn ysgolion tua un o bob tri o'r awdurdodau. Nid yw'r rhain yn cael sylw'n ddigon buan.

Mae tua hanner o'r awdurdodau'n cael trafferth cadw eu gwariant ar anghenion dysgu ychwanegol dan reolaeth. Nid yw'r un o'r awdurdodau a gafodd eu harolygu eleni'n gallu dangos adroddiad ar y gwerth am arian mae eu partneriaethau strategol yn ei roi. Nid ydyn nhw'n gallu dweud chwaith a yw'r cydweithredu'n gost effeithiol neu beidio.

Ffigur 3.27: Nifer yr awdurdodau lleol a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Sefydliadau addysg bellach

Roedd 20 o sefydliadau'n darparu cyrsiau addysg bellach a hyfforddiant yng Nghymru ym mis Ebrill 2012. Mae'r nifer ddau yn llai na'r llynedd ar ôl i Goleg y Barri a Choleg Glan Hafren a Choleg Menai a Choleg Llandrillo uno.

Yn 2011-2012, roedd 45,745 o ddysgwyr amser llawn yn y sefydliadau addysg bellach, sy'n nifer ychydig yn is na'r flwyddyn flaenorol. Roedd 117,655 o ddysgwyr rhan amser, sy'n ostyngiad o 5.2% ar y flwyddyn flaenorol. Roedd chwarter o'r holl ddysgwyr mewn sefydliadau addysg bellach yn 19 oed ac yn iau, tra bod 43% ohonyn nhw'n fyfyrwyr dan 25 oed. Mae'r canrannau yma'n debyg i rai'r flwyddyn flaenorol. Cofrestrodd niferoedd tebyg o fechgyn a merched ar gyrsiau amser llawn yn 2010-2011. Ond merched oedd 55% o'r myfyrwyr rhan amser a oedd wedi cofrestru yn 2010-2011.

Fel yn y blynyddoedd blaenorol, mae'r mwyafrif o'r dysgwyr yn cofrestru ar gyrsiau lefel 1 neu 2. Mae'r dysgwyr yma'n cyfrif am 60% o'r cyfanswm. Roedd rhyw 10% o'r dysgwyr wedi cofrestru ar lefel cyn mynediad neu lefel mynediad. Fel yn y blynyddoedd blaenorol, ar y cyrsiau iechyd, gwasanaethau cyhoeddus a gofal a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu yr oedd y nifer uchaf o ddysgwyr wedi cofrestru.

Perfformiad a rhagolygon

Aethom ati eleni i arolygu tri sefydliad addysg bellach. Mae un o'r rhain yn goleg a gafodd ei ffurfio drwy uno chwe choleg llai, ac mae'n un o'r colegau mwyaf yng Nghymru erbyn hyn. Coleg sydd newydd uno â choleg arall yw un arall. Mae'r trydydd coleg wrthi'n trafod uno â choleg cyfagos.

Mae perfformiad a rhagolygon gwella dau o'r sefydliadau a gafodd eu harolygu'n dda ar y cyfan. Mae safonau'r ddau sefydliad yma wedi dangos tuedd am i fyny dros y tair

blynedd diwethaf. Mae ansawdd yr addysgu'n dda yn y ddau, ac maen nhw'n cynnig arweiniad a chymorth da i'r dysgwyr. Digonol yw perfformiad presennol a rhagolygon gwella'r trydydd sefydliad. Nid yw'r sefydliad yma wedi buddsoddi digon mewn codi'r safonau mae'r dysgwyr yn eu cyflawni. Nid yw chwaith wedi gwella ansawdd yr addysgu, er ei fod yn buddsoddi'n dda mewn adeiladau ac adnoddau.

Gweithgarwch dilynol

Fe ofynnem i ddau sefydliad eleni am astudiaethau achos o arfer ragorol. Bydd angen gweithgarwch dilynol mewn un sefydliad lle'r oeddem o'r farn fod ei berfformiad presennol a'i ragolygon gwella'n ddigonol. Bydd yr arolygydd cyswllt yn monitro'i gynnydd.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

²SDR203/2012 – Addysg Bellach, Dysgu yn y Gwaith a Dysgu yn y Gymuned 2011/12 (dros dro), Llywodraeth Cymru <http://wales.gov.uk/topics/statistics/headlines/post16education2012/121127/?skip=1&lang=cy>

Deilliannau

Mae'r safonau mae dysgwyr dau o'r sefydliadau'n eu cyflawni'n dda, ac mae safonau'r dysgwyr yn y llall yn ddigonol. Yn y sefydliadau lle mae'r safonau'n dda, mae cyfraddau llwyddo'r dysgwyr o ran cwblhau ac ennill cymwysterau'n uwch na chyfraddau llwyddo'r colegau eraill yng Nghymru. Mae tuedd gyson am i fyny i'w gweld dros y tair blynedd diwethaf. Mae dysgwyr y ddau sefydliad yn cyflawni ar y lefel y byddai rhywun yn disgwyl iddyn nhw gyflawni, neu'n ddigon agos ati, o seilio'r rhagolygon ar eu cyrhaeddiad TGAU blaenorol yn yr ysgolion. Mae cyfraddau llwyddo'r trydydd sefydliad wedi cynyddu'n raddol dros y tair blynedd diwethaf. Ond, er bod cyfraddau cwblhau cyrsiau'n ddigonol ar y cyfan, maen nhw'n anfodhaol mewn rhai meysydd, gan gynnwys gwyddoniaeth a mathemateg, a hanes, athroniaeth a diwinyddiaeth.

Mae cyfraddau cyrhaeddiad y tri sefydliad yng Nghymhwyster Bagloriaeth Cymru'n dda ar y cyfan.

Mae dysgwyr o gefndiroedd economaidd-gymdeithasol o amddifadedd yn cyflawni'n dda yn y tri sefydliad, yn enwedig y rhai sy'n cael Lwfans Cynhaliaeth Addysg.

Mae dysgwyr y tri sefydliad yn gwneud cynnydd da neu ddigonol yn eu dosbarthiadau. Maen nhw'n cymryd rhan yn dda yng ngweithgareddau'r dosbarth ac mae eu medrau llafar yn dda. Mae'r rhan fwyaf o'r dysgwyr yn gwybod am eu gwendidau ac maen nhw'n gwneud cynnydd da wrth atalnodi a sillafu. Mae'r rhan fwyaf o'r dysgwyr yn defnyddio dewis da o wahanol fedrau darllen i gasglu gwybodaeth o destunau. Maen nhw'n gallu crynhoi'r prif bwyntiau a dod i gasgliadau o'u gwaith ymchwil.

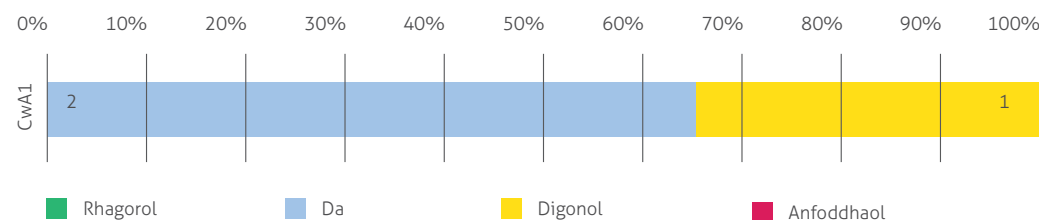
Mae nifer bach o ddysgwyr y tri sefydliad yn defnyddio Cymraeg yn dda yn eu rhaglenni, fel Bagloriaeth Cymru, a rhaglenni gofal a gofalu am gwsmeriaid.

Mae safonau lles y tri sefydliad yn dda. Mae'r dysgwyr yn dweud eu bod yn teimlo'n ddiogel ac yn esmwyth yn y coleg, ac maen nhw'n dweud pethau cadarnhaol am eu cynnydd. Maen nhw'n cymryd rhan yn dda yn y gwahanol weithgareddau ychwanegol sydd ar gael yn y coleg, gan gynnwys cynghorau myfyrwyr, digwyddiadau elusennol a chwaraeon. Yn un o'r sefydliadau, mae ymddygiad yn y dosbarth ac o amgylch y coleg yn dda iawn. Ond mewn un sefydliad, mae ymddygiad lleiafrif o'r dysgwyr yn y dosbarth weithiau'n eu rhwystro nhw a dysgwyr eraill rhag gwneud cynnydd yn eu hastudiaethau.

“

“Yn y sefydliadau lle mae'r safonau'n dda, mae cyfraddau llwyddo'r dysgwyr o ran cwblhau ac ennill cymwysterau'n uwch na chyfraddau llwyddo'r colegau eraill yng Nghymru.”

Ffigur 3.28: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Mae darpariaeth dau o'r sefydliadau a gafodd eu harolygu'n dda ar y cyfan, ac mae darpariaeth y trydydd yn ddigonol. Mae pob un o'r tri sefydliad yn darparu dewis eang o gyrsiau galwedigaethol ac academiaidd sy'n diwallu anghenion y dysgwyr, cyflogwyr a'r gymuned yn dda. Mae'r tri sefydliad yn cynllunio i gwricwlwm yn ofalus ac mae'r tri'n cynnig llwybrau dilyniant da i'r dysgwyr. Mae'r tri'n cynnig Cymhwyster Bagloriaeth Cymru a dewis eang o bynciau Safon Uwch, yn bennaf i fyfyrwyr rhwng 16 ac 19 oed.

Mae dysgwyr y tri sefydliad yn cael asesiad cychwynnol i bennu eu lefel ym meysydd llythrennedd a rhifedd. Mae'r dysgwyr y mae lefel eu gallu'n is yn cael asesiad diagnostig ychwanegol er mwyn asesu a oes anghenion cymorth dysgu ychwanegol ganddyn nhw. Mae athrawon un sefydliad yn defnyddio'r wybodaeth yma'n dda, gan lunio strategaethau i helpu'r dysgwyr i wella'u medrau llythrennedd. Ond nid yw hyn yn cael ei gymhwyso'n gyson drwyddi draw yn y ddau sefydliad arall. Mae athrawon dau o'r sefydliadau'n ymgorffori medrau hanfodol yn dda yn rhaglenni'r dysgwyr. Nid yw un sefydliad yn cynnig digon o gyfleoedd i'r dysgwyr i ddilyn cymwysterau lefel uwch, ac mae hyn yn atal datblygiad eu medrau llythrennedd ar lefel uwch. Er bod y tri

sefydliad yn hybu defnyddio'r Gymraeg, mae'r ddarpariaeth wedi'i chyfyngu i Gymraeg yn y gweithle a nifer bach o unedau ar y cyrsiau gofal a gofalu am gwsmeriaid.

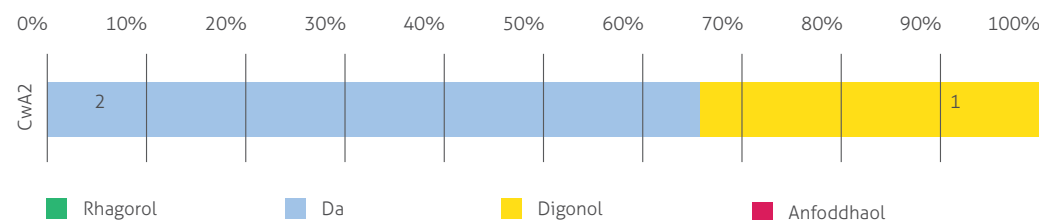
Mae dysgwyr y tri sefydliad yn cael cyfleoedd da i ddysgu am ddatblygiad cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang. Mae amrywiaeth a dinasyddiaeth fyd-eang wedi'u cynnwys ym mhob un o raglenni tiwtorial un sefydliad.

Mae ansawdd gwaith addysgu dau o'r sefydliadau'n dda gan amlaf, ac mae'n ddigonol gan amlaf yn y llall. Yn yr achosion o addysgu da, mae'r athrawon yn cynllunio'u sesiynau'n effeithiol, yn defnyddio dewis eang o strategaethau addysgu i ennyn a chynnal diddordeb y dysgwyr ac maen nhw'n addasu gweithgareddau'n dda i gyfateb i alluoedd y dysgwyr. Mae'r athrawon yn cyflwyno gwersi ar gyflymder da ac yn caniatáu digon o amser i wneud y gweithgareddau. Maen nhw'n herio'r dysgwyr i gyflawni'n dda. Yn yr achosion o addysgu sy'n ddigonol yn unig, nid yw'r athrawon yn defnyddio dewis ddigon eang o dechnegau holi i wirio dealltwriaeth y dysgwyr. Nid ydyn nhw chwaith yn rheoli ymddygiad y dysgwyr yn ddigon effeithiol.

Mae'r tri sefydliad wedi rhoi trefniadau da ar waith i roi cymorth, gofal ac arweiniad i'r dysgwyr. Mae'r dysgwyr yn gwybod pa wasanaethau sydd ar gael ar eu cyfer ac yn gwybod sut i'w cael. Mae'r sefydliadau yma'n hyrwyddo iechyd a lles y dysgwyr yn dda.

Mae pob un o'r tri sefydliad wedi rhoi polisiau a gweithdrefnau priodol ar waith i ddiogelu'r dysgwyr. Maen nhw'n cynnig manau dysgu a manau cymdeithasol deniadol, dymunol a modern ac mae pob dysgwr yn gallu mynd iddyn nhw. Ond mae gan y tri sefydliad nifer bach o fannau addysgu sydd mewn cyflwr gwael ac nid ydyn nhw'n cyfateb i safonau uchel y rhan fwyaf o weddill yr adeiladau. Mae adnoddau da yn y rhan fwyaf o'r ystafelloedd dosbarth ac maen nhw'n cynnwys offer technoleg gwybodaeth a chyfathrebu priodol.

Ffigur 3.29: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae gwaith arwain a rheoli dau o'r sefydliadau y gwnaethon ni eu harolygu'n dda. Mae'r prifathrawon a'r uwch reolwyr yn gweithio'n dda gyda'i gilydd, gan osod a chyflawni blaenoriaethau strategol clir. Mae rheolwyr a staff y ddau sefydliad yma'n cyfathrebu'n dda neu'n dda iawn â'i gilydd. Maen nhw'n gweithio gyda'i gilydd i gyflawni'r deilliannau gorau posibl yn y safonau ac o ran ymddygiad. Nid yw arweinwyr a rheolwyr un o'r sefydliadau wedi gwneud digon i wella ansawdd yr addysgu a'r safonau mae'r dysgwyr yn eu cyflawni. Nid ydyn nhw'n defnyddio data cymaryddion cenedlaethol yn dda i osod meincnod eu perfformiad er mwyn ei gymharu â pherfformiad colegau eraill Cymru.

Mae llywodraethwyr un o'r sefydliadau'n gwneud eu gwaith yn effeithlon ac yn

economaidd. Mae ganddyn nhw drefniadau pendant ar gyfer asesu eu heffeithiolrwydd eu hunain. Mae llywodraethwyr coleg arall wedi cynorthwyo a herio'r rheolwyr yn gadarn yn ystod y broses uno. Mae llywodraethwyr y trydydd sefydliad yn cynorthwyo'r rheolwyr yn dda, ond nid ydyn nhw'n herio perfformiad digon.

Mae trefniadau gwella ansawdd dau o'r sefydliadau'n dda. Mae hunanasesu blynyddol yn rhan annatod o waith cynllunio strategol y sefydliadau yma. Mae pob aelod o'r staff yn cyfrannu'n dda at y broses hunanasesu drwy adolygu'r cyrsiau a'r cyfadrannau. Mae'r sefydliadau yma'n defnyddio adolygiadau mewnol o feysydd rhaglenni'n dda, gan adnabod y meysydd sydd angen eu gwella. Pan fo'r trefniadau'n ddigonol yn unig, nid yw'r rheolwyr yn defnyddio data'n ddigon aml i gymharu

perfformiad eu coleg â pherfformiad colegau eraill Cymru.

Mae gwaith partneriaeth y tri sefydliad yn amrywio. Maen nhw'n datblygu rhai partneriaethau effeithiol gydag awdurdodau lleol, ysgolion, cyflogwyr a'u cymunedau. Ond araf yw cyflymder y cynnydd o hyd o ran trawsnewid y ddarpariaeth ôl-16. Un o effeithiau hyn yw diffyg cynnydd mewn rhai partneriaethau.

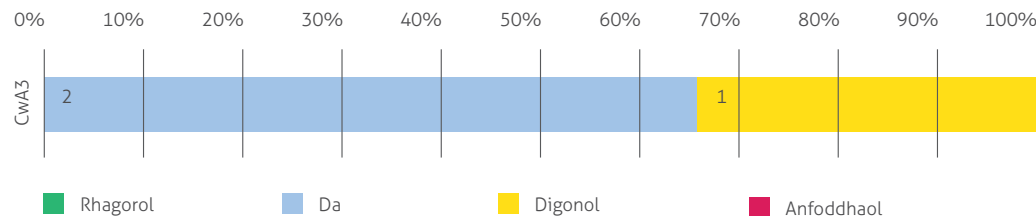
Mae dau o'r sefydliadau'n rheoli eu hadnoddau'n dda, ac mae gwaith rheoli adnoddau'r trydydd yn ddigonol. Mae'r tri'n rheoli eu hadnoddau ariannol yn dda, gan wella'r amgylchedd dysgu a'r adnoddau sydd ar gael i'r dysgwyr. Ond nid yw un o'r colegau wedi rhoi digon o flaenoriaeth i ddefnyddio'i adnoddau i wella'r addysgu ac i godi safonau.

Coleg yn datblygu partneriaeth Cymru-Affrica

Mae'r bartneriaeth sy'n datblygu rhwng **Coleg Gŵyr Abertawe** ac Ysgol Gynradd Madungu yn Kenya wedi gwella datblygiad addysgol, cymdeithasol a deallusol myfyrwyr y ddau sefydliad.

I gael mwy o wybodaeth am hyn, cliciwch ar yr **astudiaeth achos**.

Figur 3.30: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Dysgu yn y gwaith

Yn 2011-2012, roedd 53,355 o ddysgwyr yn dilyn rhaglenni dysgu yn y gwaith. O'r dysgwyr yma, roedd 15,570 yn gwneud prentisiaethau, roedd 18,855 yn gwneud prentisiaethau sylfaen, roedd 2,835 yn gwneud adeiladu sgiliau, roedd 11,475 yn gwneud hyffordddeaethau a chamau at waith, ac roedd 4,440 yn dilyn rhaglenni eraill.

Perfformiad a rhagolygon

Fe arolygon ni bump o ddarparwyr dysgu yn y gwaith eleni. Mae perfformiad tri o'r darparwyr yn dda, mae perfformiad un yn ddigonol a pherfformiad un darparwr yn annigonol. Mae rhagolygon gwella un o'r darparwyr yn rhagorol, mae rhagolygon tri'n dda a rhagolygon gwella un yn ddigonol.

Mae dysgwyr y darparwyr yr oeddem wedi barnu eu bod yn dda'n cwblhau eu hyfforddiant ar gyfraddau sy'n uwch na'r cymaryddion cenedlaethol. Mae'r uwch reolwyr yn gosod ac yn monitro targedau strategol clir ar gyfer safonau a gwelliant y dysgwyr. Mae'r darparwyr yma wedi sefydlu diwylliant a hanes o wella'n gyson. Ond mae dysgwyr y darparwr lle gwelon ni berfformiad anfodddhaol yn cwblhau eu hyfforddiant ar gyfraddau sy'n is o lawer na'r cymaryddion cenedlaethol. Nid yw'r uwch reolwyr wedi mynd ati i ddatblygu strategaethau clir na chynlluniau ar gyfer gwella.

Gweithgarwch dilynol

Mae angen gweithgarwch dilynol ar ddau o'r darparwyr dysgu yn y gwaith. Byddwn yn ail-arolygu un darparwr, a bydd Estyn yn adolygu cynnydd yr ail ddarparwr tua 18 mis ar ôl dyddiad ei arolygiad.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

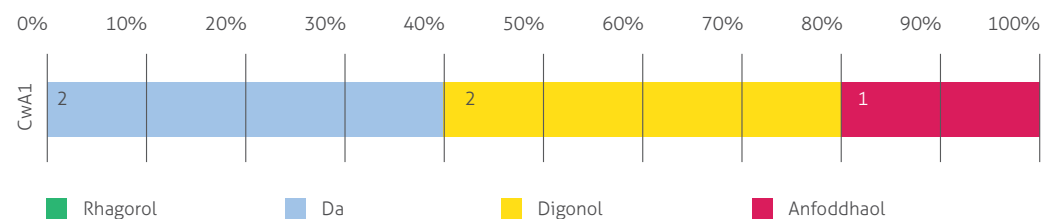
Barnodd yr arolygwyr bod safonau dau o'r darparwyr yn dda, bod safonau dau ddarparwr yn ddigonol a bod safonau un darparwr yn annigonol.

Mae dysgwyr y ddau ddarparwr lle'r oedd y safonau'n dda'n cwblhau eu hyfforddiant cyn pen y cyfnod o amser sydd ar gael, ac maen nhw'n gwneud cynnydd da. Mae'n amlwg eu bod yn gymwys yn yr agweddau ymarferol ar eu hyfforddiant, ac mae eu gwybodaeth ddamcaniaethol sylfaenol yn sicr. Mae'r dysgwyr yn cwblhau eu fframweithiau'n gynt na'r cyfartaledd ar gyfer y sector. Mae'r dysgwyr yn y darparwyr lle'r oedd y safonau'n ddigonol yn unig neu'n anfodddhaol yn gwneud cynnydd araf. Maen nhw'n cymryd mwy o amser na'r cyfartaledd ar gyfer y sector i gwblhau eu fframweithiau. Nid oes digon o ddysgwyr yn datblygu medrau ymarferol ar lefel uwch a gwybodaeth ddamcaniaethol dda.

Nid yw medrau llythrennedd neu rifedd y mwyafrif o'r dysgwyr yn datblygu neu'n gwella'n ddigon da yn ystod eu hyfforddiant. Nid yw eu medrau ysgrifennu'n datblygu'n effeithiol chwaith. Nid oes digon o ddysgwyr yn dod i ddeall pwysigrwydd datblygiad cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang yn dda, ac nid ydyn nhw chwaith yn deall pwysigrwydd iaith a diwylliant Cymru'n dda.

Mae hunanhyder a hunan-barch y mwyafrif o'r dysgwyr yn gwella yn ystod eu hyfforddiant. Mae llawer o'r dysgwyr yn mwynhau eu hyfforddiant, ac maen nhw'n aelodau gwerthfawr o staff y cyflogwr. Mae presenoldeb yn y gwaith ac i ffwrdd o'r gwaith yn dda ar y cyfan yn y mwyafrif o'r darparwyr.

Figur 3.31: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Mae tri o'r darparwyr hyfforddiant yn cynnig dewis addas o feysydd dysgu ar y lefelau priodol ar ffurf rhaglenni. Maen nhw'n cynnig cyfleoedd da i'r dysgwyr i symud ymlaen at gam nesaf yr hyfforddiant. Ond anaml y mae'r rhaglenni'n diwallu anghenion y dysgwyr yn llawn gan nad ydyn nhw'n datblygu eu medrau llythrennedd a rhifedd yn ddigon da. At ei gilydd, nid yw'r darparwyr yn gwneud digon i ddatblygu medrau llythrennedd y dysgwyr. Nid yw'r hyfforddwyr a'r aseswyr yn defnyddio cynlluniau dysgu unigol yn ddigon da i helpu'r dysgwyr i ddeall i ba raddau maen nhw'n dod yn eu blaenau, nac i ddeall sut y gallan nhw wella'u medrau llythrennedd. Nid oes digon o ddygwyr yn elwa ar gael adborth adeiladol ysgrifenedig a fydd yn eu galluogi i wella'u perfformiad yn y dyfodol.

Nid yw'r aseswyr a'r hyfforddwyr yn gwneud digon i ddatblygu medrau rhifedd y dysgwyr. Nid ydyn nhw'n ymgorffori tasgau rhifedd yn effeithiol yn yr hyfforddiant a'r tasgau asesu. Nid yw'r tasgau rhifedd yn cael eu cysylltu chwaith â medrau gwaith neu fedrau bywyd. Nid yw'r aseswyr yn rhoi adborth llafar nac ysgrifenedig clir i'r dysgwyr ar eu perfformiad a'u cynnydd.

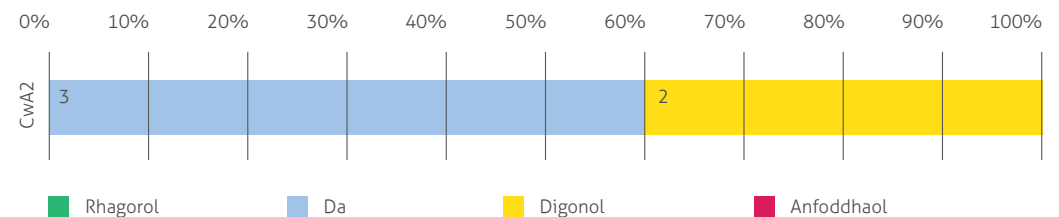
Ar y cyfan mae ansawdd yr hyfforddi, yr addysgu a'r asesu'n gyffredinol dda ym mhrif faes dysgu tri o'r darparwyr a gafodd eu harolygu. Dim ond digonol yw ansawdd gwaith dau ddarparwr. Mae'r gweithgareddau yn y sesiynau da wedi cael eu trefnu'n dda i ddiwallu anghenion y dysgwyr. Mae'r asesiadau yn y swydd wedi cael eu cynllunio'n dda. Mae'r aseswyr yn cadw cofnodion manwl o gynnydd eu dysgwyr, ac maen nhw'n gosod targedau heriol ar gyfer cwblhau gwaith ymarferol ac ysgrifenedig. Ond nid yw'r aseswyr a'r hyfforddwyr yn cynllunio'r gwaith asesu yn y swydd ac i ffwrdd o'r swydd yn gyson ac yn ddigon da. Nid yw'r aseswyr a'r hyfforddwyr yn herio pob un o'r dysgwyr yn effeithiol, er mwyn codi safon eu medrau ymarferol a'u gwaith theori.

Nid yw'r mwyafrif o'r darparwyr yn gwneud digon i annog y dysgwyr sy'n Gymry Cymraeg i wneud eu hyfforddiant ac i gael eu hasesu drwy gyfrwng y Gymraeg. Nid yw'r mwyafrif o'r darparwyr wedi ymgorffori diwylliant Cymru'n ddigon trwyadl yn eu rhaglenni hyfforddi.

At ei gilydd mae'r darparwyr wedi rhoi trefniadau da ar waith i gynnig gofal, arweiniad a chymorth i'r dysgwyr. Mae pob un o'r darparwyr yn hyrwyddo cydraddoldeb a pharch at amrywiaeth yn dda. Mae pob un o'r darparwyr wedi llunio polisiau a gweithdrefnau diogelu priodol.

Mae amgylchedd dysgu un darparwr yn rhagorol, mae amgylchedd dysgu dau ddarparwr yn dda, a digonol yw amgylchedd dysgu un darparwr. Ond mae adeiladau ac adnoddau un darparwr yn anfodddhaol, sy'n atal cynnydd y dysgwyr. Mae llawer o'r dysgwyr yn gweithio mewn mannau gweithio dymunol, ac mae dewis helaeth o adnoddau ar gael ar eu cyfer wrth wneud eu gwaith ac i ffwrdd o'r gwaith.

Ffigur 3.32: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae ansawdd y gwaith arwain a rheoli'n amrywio'n fawr. Mae uwch reolwyr y darparwyr yr oeddem o'r farn eu bod yn dda neu'n well, yn gosod blaenoriaethau a thargedau strategol clir ar gyfer safonau a gwelliant y dysgwyr. Ond nid yw arweinwyr a rheolwyr y ddau ddarparwr y mae eu gwaith rheoli'n ddigonol ar y gorau, yn hyrwyddo gweithdrefnau hunanasesu cadarn sy'n gallu adnabod yn glir y diffygion a'r camau gwella.

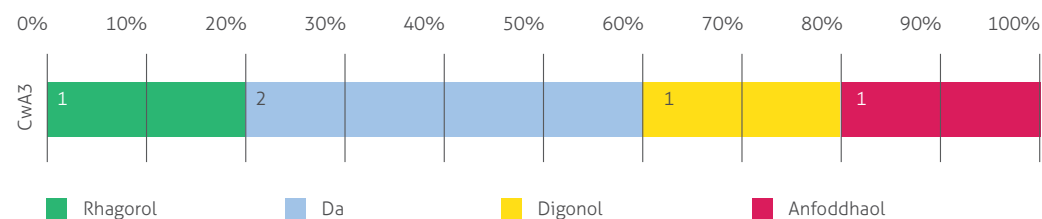
Yn gyffredinol, mae ansawdd y gwaith mewn partneriaeth gydag isgontractwyr a phartneriaid allweddol yn peri pryder. Nid yw'r mwyafrif o'r darparwyr sy'n arwain a'u hisgontractwyr yn gweithio'n ddigon da gyda'i gilydd bob tro gyda'r nod o wella safonau ac ansawdd yr hyfforddi a'r asesu. Maen nhw'n tueddu i beidio â rhoi blaenoriaeth i anghenion y dysgwyr.

Mae'r darparwyr yr oeddem wedi barnu eu bod yn dda neu'n rhagorol yn defnyddio dewis da o ddulliau sicrhau ansawdd a systemau gwybodaeth reoli i fonitro pob agwedd ar eu perfformiad eu hunain a pherfformiad eu hisgontractwyr. Ond nid yw'r mwyafrif o'r darparwyr sy'n arwain wedi rhoi systemau cadarn ar waith i arfarnu a monitro pob agwedd ar waith eu hisgontractwyr. Nid yw uwch reolwyr y darparwyr sydd heb fod yn well na digonol wedi creu strategaethau a gweithdrefnau clir i ofalu bob pob dysgwr yn cael yr hyfforddiant gorau. Nid yw'r darparwyr yma'n adnabod arfer dda ac yn trosglwyddo'r wybodaeth i bob un o'r isgontractwyr. Mae'r dulliau cyfathrebu rhwng y darparwyr sy'n arwain a'r isgontractwyr yn amrywio gormod. Mae'r darparwyr da neu'r rhai sy'n rhagori ar hynny'n cynnal cyfarfodydd ffurfiol ac anffurfiol yn rheolaidd gyda'r isgontractwyr. Maen nhw'n cadw cofnodion clir o gyfarfodydd a'r camau gweithredu sy'n dilyn. Ond yn yr un darparwr lle mae'r gweithio mewn partneriaethau'n wan, nid yw pob un o'r isgontractwyr yn mynd i gyfarfodydd yn

rheolaidd nac yn cyfathrebu'n gyson. Mae'r deilliannau isgontractwyr drwyddi draw'n anghyson.

Mae trefniadau rheoli adnoddau un o'r darparwyr yn rhagorol ac mae trefniadau dau'n dda. Digonol yw trefniadau un darparwr, ac mae trefniadau rheoli darparwr arall yn anfodddhaol. Yn y ddau ddarparwr y mae eu trefniadau rheoli adnoddau'n dda neu'n well, mae'r rheolwyr yn gofalu bod y dysgwyr yn cael cyfle i ddefnyddio'r adnoddau gorau wrth wneud eu gwaith ac i ffwrdd o'r gwaith. Mae'r mwyafrif o'r darparwyr yn cynorthwyo'r staff yn dda gan gynnig rhaglenni datblygu proffesiynol cynhwysfawr. Ond nid yw'r ddau ddarparwr sy'n cynnig gwerth am arian nad yw'n well na digonol, yn defnyddio adnoddau'n ddigon da fel bod deilliannau'r dysgwyr yn gwella.

Figur 3.33: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Dysgu oedolion yn y gymuned

Mae 16 o bartneriaethau dysgu oedolion yn y gymuned yng Nghymru. Mae'r partneriaethau yma'n cynnwys nifer o wahanol ddarparwyr yn ardaloedd yr awdurdodau lleol. Yn eu plith mae colegau addysg bellach, yr awdurdod lleol ei hun, canolfannau iaith Gymraeg, Cymdeithas Addysg y Gweithwyr, y Cyngor Gwirfoddol Sirol a chyrff gwirfoddol lleol.

Mae tri sefydliad addysg bellach hefyd yn darparu hyfforddiant dysgu oedolion yn y gymuned. Y sefydliadau yma yw Cymdeithas Addysg y Gweithwyr De Cymru, Cymdeithas Addysg y Gweithwyr Gogledd Cymru Coleg Harlech, a Choleg Cymunedol YMCA Cymru.

Perfformiad a rhagolygon

Aethom ati eleni i arolygu tair o bartneriaethau dysgu oedolion yn y gymuned. Mae perfformiad un bartneriaeth yn dda ar sail y lefel dda o gynllunio strategol sydd ganddi. Mae'r bartneriaeth wedi gwneud trefniadau da hefyd i sicrhau ansawdd ac i gynllunio ar gyfer gwella. Canlyniad hyn yw bod y dysgwyr yn cyflawni safonau da. Anfodddhaol yw perfformiad y ddwy bartneriaeth arall. Nid yw'r partneriaid wedi mynd ati'n ddigon da i gynllunio er mwyn cynnig arweiniad a chyfeiriad yn y dasg o reoli dysgu oedolion, ac i wneud yn siŵr bod y ddarpariaeth yn diwallu anghenion y gymuned.

Mae rhagolygon gwella un bartneriaeth yn rhagorol. Mae ei phartneriaid yn gweithio'n dda iawn gyda'i gilydd i geisio gwella'r safonau mae'r dysgwyr yn eu cyflawni a gwella

ansawdd yr addysgu a'r asesu. Digonol yw rhagolygon gwella'r ddwy bartneriaeth arall. Mae un bartneriaeth wedi gwella'n araf, ac nid yw llall wedi rhoi cynlluniau strategol ar waith yn llawn.

Mae'r gwahanol bartneriaethau'n cynnig gwahanol gyrsiau i oedolion ond mae pob un yn cynnig addysg sylfaenol oedolion, Saesneg i siaradwyr ieithoedd eraill (SSIE) a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu.

Gweithgarwch dilynol

Mae angen gweithgarwch dilynol mewn dwy o'r partneriaethau dysgu oedolion yn y gymuned. Mae eu perfformiad presennol yn anfodddhaol.

Roedd angen gweithgarwch dilynol mewn dwy o'r partneriaethau dysgu oedolion yn y gymuned y llynedd. Dim ond safonau digonol neu safonau anfodddhaol mae dysgwyr tair o'r pedair partneriaeth sydd angen gweithgarwch dilynol yn eu cyflawni. Mae gwaith arwain tair o'r partneriaethau yma'n ddigonol yn unig neu'n anfodddhaol. Ac mae trefniadau gwella ansawdd y pedair partneriaeth yn ddigonol neu'n anfodddhaol.

I ddarllen mwy am weithgareddau dilynol, cliciwch ar y teitl 'Gweithgarwch dilynol'.

Deilliannau

Mae safonau un o'r partneriaethau yr arolygon ni eleni'n dda. Digonol yw safonau un arall, ac mae safonau'r drydedd bartneriaeth yn anfoddfaol.

Mae dysgwyr o wahanol gefndiroedd a galluoedd yn un o'r partneriaethau, ac maen nhw'n cyflawni safonau da yn eu gwaith. Er bod eu medrau sylfaenol yn wan, mae llawer o'r dysgwyr yn llwyddo i wella'u medrau llythrennedd a rhifedd. Mae llawer o'r dysgwyr yn cyflawni safonau da yn eu dosbarthiadau ac yn sicrhau deilliannau sy'n rhagori ar y cyfartaledd cenedlaethol neu'n ddigon agos ato.

Araf yw cynnydd y dysgwyr yn y ddwy bartneriaeth lle'r oedd eu safonau'n anfoddfaol neu heb fod yn well na digonol. Roedd hyn yn arbennig o wir yn y dosbarthiadau addysg sylfaenol oedolion a Saesneg i siaradwyr ieithoedd eraill. Mae'r dysgwyr yn aml yn gweithio ar lefelau sy'n is na'u gallu, ac nid yw eu tiwtoriaid yn eu herio er mwyn sicrhau eu bod yn symud yn gyflym i'r cam nesaf yn eu dysgu. Nid yw'r dysgwyr yma'n defnyddio cynlluniau dysgu unigol yn ddigon da i allu gosod targedau penodol sy'n mesur eu cynnydd. Mae'r gyfradd y mae'r dysgwyr yma'n cyflawni deilliannau

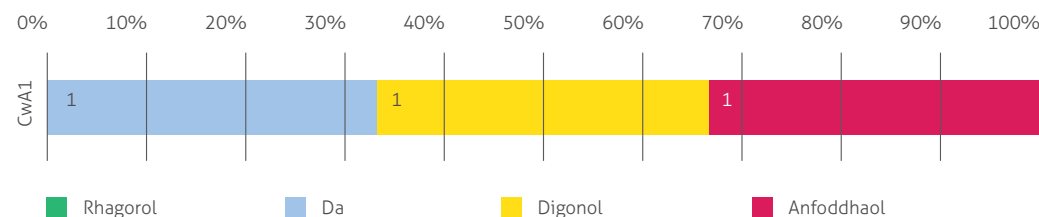
llwyddiannus o'u cyrsiau'n is na'r cyfartaledd cenedlaethol neu'n ddigon agos ato. Nid oes digon o ddysgwyr yn symud ymlaen o gysiau lefel mynediad i gysiau lefel 2.

Mae lles y mwyafrif o'r dysgwyr yn gwella wrth gymryd rhan mewn dysgu oedolion. Mae eu hunanhyder yn codi a'u hunan-barch a'u gallu i ddysgu'n gwella. Mae llawer o'r dysgwyr yn mynd ymlaen i waith neu i gymdeithasau gwirfoddol a chymunedol, ac yn defnyddio'u medrau a'u gwybodaeth yn dda yno. Mae agweddau'r mwyafrif o'r dysgwyr at ofalu am iechyd eu cyrff a'u meddyliau'n dod yn fwy cadarnhaol. Mae'r dysgwyr hyn yn manteisio'n dda ar y dosbarthiadau i gynnal cysylltiadau cymdeithasol ac i ychwanegu at eu galluoedd deallusol.

“

“Mae lles y mwyafrif o'r dysgwyr yn gwella wrth gymryd rhan mewn dysgu oedolion. Mae eu hunanhyder yn codi a'u hunan-barch a'u gallu i ddysgu'n gwella.”

Ffigur 3.34: Nifer y darparwyd a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau?

Darpariaeth

Yn gyffredinol, mae'r partneriaethau a gafodd eu harolygu eleni'n darparu dosbarthiadau a chysiau sy'n bodloni'r blaenoriaethau ar gyfer gwella medrau sylfaenol a medrau ar gyfer cael gwaith yn foddhaol. Ond nid yw dwy o'r partneriaethau'n mynd ati'n ddigon da i ymchwilio i anghenion eu cymunedau er mwyn cynllunio ar gyfer cyflwyno'r ddarpariaeth. Canlyniad hyn yw nad ydyn nhw'n gwybod i ba raddau mae'r ddarpariaeth yn diwallu anghenion y cymunedau neu'r dysgwyr. At ei gilydd, nid oes digon o ddarpariaeth trwy gyfrwng y Gymraeg ar gael i'r dysgwyr.

Mae un bartneriaeth yn gweithio'n dda, gan gyfuno medrau sylfaenol â dewis eang o gyrsiau sy'n cynnwys technoleg gwybodaeth a chyfathrebu a ffotograffiaeth ddigidol. Ond ni welon ni hyn yn y ddwy bartneriaeth arall. Nid yw'r darparwyr sy'n cynnig dosbarthiadau cyffredinol ym maes dysgu oedolion yn helpu'r dysgwyr i wella'u medrau llythrennedd a rhifedd yn ddigon da.

At ei gilydd, nid yw'r un o'r partneriaethau'n gwneud digon i helpu'r dysgwyr i sefydlu dosbarthiadau annibynnol neu glybiau. Canlyniad hyn yw bod gormod o'r dysgwyr yn aros yn yr un dosbarth flwyddyn ar ôl blwyddyn, a hynny'n aml

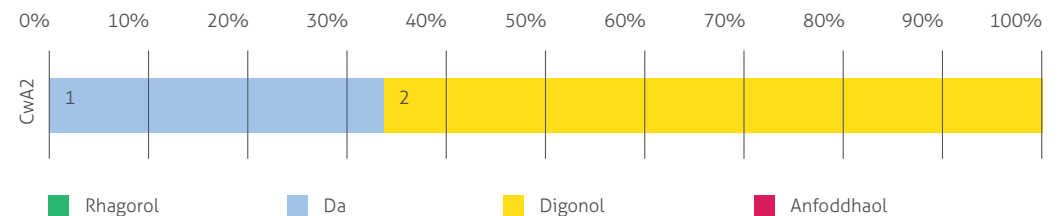
gyda'r un tiwtor. Mae hyn yn rhwystro'r partneriaethau rhag sefydlu dosbarthiadau newydd a recriwtio dysgwyr yn ôl gofynion polisiau cenedlaethol.

Mae ansawdd yr addysgu'n dda neu'n well yn y mwyafrif o'r dosbarthiadau a gafodd eu harolygu. Ond nid yw llawer o'r tiwtoriaid yn cynllunio'r broses asesu'n ddigon da. Nid ydyn nhw'n defnyddio cynlluniau dysgu'n ddigon da i helpu'r dysgwyr i ddeall i ba raddau maen nhw'n dod yn eu blaenau ac i adnabod sut y gallan nhw wella.

Ar y cyfan nid yw'r partneriaethau'n gweithio'n ddigon da gyda'i gilydd i roi sylw i flaenoriaethau cenedlaethol maes dysgu oedolion, er enghraifft, i ymgorffori medrau llythrennedd, rhifedd a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu ym mhob un o'r meysydd pwnc. Nid ydyn nhw chwaith yn rhoi cynlluniau effeithiol ar waith i gyflwyno dysgu oedolion. Mae'r mwyafrif o ddysgwyr un bartneriaeth sy'n cael help gyda'u hanghenion dysgu ychwanegol yn cyflawni'n dda yn eu dosbarthiadau. Ond nid yw darparwyr y ddwy bartneriaeth arall yn adnabod y dysgwyr sydd ag anghenion dysgu ychwanegol yn ddigon cynnar i roi cymorth addas ar waith ar ddechrau eu cyrsiau. Mae hyn yn atal eu cynnydd.

Mae pob un o'r partneriaethau'n gweithio'n dda i hyrwyddo cydraddoldeb ac amrywiaeth. Mae'r rhan fwyaf o diwtoriaid yn rhoi sylw da i gydraddoldeb, ac mae'r awyrgylch ym mhob un o'r sesiynau yn groesawgar ac yn llawn parch. Ond nid yw'r partneriaethau'n gwneud digon i ymgorffori'r dimensiwn Cymreig i ddeunydd a chynnwys y cyrsiau.

Ffigur 3.35: Nifer y darparwyr a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth?

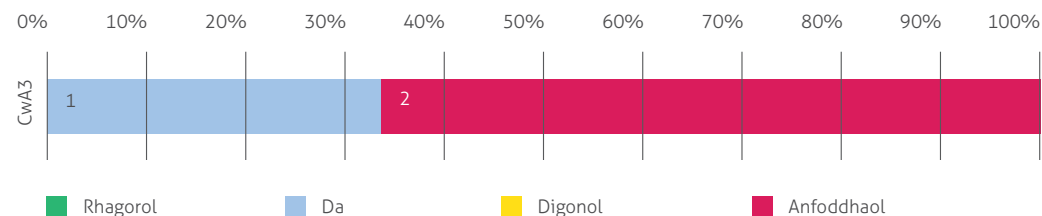
Arweinyddiaeth a rheolaeth

Ar y cyfan, nid yw'r partneriaethau'n gweithio'n ddigon da gyda'i gilydd i roi sylw i flaenoriaethau cenedlaethol maes dysgu oedolion, er enghraifft, i ymgorffori medrau llythrennedd a rhifedd ym mhob un o'r meysydd pwnc, ac i roi cynlluniau effeithiol ar waith i gyflwyno'r medrau hynny. Dim ond yn un o'r partneriaethau yr oedd cynlluniau da i'w gweld sy'n gosod nodau ac amcanion clir. Mae'r bartneriaeth yma'n gwirio'r cynnydd yn dda o gymharu â'r amcanion. Nid oes amcanion a thargedau clir gan y ddwy bartneriaeth arall a gafodd eu harolygu, i'w helpu i reoli eu gwaith neu i fesur ac arfarnu ansawdd ac effaith eu darpariaeth ar y dysgwyr.

Mae un bartneriaeth wedi rhoi trefniadau gweithio effeithiol ar waith i wella ansawdd. Mae'r staff yn deall eu perfformiad yn dda, ac yn deall yr agweddau arno sydd angen eu gwella. Canlyniad hyn yw bod y deilliannau i'r dysgwyr wedi gwella am fod yr addysgu a'r asesu'n well. Mae'r partneriaid yn gweithio'n dda iawn gyda'i gilydd i wella'r safonau mae'r dysgwyr yn eu cyflawni. Maen nhw'n rhannu'r un cynllun ac yn gweithio'n dda gyda'i gilydd i gyflawni'r un amcanion. Nid yw'r ddwy bartneriaeth arall a gafodd eu harolygu'n monitro ac asesu ansawdd eu darpariaeth yn ddigon da.

Ar y cyfan, mae cymwysterau'r tiwtoriaid dysgu oedolion yn briodol i addysgu eu pynciau. Mae un bartneriaeth yn gweithio'n dda i gydlynu datblygiad staff pob un o'i phartneriaid. Nid yw'r ddwy bartneriaeth arall yn mynd ati'n ddigon da i gydlynu datblygiad y staff, ac nid ydyn nhw chwaith yn mesur effaith hyfforddiant staff ar ddysgu. Nid yw'r partneriaethau dysgu oedolion ar y cyfan yn helpu'r tiwtoriaid yn ddigon da i wella'r agweddau proffesiynol ar eu rôl. Mae hyn yn rhwystro gallu'r tiwtoriaid i wella ansawdd yr asesu ac i helpu'r dysgwyr i gynllunio'u dysgu, i wneud cynnydd da ac i wella'u deilliannau.

Ffigur 3.36: Nifer y partneriaethau a'r barnau a ddyfarnwyd ar gyfer Cwestiwn Allweddol 3: Pa mor dda yw'r arweinyddiaeth a'r rheolaeth?

Addysg a hyfforddiant cychwynnol i athrawon

Mae tair canolfan hyfforddiant cychwynnol i athrawon yng Nghymru. Mae pob un o'r canolfannau'n trefnu darpariaeth hyfforddiant cychwynnol i athrawon mewn dwy brifysgol bartner. Aethom ati eleni i arolygu un darparwr hyfforddiant cychwynnol i athrawon, sef Canolfan Addysg Athrawon De-orllewin Cymru. Cafodd y ganolfan addysg athrawon yma ei lansio'n ffurfiol yn 2011. Mae Canolfan Addysg a Hyfforddiant Athrawon De-orllewin Cymru'n cynnwys y ddarpariaeth addysg athrawon ym Mhrifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant a Phrifysgol Fetropolitan Abertawe, sy'n golygu gweithio mewn partneriaeth ar lefel isranbarthol. Hon yw'r gyntaf o'r partneriaethau hyfforddiant athrawon i gael ei harolygu ar ôl iddyn nhw gael eu had-drefnu.

Gallwch lawrlwytho'r adroddiad yma.

Y canolfannau eraill yw Canolfan Addysg Athrawon Gogledd a Chanolbarth Cymru, ym Mhrifysgol Bangor a Phrifysgol Aberystwyth, a Chanolfan Addysg a Hyfforddiant Cychwynnol i Athrawon De-ddwyrain Cymru, sydd ym Mhrifysgol Fetropolitan Caerdydd a Phrifysgol Cymru Casnewydd.

Mae Estyn yn gwneud ymweliadau monitro â phob un o'r canolfannau. Yr ymweliadau yma, a'r arolygiad o Ganolfan Addysg a Hyfforddiant Athrawon De-orllewin Cymru yw sail y wybodaeth sydd yn yr adroddiad sy'n dilyn.

Deilliannau

Mae bron pob un o'r hyfforddeion yn gwneud cynnydd da tuag at gyflawni'r safonau i ennill statws athro cymwys. Mae'r mwyafrif yn deall gofynion rhaglenni astudio'r Cwricwlwm Cenedlaethol a fframwaith y Cyfnod Sylfaen, ac mae eu gwybodaeth am eu pynciau'n gadarn.

Mae'r hyfforddeion yn gyffredinol yn defnyddio dewis da o strategaethau addysgu ac yn trefnu gweithgareddau addas sy'n ennyn diddordeb y disgyblion ac yn eu cymell. Mae llawer o'r hyfforddeion yn cynllunio'u gwersi'n fanwl iawn, ond nid yw lleiafrif ohonyn nhw'n cynllunio tasgau i ddiwallu anghenion pob un o'r disgyblion. Mae'r rhan fwyaf o hyfforddeion yn mynd ati'n dda i drefnu'r ystafell ddsbarth ac maen nhw'n rheoli'r disgyblion yn dda. Maen nhw hefyd yn gweithio'n effeithiol gyda'r cynorthwywyr addysgu.

Mae llawer o'r hyfforddeion yn defnyddio dewis amrywiol o dechnegau asesu ar gyfer dysgu i helpu'r disgyblion ac i olrhain eu

cynnydd. Ond mewn lleiafrif o'r achosion, nid yw'r hyfforddeion yn deall yn iawn y dysgu sydd dan sylw, nid ydyn nhw'n asesu cynnydd y disgyblion, ac nid ydyn nhw'n myfyrio ar effeithiolrwydd eu haddysgu.

Mae medrau personol, medrau llythrennedd a medrau cyfathrebu da gan y mwyafrif o'r hyfforddeion, ac maen nhw'n cynllunio i ddatblygu medrau llythrennedd y disgyblion drwy'r pwnc maen nhw'n ei addysgu. Mae ychydig o'r hyfforddeion yn esiampl dda iawn o ran eu hiaith. Ond nid yw medrau llythrennedd lleiafrif o'r hyfforddeion yn ddigon sicr. Maen nhw'n gwneud camgymeriadau atalnodi a sillafu yn eu gwaith ysgrifenedig ac yn yr ystafell ddsbarth, ac nid yw ambell un yn siarad yn gywir.

Mae medrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu da gan y rhan fwyaf o hyfforddeion, ond nid yw lleiafrif o'r hyfforddeion yn annog eu disgyblion i ddatblygu'r medrau yma yn y gwersi.

Mae'r rhan fwyaf o hyfforddeion sy'n addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg yn cyfathrebu'n effeithiol ac yn datblygu medrau iaith y disgyblion yn dda. Ond nid yw rhai o'r hyfforddeion yn esiampl dda o ran eu hiaith. Maen nhw'n gwneud camgymeriadau gramadegol neu wallau treiglo yn eu gwaith ysgrifenedig. Mae'r mwyafrif o'r hyfforddeion yn deall y Cwricwlwm Cymreig yn dda, ond dim ond rhai sy'n cynllunio ar ei gyfer yn eu profiadau ysgol.

At ei gilydd, mae'r hyfforddeion yn datblygu nodweddion proffesiynol da ac maen nhw'n meithrin perthynas weithio gadarnhaol gyda'r disgyblion a gyda staff yr ysgol a'r brifysgol. Yn eu hastudiaethau prifysgol, mae'r rhan fwyaf yn dangos cymhelliant mawr a diddordeb brwd. Maen nhw'n deall yn dda'r safonau mae'n rhaid eu cyrraedd i ennill statws athro cymwys. Mae llawer yn monitro'u cynnydd eu hunain ar sail y safonau yma, ac mae tua hanner yn adnabod eu cryfderau a'u gwendidau'n gywir.

“

“Mae'r hyfforddeion yn gyffredinol yn defnyddio dewis da o strategaethau addysgu ac yn trefnu gweithgareddau addas sy'n ennyn diddordeb y disgyblion ac yn eu cymell.”

Darpariaeth

Ar y cyfan, mae'r rhaglenni hyfforddi'n cynnig dewis helaeth o gyfleoedd i'r hyfforddeion fel patrwm o'r safonau mae gofyn eu cyrraedd i ennill statws athro cymwys. Mae pwyslais ar y problemau diweddaraf a'r blaenoriaethau cenedlaethol, fel datblygu llythrennedd a rhifedd y disgyblion, er bod yr hyfforddiant yn y meysydd yma'n well yn gyffredinol ar raglenni'r cyfnod cynradd.

Mae'r prifysgolion yn asesu medrau llythrennedd, rhifedd a TGCh yr hyfforddeion yn rheolaidd. Mae hyn yn nodwedd arbennig o gadarn ar y rhaglenni cynradd, ond nid yw mor effeithiol ar raglenni'r cyfnod uwchradd.

Mae llawer o'r tiwtoriaid yn cynnig esiampl dda i'r hyfforddeion, ac maen nhw'n batrwm o arfer dda yn yr ystafell ddosbarth. Ond yn yr ychydig o achosion lle mae'r hyfforddiant yn wan, mae'n arwynebol ac nid yw'n cyfateb i anghenion yr hyfforddeion. Nid yw'r gweithgareddau'n ddigon amrywiol chwaith, ac maen nhw'n rhy araf. Yn ychydig o'r achosion, nid yw gwybodaeth y tiwtoriaid am arfer bresennol yr ysgol yn ddigon diweddar.

Yn y rhan o'r hyfforddiant yn yr ysgol, mae systemau manwl ar waith yn gyffredinol i asesu cynnydd yr hyfforddeion o gymharu â safonau statws athro cymwys. Ond mewn lleiafrif o'r achosion, nid yw'r mentoriaid yn deall y safonau, ac mae eu hasesiadau'n rhy hael. Mae gormod o'r mentoriaid yn methu â monitro ffeiliau'r hyfforddeion yn ddigon gofalus. Ac mewn ychydig o achosion, nid ydyn nhw'n adnabod camgymeriadau'r hyfforddeion yn y medrau neu yn eu gwybodaeth am y pwnc.

Mae dulliau'r gwahanol diwtoriaid o asesu gwaith ysgrifenedig yr hyfforddeion yn amrywio gormod. Mae ychydig o diwtoriaid yn methu ag adnabod camgymeriadau'r hyfforddeion. Mae gormod o aseiniadau'n cael eu marcio'n rhy hael, ac nid yw'r graddau mae'r tiwtoriaid yn eu rhoi'n gyson â'r meini prawf marcio.

Mae'r hyfforddeion yn cael cyfle da i ddefnyddio systemau cymorth, ac maen nhw'n cynnig arweiniad, cymorth a chwrsela effeithiol.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae uwch arweinwyr y prifysgolion wedi cydweithio i gwtogi ar yr achosion o ddyblygu yn y rhaglenni hyfforddiant cychwynnol i athrawon, ac i gyflwyno cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg. Ond mae'r parau o bartneriaid yn nhrefniant pob un o'r canolfannau'n gymharol newydd, ac nid yw'r rhan fwyaf wedi cysoni gofynion eu rhaglenni na'u gweithdrefnau sicrhau ansawdd.

Fel sail i'r broses hunanarfarnu, mae'r canolfannau wedi rhoi prosesau cadarn ar waith i gasglu barn yr hyfforddeion, mentoriaid yr ysgolion a thiwtoriaid y prifysgolion. Maen nhw wedi rhoi systemau sicrhau ansawdd ar waith hefyd, ond prin yw'r gwaith dadansoddi o hyfforddiant y prifysgolion. Mae llawer o arweinwyr canol yn methu â gwella ansawdd yn ddigon effeithiol drwy fonitro arfer orau a throsglwyddo'r wybodaeth i'w cydweithwyr. Canlyniad hyn yw mai amrywiol yw profiad hyfforddi'r hyfforddeion.

Mae'r mentoriaid yn cael digon o gyfleoedd ar y cyfan i gael eu hyfforddi i sicrhau bod eu medrau'n effeithiol a bod ganddyn nhw'r wybodaeth ddiweddaraf am y rhaglenni hyfforddiant cychwynnol i athrawon.

Ond nid yw ychydig o'r mentoriaid yn mynychu eu sesiynau hyfforddi. Nid ydyn nhw'n chwaith yn cael digon o gyfle i gymedroli eu barn drwy drafod gydag aelod o staff y brifysgol. Mae hyn yn gwneud y gwaith o asesu perfformiad yr hyfforddeion yn anghyson.

At ei gilydd, mae cymwysterau'r tiwtoriaid yn dda ac maen nhw'n cael eu defnyddio'n briodol. Ond mae gwybodaeth ychydig o'r tiwtoriaid am arferion presennol yr ysgolion yn brin, ac nid ydyn nhw'n gallu paratoi'r hyfforddeion yn effeithiol mewn rhai agweddau ar y rhaglen.

Cymraeg i oedolion

Mae chwech o ganolfannau rhanbarthol ym maes Cymraeg i oedolion yng Nghymru. Aethom ati eleni i arolygu Canolfan Gogledd Cymru sy'n ymestyn o Ynys Môn yn y gorllewin i Wrecsam yn y dwyrain. Mae'r ganolfan yn gweithio mewn partneriaeth ag wyth o ddarparwyr ar draws y cyfan o ogledd Cymru. Mae pob un o'r darparwyr yn cynnig dewis helaeth o gyrsiau Cymraeg, o gyrsiau i ddechreuwyr i gyrsiau uwch. Hefyd, mae'r ganolfan yn cynnig dewis da o gyrsiau Cymraeg yn y gweithle.

Gallwch lawrlwytho'r adroddiad arolygu yma.

Mae'r adroddiad sy'n dilyn wedi'i seilio ar wybodaeth sy'n deillio o arolygiadau ac o ymweliadau yn ystod y flwyddyn â chanolfannau rhanbarthol eraill.

Deilliannau

Mae bron pob un o'r dysgwyr yn rhanbarth Gogledd Cymru'n gwneud cynnydd da yn eu gwersi. Mae'n amlwg bod eu cymhelliant yn dda iawn ac maen nhw'n gweithio'n dda gyda'i gilydd ac yn dyfalbarhau. Mae ganddyn nhw fedrau dysgu annibynnol da. Maen nhw'n gwyllo rhaglenni Cymraeg ar y teledu ac yn defnyddio'r rhyngwyd. Mae llawer ohonyn nhw'n defnyddio'r Gymraeg wrth ddefnyddio dulliau electronig ar y rhyngwyd i gadw mewn cysylltiad â'i gilydd. Maen nhw'n parhau i astudio'r tu allan i'r ystafell ddsbarth drwy fynychu ysgolion

dydd, ysgolion haf a chysiau deuddydd. Maen nhw'n manteisio ar bob cyfle posibl i ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob-dydd ac yn eu gwaith.

Ond, yn rhy aml o lawer, gofynion yr arholiadau sy'n ysgogi'r dysgu. Mae'r gofynion yma'n rhoi gormod o bwyslais ar gywirdeb gramadegol ac ennill cymhwyster, heb sicrhau bod y dysgwyr yn dod yn ddigon hyderus i gyfathrebu. Yn yr ychydig o achosion da, mae'r dysgwyr yn ymarfer eu medrau mewn sefyllfaoedd bob-dydd

ac yn dod i allu cyfathrebu'n effeithiol. Mae canolfan Gogledd Cymru'n gweithio'n effeithiol iawn gydag amryw o wahanol bartneriaid i drefnu dewis amrywiol a da o brofiadau allgyrsiol. Mae'r gwaith yma wedi cynyddu'n fawr dros y tair blynedd diwethaf, gan arwain at ddewis rhagorol o gyfleoedd dysgu. Ymhlith y cyrsiau allgyrsiol mae: Paned a Sgwrs, Mynd am dro bach, Gweithdy Coginio, a nosweithiau cymdeithasol.

Mae'r dysgwyr yn rhanbarth Gogledd Cymru sydd bron iawn yn rhugl yn gwella'u medrau drwy fynd i ddosbarthiadau sgwrs a stori, neu drwy astudio hanes Cymru a llenyddiaeth Cymru. Ond, yn fwy cyffredinol, nid yw dysgwyr y rhanbarthau eraill yn dod i ddeall diwylliant Cymru na hanes yr iaith Gymraeg, ac mae'r adnoddau i hybu'r agweddau yma ar ddysgu'r iaith yn brin.

Darpariaeth

Mae'r canolfannau rhanbarthol a'u partneriaid yn aml yn gweithio'n dda gyda'i gilydd i gynllunio cwricwlwm eang sydd yn aml yn cynnwys dewis amrywiol o ddysgu ffurfiol ac anffurfiol. Mae'r canolfannau'n ceisio sicrhau bod dewis o gyrsiau addas ar gael yn y mwyafrif o'r ardaloedd heb wneud i'r dysgwyr deithio'n bell i'w cyrraedd. Mae'r cyrsiau'n cynnwys rhai i ddechreuwr a rhai ar lefel uwch i'r dysgwyr mwy rhugl.

Mae tiwtoriaid canolfan Gogledd Cymru'n cynllunio'u gwaith yn dda. Maen nhw'n defnyddio dewis amrywiol o weithgareddau dysgu effeithiol, er enghraifft, ymarfer iaith newydd, gwyllo a gwrando, gwaith llafar mewn parau, darllen deialogau, darllen a deall ac ysgrifennu. Maen nhw'n defnyddio dewis da o wahanol adnoddau addysgu yn eu gwarsi, gan gynnwys cardiau fflach, dillad, celfi a thafenni gwaith addas. Mae pob un o'r tiwtoriaid yn defnyddio'r Gymraeg yn dda iawn i addysgu'r dysgwyr ac i gyfathrebu â nhw ar lefel briodol. Maen nhw'n cyflwyno geirfa newydd yn effeithiol, ac yn ymyrryd yn dda i helpu'r dysgwyr i ddeall patrymau iaith newydd. Mae'r rhan fwyaf o diwtoriaid

yn frwdfrydig ac yn egniol wrth gyflwyno'r gwarsi. Ond nid yw'r arfer dda hon i'w gweld mor amlwg yng ngwaith canolfannau eraill, yn enwedig ar lefel mynediad. Nid oedd fawr ddim addysgu rhagorol i'w gweld.

At ei gilydd, mae'r rhan fwyaf o diwtoriaid yn defnyddio tasgau gwaith cartref yn dda i wella medrau'r dysgwyr. Mae'r tiwtoriaid yn cynnig adborth manwl ar eu gwaith cartref i'r dysgwyr. Ond dim ond ychydig o diwtoriaid sy'n cynghori'r dysgwyr sut mae gwella mwy eto ar eu gwaith. Mae ychydig o diwtoriaid yn deall yn dda'r safonau mae'r dysgwyr unigol yn eu cyflawni mewn asesiadau ffurfiol. Ond, at ei gilydd, nid yw'r tiwtoriaid yn defnyddio'r asesiadau yma'n ddigon da i gynnig adborth i'r dysgwyr ar eu cynnydd, ac i'w helpu i adnabod eu cyflawniadau neu i gynnig y camau nesaf yn y broses o wella'u perfformiad.

Mae llawer o ganolfannau Cymraeg i oedolion wedi datblygu dewis amrywiol o gyrsiau e-ddysgu Cymraeg sy'n arloesol. Mae'r cyrsiau yma'n helpu'r dysgwyr i wella ac i ymarfer eu medrau Cymraeg y tu allan i'r gwarsi Cymraeg. Cyflwynodd canolfan De-orllewin Cymru gwrs cyfun yn ddiweddar sy'n golygu bod y dysgwyr yn cael deunyddiau e-ddysgu i'w hastudio am dair awr yn y ganolfan. Ond nid oes llawer o'r tiwtoriaid yn defnyddio disgiau DVD neu glipiau o raglenni teledu Cymraeg yn y gwarsi i wella gwybodaeth y dysgwyr am Gymru a'u gallu i ddeall. Dim ond ychydig o'r tiwtoriaid gorau sy'n defnyddio clipiau sain a chlipiau gweledol yn effeithiol i ddatblygu medrau gwyllo a gwrando'r dysgwyr. Anaml, hefyd, y byddan nhw'n defnyddio technoleg fel byrddau gwyn rhyngweithiol.

“

“Mae llawer o ganolfannau Cymraeg i oedolion wedi datblygu dewis amrywiol o gyrsiau e-ddysgu Cymraeg sy'n arloesol. Mae'r cyrsiau yma'n helpu'r dysgwyr i wella ac i ymarfer eu medrau Cymraeg y tu allan i'r gwarsi Cymraeg.”

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae'r gwaith arwain a rheoli'n rhagorol ar bob lefel yng nghanolfan Gogledd Cymru. Mae strwythurau clir a chadarn ar waith i sicrhau gwelliant parhaus. Mae'r ganolfan yn gallu ei beirniadu ei hun, ac mae'n defnyddio data'n dda iawn i wella'r canlyniadau. Mae ansawdd systemau arwain a rheoli'r canolfannau eraill yn amrywio mwy.

Mae canolfannau rhanbarthol Cymraeg i oedolion yn defnyddio gwahanol fathau o dystiolaeth yn dda ar y cyfan i ddadansoddi'r gwahaniaethau rhwng perfformiadau gwahanol grwpiau o ddysgwyr. Er enghraifft, aeth canolfan Gogledd Cymru ati i ddadansoddi gwahanol fathau o ddata perfformiad yn effeithiol. Dangosodd y data fod perfformiad dynion wedi gwella dros y tair blynedd diwethaf, a'i fod ar yr un lefel â pherfformiad menywod erbyn hyn. Dangosodd dadansoddiad y ganolfan hefyd nad oedd unrhyw wahaniaeth rhwng

perfformiad dysgwyr sy'n hŷn na 60 oed ac sy'n dilyn gwahanol gyrsiau, a pherfformiad y grwpiau oedran eraill. Astudiodd y ganolfan hefyd sut mae amddifadedd yn effeithio ar gynnydd y dysgwyr. Gwelodd fod dysgwyr o wahanol fathau o amddifadedd yn llwyddo'n dda. Ond nid yw'r mwyafrif o'r canolfannau'n mynd ati'n dda i fonitro llwybrau dilyniant y dysgwyr.

Mae canolfan Gogledd Cymru wedi rhoi systemau rhagorol ar waith i wella ansawdd. Mae ganddi system hunanarfarnu o safon sy'n gwrandao ar farn amryw o wahanol randdeiliaid. Mae wedi rhoi systemau da iawn ar waith hefyd i wneud gwaith monitro ac i ledaenu gwybodaeth am arfer dda yn y dysgu a'r addysgu. Mae cymwysterau a phrofiad y mwyafrif o'r staff yn briodol ar gyfer y cyrsiau maen nhw'n eu haddysgu. Mae pob un o'r darparwyr yn cynnig dewis da o gyfleoedd hyfforddi i'w staff. Ond id yw

pob un o'r canolfannau wedi creu systemau mor gadarn, ac mae eu gwaith o fonitro sesiynau'n arwain at arfarniad sy'n aml yn rhy hael.

Mae canolfan Gogledd Cymru wedi sefydlu perthynas gadarn â'i rhanddeiliaid, ac mae'n manteisio'n dda ar arbenigedd darparwyr trydydd parti. Mae'r ganolfan yn ymgynghori â llawer o'i phartneriaid, ac mae'n cynnwys eu barn wrth bennu ei chyfeiriad strategol. Mae'n gweithio gyda chanolfan Canolbarth Cymru hefyd i greu cynlluniau strategol, i reoli ansawdd, i hyfforddi ac i gynllunio'r ddarpariaeth. Ond nid yw gwaith pob canolfan mewn partneriaethau'r un mor effeithiol.

“

“Mae canolfannau rhanbarthol Cymraeg i oedolion yn defnyddio gwahanol fathau o dystiolaeth yn dda ar y cyfan i ddadansoddi'r gwahaniaethau rhwng perfformiadau gwahanol grwpiau o ddysgwyr.”

Dysgu yn y system gyfiawnder

Aethom ati eleni i arolygu'r dysgu yn Ymddiriedolaeth Prawf Cymru drwyddi draw. Fe arolygon ni'r ddarpariaeth medrau ar safleoedd prawf, a'r dysgu sydd ar gael yn ystod cosbau cymunedol fel y cynllun Gwneud Iawn â'r Gymuned (gwaith di-dâl). Roeddem wedi barnu hefyd i ba raddau mae anghenion dysgu'n cael eu diwallu yn y rhaglenni ymddygiad troseddol achrededig.

Deilliannau

Mae cyfraddau cyrhaeddiad yn uchel ym mhob rhan o'r Ymddiriedolaeth. Mae pob un bron o'r dysgwyr yn ennill tystysgrifau llythrennedd a rhifedd yn y dosbarthiadau medrau, am fod y mwyafrif ohonyn nhw'n dilyn cymwysterau sy'n rhy hawdd. Mae hyn yn effeithio ar eu cymhelliad ac yn atal eu cynnydd wrth ddysgu.

Mae'r mwyafrif o'r dysgwyr ar y cynllun Gwneud Iawn â'r Gymuned yn cwblhau cymwysterau defnyddiol, fel torri glaswellt, cymorth cyntaf a diogelwch ar safle adeiladu. Ond gan mai ar lefel 1 mae'r cymwysterau yma i gyd, nid yw'r mwyafrif o'r dysgwyr yn dilyn y cymwysterau ar y lefel iawn i gyfateb i'w hanghenion. Mae'r dysgwyr yn y mwyafrif o'r lleoliadau Gwneud Iawn â'r Gymuned yn cael profiad sy'n gysylltiedig â gwaith mewn lleoliadau sydd â rheolau clir. Mae'r dysgwyr yn dysgu bod yn fwy prydlon ac yn gwella'u medrau gweithio mewn tîm a'u medrau cyfathrebu.

Mae ychydig o'r dysgwyr yn dod o hyd i swyddi ac yn eu cadw, neu'n cael llefydd mewn addysg bellach. Mae ychydig ohonyn nhw'n symud i swydd â thâl ar ôl cymryd rhan mewn prosiectau profiad gwaith dros dro, neu maen nhw'n aros ymlaen fel gwirfoddolwyr yn yr elusennau lle maen nhw'n gweithio'u gorchmynion prawf. Ond, ar y cyfan, nid oes digon o'r dysgwyr yn mynd ymlaen i swydd â thâl neu addysg a hyfforddiant perthnasol.

Darpariaeth

Dim ond dewis digonol o weithgareddau dysgu a hyfforddi mae'r Ymddiriedolaeth yn ei gynnig. Mae pwyslais y gweithgareddau yma'n rhy gul. Maen nhw'n rhoi gormod o bwyslais ar ennill unedau achrededig drwy gwblhau llyfrau gwaith, yn lle cynnig dewis o wahanol weithgareddau dysgu perthnasol.

Mae'r Ymddiriedolaeth yn llwyddo i drefnu bod unedau a chymwysterau achrededig ar gael ar gyfer y medrau ymarferol mae'r dysgwyr yn eu dysgu ar y cynllun Gwneud Iawn â'r Gymuned, er mai dim ond ar lefel 1 y mae'r mwyafrif o'r rhain ar gael. Mae'r dysgwyr yn cael cyfleoedd da i wella'u medrau a allai arwain at swyddi, fel y cyfleoedd i weithio ar leoliadau mewn siopau elusennol ac mewn prosiectau amgylcheddol. Ond nid yw'r lleoliadau yma'n ddigon amrywiol ym mhob rhan o'r Ymddiriedolaeth, a phrin yw cyfleoedd y dysgwyr i gael swyddi. Nid yw'r Ymddiriedolaeth yn defnyddio gwybodaeth am y farchnad lafur yn ddigon da wrth gynllunio lleoliadau Gwneud Iawn â'r Gymuned.

Ar y cyfan, nid yw'r swyddogion prawf bob amser yn gwneud digon i ennyn diddordeb y dysgwyr er mwyn gwella'u medrau llythrennedd a rhifedd. Maen nhw'n colli gormod o gyfleoedd i ddatblygu'r medrau yma yn ystod rhaglenni prawf eraill.

Mewn rhaglenni ymddygiad troseddol achrededig, mae'r staff yn addasu sesiynau'n dda er mwyn diwallu anghenion y rhai sy'n cymryd rhan. Ond mae nifer mawr o ddysgwyr yn gadael lleiafrif o'r rhaglenni. Nid yw'r Ymddiriedolaeth yn mynd ati i arfarnu a yw pob un o'r cyfranogwyr yn deall y rhaglenni'n ddigon da.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae llawer o'r staff prawf yn deall rôl bwysig dysgu a medrau yn y broses o gwtogi ar aildroseddu. Ond nid yw cynlluniau strategol yr Ymddiriedolaeth yn dweud yn ddigon clir sut byddan nhw'n mynd ati i roi dysgu a medrau ar waith.

Systemau gwael sydd ar waith i fonitro ansawdd a deilliannau dysgu a medrau. Nid yw'r Ymddiriedolaeth yn llunio adroddiad hunanasesu nac yn monitro ansawdd y ddarpariaeth mae'n ei chomisiynu.

Mae'r Ymddiriedolaeth yn defnyddio cyllid ychwanegol yn dda i ddatblygu dysgu a medrau. Ond bydd cyllid nifer o'r rhaglenni'n ansicr yn y dyfodol ac nid yw'r Ymddiriedolaeth wedi adolygu effaith hyn. Y canlyniad yw bod diffygion yn y gwaith o gynllunio'r ddarpariaeth at y dyfodol.

Mae enghreifftiau da o'r staff yn cael hyfforddiant i'w helpu i adnabod anghenion dysgu'n fwy effeithiol, ac i roi sylw iddyn nhw. Er enghraifft, mae llawer o staff y cynllun Gwneud lawn â'r Gymuned yn cwblhau cymwysterau addysgu sylfaenol. Mae aelodau eraill o'r staff yn gwneud hyfforddiant ar gefnogi dysgwyr ag anghenion dysgu penodol. Ond nid oes dadansoddiad cyffredinol wedi cael ei wneud i asesu pa hyfforddiant fyddai'n helpu'r staff i wella deilliannau dysgu a medrau'r cleientiaid prawf.

Mae'r Ymddiriedolaeth wedi meithrin perthynas dda â nifer o'i phartneriaid. Ond nid yw'r Ymddiriedolaeth wedi datblygu cysylltiadau strategol da â chyflogwyr a busnesau'r ardal, er y gallai'r rhain wella deilliannau'r dysgwyr o ran cael swyddi.

Eleni fe ymunon ni hefyd ag Arolygiaeth Prawf Ei Mawrhydi ar arolygiadau. Gallwch lawrlwytho'r arolygiadau ar y cyd yma:

Adroddiad ar reoli troseddwy'r yng Nghymru

<http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/inspectorate-reports/hmiprobation/adult-inspection-reports/omi2/wales-omi2-welsh.pdf>

Pontio: Arolygiad o'r trefniadau pontio o wasanaethau ieuencid i wasanaethau oedolion yn y system cyfiawnder troseddol:

http://www.hmcpsi.gov.uk/cjji/inspections/inspection_no/576/